יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

היינט 20 זייטען

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 168 | Łódź, Piątek, 21 lipca 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ז תמוז תרצ״ג | № 168

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

1

ציוניסטען שקלים!

זונטאג, דעם 23-טען ה. ח. קומען פאר **די וואהלען צום 18-טען ציוניסטישען קאנגרעס,** אין דעם טאג דארפט איהר מיט אייער שטים דעצידירען וועגען ווייטערען גורל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און פון דעם ארץ-ישראל-אויפבוי.

ווילט איהר, אז דער ציוניסטישער קאנגרעס זאל ווערען א ווענדע-פונקט אין יודישען לעבען, ער זאל זיין דער אנהויב פון א מאסען-עליה און א קאמפאקטער קאלאניזאציע אין ארץ-ישראל פאר אלע שיכטען פון יודישען פאלק — גיט אפ אייער שטים פאר דער ליסטע פון קאנסטרוקטיווער און שעפערישער ארבייט, פאר דער פעראייניגטער ליסטע פון ציוניסטישען צענטראל-קאמיטעט אין פוילען, וועלכע נעהמט ארום די גרופען: „על המשמר", „עת-לבנות", סתם ציוניסטען, הנוער הציוני, החלוץ הכלל ציוני און ציוניסטישע האנדווערקער, — **פאר דער ליסטע נומער 1.**

אונזערע קאנדידאטען זיינען:

1) דעפ. יצחק גרינבוים (ווארשא), 2) נ. סענאטאר ד״ר יוסף דאווידזאן (תל-אביב), 3) דעפ. ד״ר ראזענבלאט (לאדז), 4) רעדאקטאר א. נאלדבערג (ווארשא), 5) ד״ר מ. ברודא (לאדז), 6) ראטמאן מ. עלענבערג (ווארשא), 7) שמואל זשוכאוויצקי (מגדיאל), 8) משה לימאן (לאדז), 9) לאוויניק א. יאעל (לאדז), 10) דן בראמבערגער (ווארשא), 11) רעד. מ. קליינבוים (ווארשא), 12) א. שפירא (לאדז), 13) מאיר טעמפעלהאף (לאדז), 14) מגר. א. בראווערמאן (לאדז), 15) אינזש. מ. סערנער (ווארשא), 16) ד״ר י. שיפער (ווארשא), 17) אדוו. א. הארמעלאס א. א. וו.

ציוניסטען! וועהלט די אויסגעפרובטע קעמפער פאר אונזער נאציאנאלער באפרייאונג. **שטימט אלע פאר דער ליסטע נומער 1**

צענטראלער ציוניסטישער וואהל-קאמיטעט אין לאדז.

פ. ס. אלע שוקלים, וועלכע געפינען זיך אויף די פרומיגע זומער-וואוינונגען מוזען **זונטאג** אונבעדינגט קומען קיין לאדז, כדי צו באטייליגען זיך אין די וואהלען. געדענקט, קיינער טאר נישט פעהלען, יעדע שטים קען דעצידירען!

1

1

„תומכי אורחים"
לאדז,
18 פאמארסקא 18

זונטאג, דעם 23-טען יולי 3 א זייגער נאכמיטאג

ווערט איינגעאָרדענט דורך דעם הילפס-פעראיין

„תומכי אורחים"

פארק העלענאוו

א גרויסער גארטען-פעסט

מיט אַן איבעראַשענד רייך פּראָגראַם, וואס לאדז האט נאך נישט בעוויזען צו זעהן

— נאר 1 מאל!!! — איטאליענישע קינסטלער אין לאדז — די וואונדער פון XX יאהרהונדערט — נאר 1 מאל!!! —

דער וועלט-בעריהמטער אילוזיאניסט און צויבער-קינסטלער פון איטאליען סיגניאר פאנעטטי און מיס פאני וועלען אויפטרעטען מיט אויסערגעוועהנליכע מאגנעטישע און היפנאטישע קונסטשטיקער צוז. אגד. „דער מענש אין דער לופט" אין גאנץ אייראפע טרעטען די קינסטלער אויף ביי אויספצירקוזישע צירק און ספארט-פלעצער.

ארטיסטישע אויפטריטען פון 1) די בעליבטע סוברעטין נינא ניעוווסקא. 2) דער גוט-בעקאנטער פויליש-יודישער בוף-קאמיקער יעזשי לענסקי אין א נייעסטען רעפערטואר. 3) דער בעוואוסטער הומאריסט משה גאלדבערג וועט זינגען פערשידענע יודישע לידער און נייעסטע קופלעטען.

סימפאנישער קאנצערט פון 40 מאן אונטער דער אנפ. פון פראפ. טעאדאר רידער. — פאנטאזי לאטעריע פון 2000 ווערטפולע געווינען צוז. אגר. צו געווינען: 2 ראווערען, 1 ראדיא, לעבעדיגע פויגל, פערשידענע סחורות אויף אנצוגען און בלוזען-שטאפען.

10.30 אָוונט איבער'ן וואסער ראקעטען און בענגאליש פייער. שיס-בודעס, קארוזעלס, דאנסינג, לודקעס און קאנפעטי.

דער בעריהמטער חזן **וואלף זשעמביגסקי** וועט זינגען אייניגע רעליגיעזע און יודישע פאלקס-לידער.

יעדעס קינד בעקומט ביים איינגאנג אין גארטען א פריז. בילעטען פאר דערוואקסענע 1 זל., פאר קינדער 54 גראשען איז צו בעקומען זונטאג פון 2 א זייגער אין קאסע פון העלענאוו.

א אויספלוג קיין רומעניען

אהין פעסער און וויזעס 105 זל. אהין און צוריק.

איינשרייבונגען ביז מאנטאג נעהמט אן WAGONS-LITS-COOK, ul. Piotrkowska 64, tel. 170-77

6

ציוניסטען! ווילט איהר א יודישע מלוכה אין א״י אויף ביידע זייטען פון ירדן

דאן וועהלט **זשאבאטינסקי'ן** שטימט פאר דער רעוויזיאניסטישער ליסטע נומער 6

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך באקאנט די ה״ה

שטריקערס, אז די פירמע **ב. דימאנט**

לאדז, פיעטריקאווער 24 טעל. 238-56

האט ערעפענט דעם 1-טען יולי ד. י. א לאגער פון

וואל און בוימוואל-גארן

אין בעזיצט אויף לאגער אלע נומערן און פארבען-פלאשען זאווי בוימוואל, וואס ווערען פערקויפט צו קאנקורענץ-פרייזען.

מיט אכטונג **B. DIMANT**

Łódź, 24 Piotrkowska 24 tel. 238-56

קיהל אוז אנגענעהם!
לופטיג און פרעהליך!
איז נאר אין דער
כלאדניע—דאנסינג
„MOULIN-BLEU"
פאלודביאווא 10
3 שעה וויילן זיך!
3 שעה דזשאז!
3 שעה דאנסינג!
פערלאזט אייערע דאגות,
קומט אין כלאדניע!

6

זאל פילהארמאניע

מארגען, שבת, 9.30 א זייגער אָוונט קומט פאר אין זאל פילהארמאניע א רעפעראט פון

זאב זשאבאטינסקי

אויף דער טעמא:

„צום ציוניסטישען וועהלער אין דער לעצטער שעה"

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע" און אין פעראיין „מנורה", אלעע קאשטשושקי 21.

6

1 שטימט פאר דעם גרויסען קאנסטרוקטיווען מלוכה'שען ציוניזם 1
וועהלט די לאנגיעהריגע קעמפער פאר דער נאציאנאלער בעפרייאונג! אגיטירט און שטימט פאר דער ליסטע נומער 1

יודיש
פאלקס=טעאטער
אין טעאטער „מאמוס“
17 זגערושער 17

ווייטערדיגע גאסטראלען פון דער באליבטער סוברעטין **צילי בושינסקא** און באליבטען קאמיקער **לעאן לעווקאוויטש** צוזאמען מיטן באליבטען טענצער **עקיבא ניימאן** צוזאמען מיט דעם גוט-איינגעשפילטען אנסאמבל. **היינט פרייטאג**, דעם 21 ד. ח. פינקטל. 9.45 אוועגד, **אלע פלעצער צו 60 גר.**
„**די 3 פערליבטע**“ 3 שעה לאכען ביז ספאזמען. **מארגען שבת**, פינקטל. 4 נאכמ. ס'ווערט געגעבען צום ערשטען מאל אין דעם סעזאן די פריילינכע אפערעטע אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ „**יודעלעם בר=מצוה**“ ווערט געגעבען אויפן אלגעמיינעם פערלאנג צום 3-טן מאל די שטארק אויסגענומענע פאלקס-אפערעטע „יודעלעם בר-מצוה“ אין 3 אקטען מיט 15 נומערן געזאנג. ——— **פרעמיערע! מארגען. שבת** פינקטל. 9 אוו. **סענסאציע!** ווערט געשפילט די גרויסע אפערעטע, דער שלאגער פון סעזאן „**יאנקעלע כוואט**“ אין 3 אקטען מיט א פראלאג און עפילאג מיט 20 נימערן געזאנג. **אכטונג! סענסאציע! זונטאג**, דעם 23-טען א בילינגער טעאטער-טאג, **אלע פלעצער צו 60 גר.** ס'ווערט געגעבען פינקטל. 4 נאכמ. צום 2-טן מאל „**די דריי פערליבטע**“, פינקטל. 9 אוונד צום 2-טן מאל די גרויסע פרעמיערע „**יאנקעלע כוואט**“. בעמערקונג: צו דער פארשטעלונג איז ספעציעל אנגאזשירט געווארען א גרויסער **כאר** און **ארקעסטער**. ספעציעלע נייע קאסטיומען, דעקאראציעס, ליכט-עפעקטען. אדמיניסטראטאר: **ד. גאלדקארן**. דיריגענט: **סאכאנאווסקי**. סופלאר: **ראזבען**, דער זאל איז ספעציעל ווענטילירט. פרייזען פון 50 גר. ביז 1.50 שוין צו בעקומען אין דער צוקערניע פון ה. גאלדקארן, לאגעווניצקא 2, און אין טאג פון די פארשטעלונגען ביי דער קאסע פון 11 פריה.

6 ציוניסטען! ווילט איהר אז די פאגראמען פון 1929 זאלען זיך נישט איבער'חזר'ן אין א"י 6
דאן וועהלט זשאבאטינסקי'ן שטימט פאר דער רעוויזיאניסטישער ליסטע נומער 6

אכטונג, סוויטערס און טריקאטאזש=פאבריקאנטען!!!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר בעזיצען שטעטס אויף לאגער ריטשפערס

„רייספערשליסע“

אין אלע גרעסען און פארבען פון דער בעוואוסטער מארקע „OMEG...“, צו ביליגע פאבריקס-פרייזען.

Fabryka wyrobów metalowych „SZTANCMET“
Sp. Akc. w Warszawie

Skład Kosygnacyjny w Łodzi
Nowomiejska 11 Telef. 138-87

„SALVATOR“

דאס איז א בעריהמט הייל-מיטעל, וואס בעזייטיגט הינער-אויגען, נאגניאטקעס און גראבע הויט. גענגבאר מיט די בעסטע רעזולטאטען שוין העכער 50 יאהר.
צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס. הויפט-סקלאד:
Warszawa, Waliców „SALBOR“

פערקויפער אויף ראטעס!
א געזיכערטע עקזיסטענץ ביז 1000 זל. מאנאטליך. אינפארמאציעס ערטיילט:
Tow. Bankowe w Grodnie,
Hoovera 9.

1 ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז.

מארגען, שבת, דעם 22 יולי קומען פאר פאלגענדע

גרויסע וואהל-מיטינגען!

3 נאכמ. אין לאקאל פון קליינהענדלער-פערבאנד, סטארי רינעק 10
4 „ „ „ „בני ציון“ רזשגאויסקא 7
6 אוו. „ „ „ „החלוץ המרכזי“, פיעטריקאווער 86
7 „ „ „ „גוש העבודה“, זאמענהאף 13
7 „ „ „ „התחיה“ פילסודסקיעגא 66
8 „ „ „ „אגודת ציון“. פלאץ קאשטשעלני 4

מיט רעדעס וועלען אויפטרעטען דעפ. ד"ר ראזענבלאט, משה לימאן, לאווניק א. יאעל, מגר. ראגאזשינסקי, ה. רינגארט, ל. שיין, ח. ראקאוויטש, מגר. בראווערמאן. מאיר טעמפעלהאף, א. איוואנקאוויצער, מ. מינץ, מ. לעווי, א. לעדערמאן, י. ארבאך, א. וויינבערגער, אינזש. חייקין, א. קאצבערג, ש. פיינער מגר. האלפערן, ש. ליפעל א. א.

קומט מאסענווייז! שטימט פאר דער ליסטע 1 רופט מאסענווייז!

שפארעז געלד
דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך ניר ביי דער פירמע

„בארון“

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטען קידוש=וויין
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

1 ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז.

מארגען שבת, דעם 22 יולי, 4 נאכמ.
אין לאקאל פון „הנוער הציוני“, פיעטריקאווער 86

גרויסע יוגענד-פערזאמלונג

געווידמעט די וואהלען צום ציוניס. קאנגרעס
די מיטגלידער פון „הנוער הציוני“, „התחיה“, „החלוץ הכלל ציוני“, „גוש עבודה“, „אגודת ציון“ ווערען אויפגעפאדערט אונבעדינגט צו קומען.

3862 דער יוגענד וואהל=קאמיטעט.

1 חברים ציוניסטען!

אלע חברים פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז, ציוניסטישע פרויען, ציוניסטישע יוגענד, ציוניסטישע האנדווערקער, קליינהענדלער א.א.וו. ווערען אויפגעפאדערט צו בעטייליגען זיך אקטיוו אין די וואהלען צום ציוניסטישען קאנגרעס און אגיטירען און שטימען פאר דער ליסטע פון צענטראל-קאמיטעט נומ'

1 קאמיטעט פון דער ציוניסט. ארגאניזאציע אין לאדז.

OGŁOSZENIE.

Spółka Akcyjna „Łódzkie Wąskotorowe Elektryczne Koleje Dojazdowe" zamierza przystąpić do budowy kolejki wąskotorowej elektrycznej użytku publicznego z Łodzi do Brzezin.

Na skutek zarządzenia Wojewody Łódzkiego z dn. 17. VII. r. b. Nr. IX. D. I-1/92, wydanego na zasadzie art 5 Ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o koncesjach na koleje znaczenia miejscowego i koleje miejskie (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 391) ogłaszam, że w Magistracie m. Łodzi wyłożone zostały na przeciąg 14 dni t. j. na czas od dn. 21 lipca 1933 r. do dn. 3 sierpnia r. b. do przeglądu plany budowy powyższej elektrycznej kolei wąskotorowej z Łodzi do Brzezin.

Plany można oglądać w godzinach od 10-ej do 13-ej.

Osoby zainteresowane, mają prawo przedstawiać swe wnioski, dotyczące budowy wspomnianej kolei, a w szczególności wnioski dotyczące zmiany kierunku linji i położenia stacyj, ustnie do protokułu, lub pisemnie w starostwie Grodzkiem Łódzkiem, najpóźniej do dnia 3 sierpnia r. b.

Wnioski niezgłoszone w wyżej oznaczonym terminie nie będą wzięte pod uwagę i pozostaną wobec tego bez rozpatrzenia.

Starosta Grodzki Łódzki
wz. (—) **J. Rosicki**
Zastępca Starosty

Łódź, dnia 20 lipca 1933 r.

גאנץ לאדז גיט צו רייניגען.
וואשען און פארבען אין די בעקאנטע אין לאדז
כעמישע וועשעריי פון F.ROZENBERG
Łódź, Pomorska 7 i Piotrkowska 36
פערקלענערטע פרייזען! TEL. **167-49**
אויפפרישען און פרעסען א גארניטור 1.75 זל. הויזען **90** גר. פאלטען 1.30 זל. עס ווערט בענוצט דער גראנץ פון דער גערדעראבע טים א נאך ביז איצט נישט בעקאנט כעמיש מיטעל.
וואשען א קאלנער 20 גר. א העמד 80 גר. קומט און איבערצייגט אייך

שטריק=נאדלען!
רעקלאמע-חודש! —::— רעקלאמע-חודש!
איבעראשענדע נייעס פאר אלע שטריקער= און שטרימף=פאבריקאנטען!
שווייצארישע נאדלען, פרימא קוואליטעט צו אלערליי סיסטעמען שטרימף- און שטריק-מאשינען שוין דא אויף לאגער און זענען צו בעקומען אין דעם איבעראל-בעקאנטען הורט- און דעטייל-געשעפט
ד. דינין, לאדז
11. ליסטאפאד № 2
(פריהער קאנסטאנטינער, ביי פריהייטס-פלאץ).
אכטונג!
פון 10. יולי א רעקלאמע=חודש
פאר דעטייל=פערקויף פון אלערליי שטרימף- און שטריק-נאדלען צו אויסערסט ביליגע פרייזען.

OGŁOSZENIE.
Dot. budowy Kolei Łódź–Brzeziny przez Sp. Akc. Ł.W.E.K.D.

Zarząd Miasta Łodzi podaje do wiadomości, że zgodnie z ogłoszeniem Pana Starosty Grodzkiego Łódzkiego – plany budowy kolejki wąskotorowej elektrycznej użytku publicznego z Łodzi do Brzezin, zostały wyłożone do przeglądu w gmachu Zarządu Miejskiego – Plac Wolności Nr 14, II piętro, pokój Nr. 28, i mogą być oglądane od 21 lipca 1933 roku do 3 sierpnia 1933 roku włącznie, codziennie za wyjątkiem świąt i niedziel, od godz. 8.15 do godz. 15-ej – (w soboty 13.30). –

Komisarz Rządowy
(—) **Inż. W. Wojewódzki.**

Łódź, dnia 20 lipca 1933 roku. 3805

לאדז – תל=אביב
פירמע
PRZEDBORSKI, KOLNER i S^ka
ul. Sienkiewicza 6, tel. 129-25
האט איינגעפיהרט א רעגולערע סחורה-קאמוניקאציע **לאדז - יפו** אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.
זעמטליכע אינפארמאציעס אין עקספארט-אנגעלעגענהייטען אויף דער גאנצער וועלט ערטיילט אומזיסט די פירמע **פשעדבארסקי, קאלנער** און קאמפ.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער געעהרטען שעף
ה' **מ. זיסער** און שפין **ה. ווורובעל**
צוליב'ן טויט פון זייער מוטער
ג"ע **לאה זיסער**
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
דאס פערסאנאל
און די יוד. ארבייטער פון דער פאבריק 3806

אמביליגסטע און רעיעלסטע קויפט מען
מעטאל=בעטען, מאטראצען אלעראַרט
קינדער=וועגעלער
אין א גרויסען אויסוואהל ווינשימאטשקעס, אייזן-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.
עס ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

ווערקשטאל **שירמס** פון
און **שפאציר=שטעקענס**
ס. פייגענבוים
לאדז, נארוטאוויטשא 19
עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און מענער-שירמס און שטעקענס צו קאנקורענץ-פרייזען.
נעהמט אן אלערליי רעפאראטורען פון שירמס און שטעקענס.

יודישע אנטי־דייטשע וועלט־קאנפערענץ נעכטען געעפענט אין אמסטערדאם

קעמפען מיט אלע מעגליכע מיטלען געגען דעם אנטי־יודישען טעראר אין דייטשלאנד

אמסטערדאם, 20. (ספ. טעל.) אין האטעל „קאר־טאן“ איז היינט געעפענט געווארען די יודישע אנטי־דייטשע קאנפערענץ, וואס האט דעם ציל צו שאפען אן אלוועלטליכען אפאראט צו באיקאטירען דייטשע סחורות אלס תשובה אויף די יודען־רדיפות אין דייטשלאנד.

אין דער קאנפערענץ נעמען אנטייל יודישע פארטרעטער פון אמעריקע, ענגלאנד, פראנקרייך, האלאנד, בעלגיען און פוילען.

מען דערווארט נאך פארטרעטער פון די אנדערע לענדער.

צו דער ערעפנונג זענען די פרעסע־פארשטעהער נישט צוגעלאזען געווארען, דערפאר איז נאך נישט בעוואוסט וואסערע פראגען עס זענען דארט בעהאנדעלט געווארען.

דער אמעריקאנער דעלעגאט סאמועל אונטערמייער האט געזאגט די זשורנאליסטען, אז ער האט בדעה פארצושטעלען א קאנקרעטען פלאן פון זעלבסטפערטיידיגונג, אויסגעארבייט אין דער פארשטענדיגונג מיט'ן ענגלישען קאמיטעט מיט'ן לארד מעלטשעט בראש.

ווייטער האט אונטערמייער ערקלערט, אז אויף דער אמסטערדאמער קאנפערענץ וועט געשאפען ווערען קודם־כל א שטענדיגער סעקרעטאריאט.

די קאנפערענץ וועט דערבעהנטערען צווישען זיך די יודישע דעלעגאטען פון די בעזונדערע לענדער, וועט ארגאניזירען הילף פאר די יודישע פליטים און וועט פיהרען א קאמף מיט אלע מעגליכע מיטלען, מיט'ן אנטי־יודישען טעראר אין דייטשלאנד

גענעראל פאן ליגזינגען ארייגעטרעטען אין יודישען פערבאנד פון מלחמה בעטייליגטע

בערלין, 20. (ספ. טעל.) דער בעקאנטער דייטשער גענעראל פאן־ליגזינגען האט פערעפענט א בריף, אז צוליב דעם וואס די היטלעריסטען האבען איהם פערעכענט אלס א יוד, ווייל זיין באבע איז געווען א יודיש קינד, טרעט ער אריין אין יודישען פערבאנד פון בעטייליגטע אין דער וועלט־מלחמה.

גענעראל ליגזינגען איז בעת דער וועלט־מלחמה געווען בעקאנט מיט'ן אנפיהרען מיט די שלאכטען ארום לאדז און ביים סטיר.

א גראנדיעזע יודישע אנטי־היטלעריסטישע דעמאנסטראציע אין לאנדאן

לאנדאן, 20. (ספ. טעל.) דא איז היינט פארגעקומען א גרויסע יודישע אנטי־היטלעריסטישע דעמאנסטראציע.

אין הייד־פארק האבען זיך פערזאמעלט העכער 30 טויזענד יודען. עס זענען געהאלטען געווארען רעדעס אין וועלכע מען האט גערופען צו סאלידאריטעט און צו א באיקאט אויף דייטשע סחורות.

אלע יודישע געזעלשאפטען זענען בעת דער דעמאנסטראציע געווען פערמאכט, כדי צו געבען אלעמען די מעגליכקייט זיך צו בעטייליגען אין דער דעמאנסטראציע.

5 ווילסטו בעפרייען דעם ציוניזם און ארץ־ישראל פון היטלעריסטישער רעאקציע, ארבייטער־שנאה, שטרייק־ברעכעריי און טעראר — שטים פאר דער ליסטע 5 5

לאדזער נייעס

זונטאג „גרינער עקספרעס“ קיין ווארשא

דורך די בעמיהונג פון היגען רייזע־ביורא „וואגאן־לי־קוק“ הויבט ווידער אן צו קורסירען דער „גרינער עקספרעס“ קיין ווארשא רעגולער יעדע וואך.

דער פרייז אין ביידע זייטען איז נאר 8,?? זל. אפפאהר פון לאדז זונטאג פריה, צוריקפאהר פון ווארשא דעמזעלבען טאג 11.40 אוונט.

איינשרייבונגען ביז היינט איינשליסליך נעהמט אן דער היגער „וואגאן־לי־קוק“ פעטריקאווער 64, פון 9 פריה ביז 9 אוונט.

אויספלוג קיין רומעניען אויף דער מכביאדע אהין פעסער און אהין וויזעס

אנהויב אויגוסט וועט אין טשערנאוויץ (רומעניען) פארקומען די זומער־שפילען פון מכבי צוליב דעם וואס אויסער די ספארט־עקספעדיציע גרייטען זיך א סך ספארט־ליבהאבער אויף דער מכביה'דע, האט דאס וועלט־רייזע־ביורא „וואגאן־לי־קוק“ אויסגעפועלט פאר די אנטיילנעהמער די ווייטגעהענדסטע הנחות, ווי מיר ווערען געוואויר קאסט א בילעט קיין טשערנאוויץ און צוריק 3־טע קלאס מיט איינטריט אויף אלע אימפרעזעס פון מכבי א קארטע צו בעזוכען די שטאט טשערנאוויץ און א גרעניץ פריי־קארטע קאסטען נאר 105.00 זלאטעס.

דער ארויספאהר פון לאדז קומט פאר דעם 29 יולי 8.08 אוונט מיט א ספעציעלען דירעקטען צוג קיין טשערנאוויץ, אין די נאהענטסטע טעג וועלען פערעפענטליכט ווערען ווייטערע איינצעלהייטען און די צאהל וואס קאנען נעמען אנטייל אין אויספלוג ווייל אויף גאנץ פוילען פאלט קוים אויס 500 פלעצער.

איינשרייבונגען נעהמט שוין אן די לאדזער אפטיילונג פון „וואגאן־לי־קוק“ פעטריקאווער 64 פון 9 פריה ביז 9 אוונט.

„די יודישע באנדע“ — מארגען שבת אין העלענאוו

דאס בערימטע קליינקונסט־טעאטער „די יודישע באנדע“ גיט מארגען שבת די לעצטע געזעגענונגס־פארשטעלונג פאר'ן אפפאהרען אויף ווייטערדיגען טורנע.

צום געזעגענען גרייט די „באנדע“ צו אלע שלאגערס פון „טאנצט יודעלעך טאנצט“ און „די וועלט שאקעלט זיך“. א חוץ דעם א גאנצע רייע נייע נומערן.

פאר דער פארשטעלונג וועט פארקומען א גרויסער סימפאנישער קאנצערט.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, דעם 21 יולי 1933

11,57 צייט־סיגנאל. 12,05 טראנסמיסיע פון ווארשא. 11 טאג־פראגראם. 2,55 גראמאפאן. 4,00 טראנסמיסיע פון טשענסטאכאוו אין ווארשא. 5,15 טראנסמיסיע פון לעמבערג און ווארשא. 7.00 פערשידענעס. 7,20 פראגראם אויף מארגען. 7,25 פאסט־קעסטעל. 11,00 — 9,40 טראנסמיסיע פון ווארשא און טשענסטאכאוו.

* * *

פון אויסלאנד.

9,40 היזען, סימפאנישער קאנצערט. 8,10 הילווערסום, קאנצערט. 8,30 שטראסבורג, קאנצערט. 8,45 פאריז, אפערעטע. 8.50 ווין, סימפ. קאנצערט. 9,00 לאנדאן. סימפאנישער קאנצערט.

שבת, דעם 22 יולי 1933.

11,57 צייט־סיגנאל. 12,05 טראנסמיסיע פון ווארשא. 11.00 טאג־פראגראם. 2,55 גראמאפאן. קאמוניקאטען. 4.00 טראנסמיסיע פון ווארשא און לעמבערג. 5,15 טראנסמיסיע פון טשענסטאכאוו און ווארשא. 7,20 פערשידענעס. 7,35 טאג־פראגראם. 7,40 טראנסמיסיע פון ווארשא. 9,15 קאמוניקאט פון לאדזער האנדעלס־קאמער. 10.00 קאנצערט.

* * *

פון אויסלאנד

7,20 וויען. פארטעפיאן־קאנצערט. 8.30 רוים, אפערא „טוראנדאט“. 9,00 ווין, קאנצערט פון שטראסבורג. 9,20 דאווענטי, סימפ. קאנצערט.

אורטייל אין אפעלאציע־פראצעס פון „צענטראלעוו“

ווארשא, 20. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) היינט איז פערעפענטליכט געווארען דער אורטייל פון אפעלאציע־געריכט אין פראצעס פון „צענטראלעוו“.

אויף דער בעשולדיגונגס־באנק האבען זיך געפינען בלויז מאסטעק און טשאלקאש, דער פארזיצער פון געריכט האט פארגעלעזען דעם אורטייל, אז דאס אפעלאציע געריכט בעשטעטיגט דעם אנגעקלאגטען אורטייל פון דער ערשטער אינסטאנץ, ד. ה. פון קרייז־געריכט דעם 13. יאנואר 1932 און גלייכצייטיג געענדערט פאר אלע בעשולדיגטע די שטראף פון אויסבעסערונגס־הויז אויף טורמע.

לויט'ן היינטיגען אורטייל זענען בעשטראפט געווארען:

הערמאן ליבערמאן און וולאדיסלאוו קערציק, באראבערט באַרליצקי צו 2 מיט א האלב יאהר תפיסה דיבא, מאסטעק, פראגער, פוטעק און טשאלקאש — צו 3 יאהר תפיסה, באגינסקי 2 יאהר תפיסה, וויטאס 1 מיט א האלב יאהר.

א חוץ דעם פערלירען דאס בירגער־רעכט אויף 3 יאהר, וויטאס, באגינסקי, ליבערמאן, באַרליצקי און קערציק.

דאס בירגער רעכט אויף 5 יאהר פערלירען דיבא, מאסטעק, פראגער און טשאלקאש.

ווי מ'גיט איבער וועלען די אנגעקלאגטע דערלאנגען א קאסאציע צום העכסטען געריכט.

5 חבר געדענק! די איינאונאיינציגע ליסטע פון'ם ארבייטענדען ארץ־ישראל איז די ליסטע 5 5

דער דאלאר־קורס אין ווארשא

ווארשא, 20. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אין פריוואטען פערקעהר איז דער דאלאר קורס געשטיגען 6,16, באנק־פאלסקי האט איינגעפיהרט אנגעהויבען צו צאהלען 6,08, שפעטער — 6,05, גאלד — אביסעל ביליגער, דער לאקאלער פונט — 29,80.

מען נעמט שוין „ראפובקע“ אין היטלעריסטישע פאליציי־פרעזידיום

בערלין, 20. (ספ. טעל.) דא איז ענטדעקט געווארען א „לאפובקע“־אפערע אין פאליציי־פרעזידיום אין דער אפטיילונג פון פרעמדע. די בעאמטע האבען פאר „לאפובקע“ ארויסגעגעבען „קארטי פאביטעס“, אדער וויזעס.

לונאטשארסקי קומט קיין ווארשא

פאריז, 20. (ספ. טעל.) דער געוועזענער בילדונגס קאמיסאר אין ראטען פערבאנד לונאטשארסקי וועט זיך בעטייליגען אין אינטערנאציאנאלען קאנגרעס פון היסטאריקער אין ווארשא.

א דויערענדע ערד־ציטערניש

סטאמבול, 20. (ספ. טעל.) זיבען 60 טעג דויערט שוין אהן אויפהער די ערד־ציטערניש אין דער סביבה פון מוגהעל, אלע וואוין הייזער זענען צושטערט, די בעפעלקערונג געפינט זיך אונטער'ן פרייען הימעל, די גאנצע געגענד איז רואיניערט.

Dr. med. H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר ווענערישע און געשלעכטס־קראנקה.

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאנא 7, טע. 141 32.

נעהמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. און פון 5—8 אוונד, זונטאג פון 9-11 בייטאג.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספעציאליסט פאר אויערען, נאז, האלז און לונגען־קראנקהייטען

11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)

טעל 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7

נעהמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשעוו פון 11-1 און פון 2-3 נאכמ.

סטאַווסקי בלייבט ווייטער אין אַרעסט

ער איז נעכטען געשטאַנען ביים הויפּט-ריכטער

ירושלים, 20. (יט"א טעלעגראַפיש) אברהם סטאַווסקי איז היינט געשטעלט געוואָרען פאַר'ן הויפּט-ריכטער אין יפו.

דער פּראָקוראָר האָט פערלאַנגט מען זאָל פערלענגערען סטאַווסקיס אַרעסט, ווייל די אויספאָרשונג וועגען אַרלאָזאָראָוו-מאָרד איז נאָך נישט פערענדיגט.

דער ריכטער האָט געהייסען אויסהערען עדות. עס איז אויסגעהערט געוואָרען אַלס עדות דער עקספּערט, וועלכער האָט אויסגעפערטיגט די מאַפּע פון אָרט, וואו דער מאָרד איז געשעהען און פון האָטעל אין ירושלים, אין וועלכען — ווי סטאַווסקי גיט אָן — אַז ער איז דאָרט געווען אין יענער קריטישער נאַכט.

עס שטעלט זיך אַרויס, אַז אין דאָזיגען האָטעל איז פערהאַן אַ דייטען טיר וואָס מען קאָן לייכט עפענען.

אין רעזולטאַט פון די היינטיגע פערהאַנדלונגען איז סטאַווסקיס אַרעסט פערלענגערט געוואָרען ביז'ן 3. אויגוסט, אַזוי אַז ער בלייבט לעת עתה נאָך אין אַרעסט.

אינסברוק, 20. (יט"א טעלעגראַפיש) פּאָליציי איז אַריין אין ביוראָ פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור און געמאָלדען, אַז די ביוראָ ווערט געשלאָסען, קיינער פון פּערסאָנאַל איז נישט אַרעסטירט געוואָרען.

ניו-יאָרק און צו די סחורות-בערזע אין טשיקאַגאָ. אין דער דעפּעשע איז טאָהמאָס מודיע אַז עס הויבט זיך אָן אַ קאַמפּאַניע וואָס האָט דעם ציל צו שליסען די בערזעס אָדער זיי איבערצוגעבען אונטער דער קאָנטראָל פון דער רעגירונג, אויב די בערזעס וועלען נישט אָננעמען אַלס פּרינציפּ דאָס באַגרעניצען די פּרייזען ואַקלאַנגען אויף די שאַנסען פון ענציגלנע סחורות.

אַרעסטירט דעם וואַמפּיר פון לאָוויטש

וולאָצלאַוועק, 20. (טעלעפאָניש) דאָ איז אַרעסטירט געוואָרען אַ געוויסער טאָדראַוויש אייזשטיין, וועלכער ווערט בעשולדיגט, אַז ער האָט אויסגעפיהרט די אָנפאַלען אויף די יונגע מיידלעך אין לאָוויטש.

היינט און פאָלגענדע טעג!

TOMMY BOY

רעזשי: Charles Brabin

אין די הויפּט-ראָלען:

CLARK GABLE

MADGE EVANS

ERNEST TORRENCE

אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע און אַקטועליטעטען.

אָנהייב 4.30 נאָכמיטאָג, לעצטער סעאַנס 10.10 אָוו. שבת און זונטאָג 2.30 בייטאָג.

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

מען דראָהט מיט רעפּרעסיעס די בערזעס אין אַמעריקאַ

וואַשינגטאָן, 20. (ספּ. טעל.) סענאַטאָר טאָהמאַס וועלכען מען בעטראַכט אין די אַמעריקאַנער פּאָליטישע קרייזען אַלס נאָהענטער מיטאַרבייטער פון פּרעז. רוזוועלט און אין אויך בעקאַנט אַלס אינפלאַציע אָנהענגער, האָט נעכטען געשיקט אַ דעפּעשע צו די אָנפיהרער פון די געלד-בערזע אין

פעסטערע טענדענץ אויפן דאָלאַר

פולשטענדיגער מאַנגעל אין אַנבאָט

(א) אויפ'ן פּריוואַטען דאָלאַר-מאַרק האָט נעכטען געהערשט אַ פולשטענדיגער מאַנגעל פון אָנבאָט. פון באַלד אין דער פריה האָט געהערשט אַ פעסטערע טענדענץ אויפ'ן דאָלאַר. דער קורס איז אויף תיכף געשטיגען אויף 6,15 6.81 זל, באַנק פּאָלסקי תיכף געשטיגען אויף 6,15 6,18 זל. באַנק פּאָלסקי האָט נעכטען געצאָהלט פאַר דאָלאַר באַנקנאָטען 6.00 זל, פאַר טשעקען 6.05. בכלל האָט די נאָכ-

פראַגע ווייט איבערשטיגען דעם אָנבאָט צוליב וואָס די טענדענץ האָט זיך נאָך מעהר פעסטגעמאַכט.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי – – – –	82.50
3 פּראָצענטיגע בודאָוולאַנע –	38.75
4 " דאָלאַרובקאַ –	47.00
7 " סטאַביליזאַציע (אמ.)	50.—
8 " וואַרשאַווער פאַנד-בריף	42.50
8 " לאָדזער " "	38.—
ענגלישע פונט – – –	29.74
דאָלאַר – אָפיצ. 6,29, נישט אָפיצ. –	6.25
גאָלד-רובל – – – –	4.88
דייטשער מארק – – –	2.10

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פּיעטריקאָווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צוועק אָפּעראַציע א. ז. וו.), ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אָוועגד.

Dr. L.

Czarnożył

אָרדינירט אין זומער-סעזאָן — אין — CIECHOCINEK willa Kościuszko.

אײנקויף פון גאָלד זילבער ביזשוטעריע און לאָמבאַרד = קוויטעס צו די העכסטע פּרייזען געוויסענהאַפטע בעדינונג.

I. SOŁOWEJCZYK

פּיעטריקאָווער 27 (פריער שרודמיעסקאַ 5)

ד"ר מעד.

מ. העלער

ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע

טראַוגוטאַ 8, טעל. 17989.

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4-8 אָוו. פאַר פרויען אַ ספּעציעלע וואַרטע-זאַל. אומבעמיטעלטע לעמשניצע-פּרייזען

Dr. med.

M. TAUBENHAUS

פרויען-קראַנקהייטען און אַקושעריע

זגערזשער 11, טעל. 246 09

נעהמט אָן פון 4-8 אָוועגד.

לעמשניצע כראַברעגאַ 4, רוג זגערזשער 87

נעהמט אָן קראַנקע פון אַלע ספּעציאַליטעטען וויזיט 3 זל.

ווענעראָלאָגישער קאַבינעט. 3371

לעהרערין

גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטעריכט פאַר דערוואַקסענע, אין פּויליש, יודישע און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פּרייזען.

לאַסמאַן, בזשעזשינער 15.

אַכטונג.

לוין = שטריקער!

ס'ווערט געזוכט אַ-רויסציגעבען אַרבייט אויף 12-ער שטריק-מאַשינען. אָפּפרעגען אין אַדמינ. אונטער „לוין-שטריקער"

כירורגישער קאַבינעט

Dra med.

M. Kantora

איז געוואָרען אַ בערגעטראַגען אויף זשעלאַנאַ 5

טעל. 112-22

נעהמט אָן פון 1-3 און פון 6-8 אָוו. לעמשניצע-פּרייזען.

Dr. med.

H. Gutsztadt

ספּעציאַל-אַרצט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען

62 ZACHODNIA 62

(Śródmiejska 14), tel. 129·52.

נעמט אָן פון 11-1 און פון 5-7 נאָכמ.

Dr. ALEXANDER MARGOLIS

אינערליכע קראַנקהייטען.

ספּעציאַליטעט: מאַגען און קישקעס

האָט זיך איבערגעצויגען אויף פּזשעיאַזד 20, טעל. 112-31

נעהמט אָן פון 5-6 נאָכמיטאָג. 9198

LEKARZ-DENTYSTA

I. Bleichfeld

האָט זיך איבערגעצויגען אויף שענקעוויטשאַ 18

פראָנט 1-טער שטאָק.

נעהמט אָן פון 10-1 און פון 2-7 אָוו.

כירורגישער קאַבינעט

Dr. Szreiber

איז געוואָרען איבערגעטראָגען אויף

Narutowicza № 9

tel. 122-95.

אָפּעראַציעס, אַפּאַטרגקעס, המלט ושילעקעס אז"וו

לעמשניצע-פּרייזען.

נעמט אָן פון 2—3 נאָכמ. און פון 7—8.30 אָוו.

אין שטאָט אָדער אויף דרהאָלונג וועט אייך פערזיכערן אַ מאַקסימום פערגעניגען

אַ פאָטאָגראַפישער אַפּאַראַט

פערגעסט נישט, אַז אַפילו מיט די בי-ליגסטע מאָדעלען קאָן מען דערגרייכען אויסגעצייכנטע רעזולטאַטען!

אַ גרויסע אויסוואַהל עמפּפעהלט

J. Morgenstern

Piotrkowska 40

tel. 120·63.

מאַשין-מצות

געבאַקען יעדען טאָג פרישע און דינע,

מצה-מעהל אויך ווי סוכאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם, ווי אויך פריהשטיקען, יאַרסקע מיטאָגען און וועגדבּרויטען

עמפּפעהלט די בעקאַנטע צוקערניע

N. Weinberg

פּיעטריקאָווער 38

טעל. 143-82

פערהעלנדעמטע פּרייזען

מאָטאָרען עלעקטרישע נייע און געגוצטע צו ווינדריגסטע פּרייזען רעפּעראַטור-ווערקשטעל. איבערוויקלונג פון מאָטאָרען און דינאַמאָ-מאַשינען, עלעקטרישע קראַפט-אינסטאַלאַציעס פון ליכט און סיגנאַליזאַציע פיהרט אויס

Przeds. Inżyn. Elektro-Mech. Maurycy Rak

Zawadzka 12, tel. 214·11.

גרויסער אויסוואַהל פון ראַדיאָ-אַפּאַראַטען אויף לאַגער

א וויכטיגע ליקווידאַציע אין לאָדז!!!

אַזוי ווי חיים מענדראָווסקי, אַגראַדאָווע 8 האָט ליקווידירט זיין געשעפט פון יודישע לאַנגע מלבושים און איז געפאָהרען קיין ארץ-ישראל, צוליב דעם האָב איך

ה. שניצער.

נאַוואָמיעסקאַ 3 אין הויף געוועלב 39

פערגרעסערט מיין געשעפט פון יודישע לאַנגע מלבושים, וואו מען בעקומט זיידענע יובעצעס, שיאַף רעק, אַלפּאַגענע, ציינגענע, האַלב-וואָלענע כאַלאַטלעך. זומער- און ווינטער=פּאַלטענס, געהאַקטע אַנציגער פאַר דערוואַקסענע און פאַר קינדער פון די בעסטע שטאָפען אויך בעקומט איהר אַנ'אויסשטייער פון 7 מלבושים פאַר 90 זל.

בעמערקונג: דער געוועזענער צושניידער און וערקשטעל-פיהרער פון חיים מענדראָווסקי אַרבייט אין מיין געשעפט. בעשטעלונגען ווערען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. — געדענקט דעם אָדרעס!

ה. שניצער, נאַוואָמיעסקאַ 3 אין הויף געוועלב 39.

פייער און גנבות = פערזיכערונגען

אויף לייכטע בעדינגונגען ערלעדיגט שנעל און פּינקטליך דאָס בעקאַנטע פערזיכערונגס=ביוראָ

שיינבערג,

39 פּילסודסקיעגאָ 39.

טעל. 129-04.

בעמערקונג: אַגענטען ווערען אַנגענומען נעגען פּראָוויזיע און פעסטע געהאַלט טעגליך פון 8—11 פאַרטאָג. 3791

Dr. med. S. MAŁOWIST

האַלז, נאָז און אויערן-קראַנקהייטען

וואוינט יעצט אויף

ZACHODNIA 70, tel. 115-93

נעהמט אָן פון 12 ביז 2 מיטאָג און פון 3 ביז 4 נאָכמיטאָג.

LEKARZ-DENTYSTA

H. PRUSS

Lecznica zębów i jamy ustnej przeprowadzona została na ul. Piotrkowską 142.

Dr. med.

Haltrecht

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און געשלעכטס-קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21

צוריקגעקעהרט

נעמט אָן פון 8—11 פריה, פון 1—2 מיטאָג און פון 5—9 אָוונט. זונטאָג פון 10—1 מיטאָג

אַלע אַרט אַנאַליזען.

פאַר אַרבייטסלאָזע לעמשניצע-פּרייזען.

וויכטיג פאַר דער אָרימער לאָדזער בעפעלקערונג

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז ס'איז ערעפענט געוואָרען דאָס

אַמבולאַטאָריום

ביים פעראיין „מלבוש ערומים"

שענקיעוויטשאַ 3/5,

וואו ס'ווערט ערטיילט מעדיצינישע הילף אויפ'ן אָרט. שיקט אויך אַרויס דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען מיט וויזיטען אַהיים

נעהמט אויך אָן געבורטען און אַלע אַרט אַנאַליזען. מינימאַלע אָפּצאָהלונגען. די פערוואַלטונג.

מודעה ואזהרה גדולה מהראבינאט

ביי דעם קצב מ'רופט איהם שוימער יעקל (פעפער-נאָז), די דריטע יאַטקע, טאָר מען נישט קויפען פלייש אַלס כשר. לאָדזער ראַבינאַט. 3807

א שטוב

אָדער אַ שטוב מיט אַ קוך ווערט פון זאָפאָרט געזוכט אין דער געגענד פון בזשעזשינער ביז פאָמאָרסקאַ, און אין די זייטען גאַסען ביז צו די 20-ער נומערן מיט אַ בעזונדערען איינגאַנג נלייך פון ווירט. אָפּפרעגען אין אַדמיניסטראַציע פון דער צייטונג אונטער „R-icz"

Lekarz-Dentysta

Jakób Karmazyn

2 Poludniowa 2

צוריקגעקעהרט.

נעמט אָן פון 9—1 און פון 3—7 נאָכמ.

ר. איזראעל

דירעקטאָר אַדאָלף גאָלד

סענסאַציאָנעל־שפּאַנענדער ראָמאַן פון יודישען לעבען

— מאַמאַ, איך בין מיד.

— נאָך אַביסעל מוט, מיין קינד, מיר זענען שוין באַלד ביים ציל.

אַ פרוי אין שוואַרצען טרויער, וועלכע האָט געפירט ביי דער האַנד אַ מיידעלע, אפשר פון 6 יאָהר, אויך אין שוואַרצען אָנגעטאָן, איז שטעהען געבליבען און אַרויסנעהמענדיג פון האַנד־בייטעל אַ פּאַפּיר, האָט זי זיך אין איהם אויפמערקזאַם אַריינגעלייענט.

זי האָט אויפגעהויבען די אויגען און אָנגעקוקט די מויער פאַר וועלכער זי איז געשטאַנען.

דאָס איז געווען אַ גרויס הויז אויף אַ זייטיגער גאַס פון דער גרויסער שטאָט. זי איז עטליכע מינוט געשטאַנען, קאָנטראָלירט דעם נומער פון הויז און דאַן נאָכגעקוקט די אַדרעס אויפ'ן פּאַפּיר, וואָס זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד.

דאַן האָט זי זיך ענטשלאָסען און איז אַריין אינעווייניג אין הויז, זי האָט זיך גלייך געווענדעט צו דער הויז־וועכטערין.

— וואוינט דאָ אין דעם הויז דער הער טאַובע?

— יאָ, מאַדאַם.

— זענט איהר זיכער דערין?

— וואָס פאַר אַ פראַגע, אויפ'ן צווייטען שטאָק אין פראָנט וואוינט ער, ווער קען דאָס נישט דעם הער טאַובע.

און אין דער אמת'ן איז דער מענש וועגען וועלכען זי האָט געהערט געווען איינער פון די בעריהמטסטע מענשען אין דער הויפּטשטאָט. ער איז געווען איינער פון די רייכסטע מענשען, אַ נאַציאָנאַלער ייד מיט אַן אָפענעם האַרץ פאַר יעדען אומגליקליכען און עלענדען, אַ פילאַנטראָפּ אין גרויסען פאַרנעם, אַ מענש אַ בעל־רחמנות, מיט גרייטקייט צו העלפען יעדען איינציגען, ווער ס'האָט זיך געווענדעט אין זיין הילף. אַרום הערמאַן טאַובע האָט זיך צוליב זיינע מעשים, געשאַפען אַזוי ווי אַ לעגענדע, וועלכע האָט איהם בעריהמט געמאַכט אומעטום.

די, וועלכע זענען נישט געקומען אין בעריהרונג מיט טאַובע, האָבען געקענט מיינען, אַז ער לעבט ווי אַ מאַגנאַט, פערשווענדענדיג טויזענטער, וועלכע זענען איהם צוגעשוואומען פון אַלע זייטען, צוליב זיינע גרויסע געשעפטען, וועלכע ער האָט געפיהרט.

אין דער ווירקליכקייט איז אָבער געווען אַנדערש. ער האָט געלעבט נאָך מעהר ווי בעשיידען. ער האָט נאָר פערבראַכט אַזויפיל, וויפיל ס'איז איהם נויטיג געווען צו דערהאַלטען זיין עקזיסטענץ.

די געקומענע פרוי האָט געפרעגט די הויז־וועכטערין צי טאַובע איז אין דער היים, און ווען זי האָט בעקומען אַ פּאָזיטיווען ענטפער, איז זי אַרויף אויף די טרעפּען.

אין אַ מינוט שפּעטער האָט די פרוי אָנגעקלאַפּט אין טיר, אויף וועלכער ס'איז געווען אָנגעקלאַפּט אַ שילדעל מיט דער אויפשריפט: הערמאַן טאַובע.

טאַובע האָט אַליין געעפענט די טיר. געטריי זיינע פּרינציפּען, איז ער זיך בעגאַנגען אָהן אַ לאַקײ, בעגנוגענדיג זיך מיט אַן אַלטער פרוי, וועלכע ער האָט געהאַלטען ביי זיך אויס רחמנות.

די פרוי איז געבליבען שטעהן פּנים אל פּנים מיט דעם מאַן, וועלכען זי האָט געזוכט. פאַר איהר איז געשטאַנען אַ הויכער, שטאַרקער מאַנספּערשוין, מיט אַ קליין שוואַרץ בערדעל. די האָר פּערקעמט אַרויף. די גאַנצע פיזיאָגנאָמיע האָט געשיינט מיט אינטעליגענץ, וועלכע האָט געשלאָגען פון זיינע גוטע, מילדע אויגען.

דער מאַן, וועלכער האָט אין זיין לעבען אַזוי פיל געטאָן, אַרויסגעוויזען אַזויפיל אייזערנעם ווילען, האָט אויסערליך נישט געמאַכט דעם איינדרוק פון ווילען און ענערגיע, ווי ס'טרעפט אָפט ביי מענשען מיט אַזאַ פערנעהם ווי ער.

טאַובע האָט בעגריסט די פרוי מיט איהר מיידעל, אַריינגעבעטען אין זיין אַרבייטס־קאַבינעט און האָט, זעהט אויס, געוואַרט ביז די פרוי וועט זיך פאַר איהם פאָרשטעלען.

ער האָט דערויף נישט געדאַרפט לאַנג צו וואַרטען, ווייל אַ מילדע, צעוויטיגטע שטים האָט באַלד ערקלערט.

— איך בין פרוי גאָלד.

אַ נישט־בעמערקטער ציטער איז טאַובען אַדורך דורכ'ן לייב.

— גאָלד! ער האָט דעם נאָמען געקענט.

— גאָלד, די אַלמנה נאָך אַדאָלף גאָלד...

— יאָ, און דאָס איז אונזער קינד, האָט זי געזאָגט, ווייזענדיג אויף דעם קליינעם בלאָנדען מיידעלע.

טאַובע האָט אָנגענומען אַן ערנסטע מינע, ער האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ און געבליבען זיצען, אַזוי ווי ער וואָלט נישט געהאַט די דרייסטקייט איהר אַריינצוקוקען אין די אויגען. ער האָט געוואַרט אויפ'ן מאָמענט, ווען זי וועט אַליין ערקלערען די סיבות פון איהר מאָדנעם וויזיט.

מאָדנעם... דער דאָזיגער בעגריף האָט פולשטענדיג געפּאַסט צו כאַראַקטעריזירען דעם וויזיט פון פרוי גאָלד ביי טאַובען.

אַלע אין דער הויפּטשטאָט האָבען נאָך אין איצטיגען מאָמענט געדענקט די דראַמע, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין ביוראָ פון דער האַנדעלס־באַנק.

דער ענין האָט אַרויסגערופען פיל טומעל, מיט אַ יאָהר צוריק פון מאָמענט, ווען ס'הויבט זיך אָן אונזער ערצעהלונג. האָבען פּאָליציאַנטען, וואָס האָבען געהאַט דינסט אויף דער אַלעע פּאַרטאַג, בעמערקט סמנים פון אַן איינברוך אויף דער טיר, וואָס האָט געפיהרט צו איינער פון די אָנגעזעהענסטע באַנק־הייזער — די האַנדעלס־באַנק.

די פּאָליציאַנטען זענען אַריין אינעווייניג פון דעם מעכטיגען בנין און האָבען באַלד בעמערקט, אַז דאָרט האָבען געבאַלעבאַטעוועט גנבים, זיי האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען די צובראָכענע טיר און אויפגעריסענע שענק, די זייטיגע וואַנד פון דער גרויסער פייער־קאַסע איז געווען אַדורכגעלעכערט מיט אַ בויער און אַדורכגעברענט מיט קויהלען־זויער.

געהענדיג ווייטער לויט די ערשטע שפּורען, האָבען די פּאָליציאַנטען בעמערקט אַ טויטען קערפּער פון אַ מענש, וועלכער איז געווען נישט אַנדערש ווי דער נאַכט־סטרוזש, וועלכער האָט געהיטען די ביוראָס פון דער באַנק.

ס'איז צוגערויבט געוואָרען אַ גרויסע סומע געלד.

די פּאָליציי האָט גלייך אונטערגענומען אַן ענערגישע אויספאָרשונג, דאָס איז געווען זעהר שווער. די, וועלכע האָבען אויסגעפיהרט דאָס פערברעכען זענען געווען זעהר פאָרזיכטיג.

ס'האָט זיך געדוכט, אַז זיי האָבען זיך אַריינבעקומען דורך די טיהרען, געטראָפען צו די שענק, און די קאַסעס, נישט בענוצענדיג די הענד, ווייל קיין שום פינגער־אָפּדרוקען האָט מען נישט בעמערקט.

די איינציגע פינגער־שפּורען האָט מען ענטדעקט אויף דער גרויסער אויפגעריסענער קאַסע. די אָפּדרוקען האָבען אָבער געהערט צום הויפּט־קאַסיר, וועלכען מ'האָט אין גאָרנישט געקענט חושד זיין, צוליב זיין אומבעפלעקטע פערגאַנגענהייט און לאַנגיעהריגער אַרבייט אין דער באַנק. די פּאָליציי האָט געזוכט און געזוכט, אָבער גאָרנישט געפונען.

מ'האָט שוין געהאַט רעזיגנירט פון גינסטיגען פערענדיגען די אויספאָרשונג און כאַפּען די פערברעכער, ביז ענדליך, דער פּאָליציי־קאָמענדאַנט פון דער הויפּטשטאָט האָט זיך דעצידירט דעם ענין איבערצוגעבען איינעם פון די פעהיגסטע פּריוואַט־דעטעקטיווען שאַרסקי.

דער דעטעקטיוו האָט גערן איבערגענומען דעם ענין און אין אַ וואָך אַרום האָט ער מיטגעטיילט דער פּראָקוראַטור, אַז ער האָט ענטדעקט דעם מערדער פון דעם נאַכט־סטרוזש און דעם אויספיהרער פון דער גרויסער גנבה אין דער האַנדעלס־באַנק.

— וואו קען מען איהם געפינען, האָט מען געפרעגט דעם אַגענט.

— אין ביוראָ פון דער האַנדעלס־באַנק, איהר וועט איהם געפינען אין דעמזעלבען צימער, וואו ס'שטעהט די אייזערנע קאַסע.

— אָבער דאָרט איז דאָך נאָר פאַראַן איין מענש, דער הויפּט־קאַסיר אַדאָלף גאָלד.

— אַדאָלף גאָלד איז דער מערדער און גנב האָט דער דעטעקטיוו שאַרסקי פעסטגעשטעלט.

דער אַגענט האָט נישט געהאַט קיין גרויסע שוועריגקייטען צו בעווייזען די ריכטיגקייט פון זיין בעשולדיגונג.

די איינציגע שפּורען, וואָס מ'האָט געפינען אויף די פערשיעדענע חפצים איז געווען די פינגער־אָפּדרוקען פון ביוראָ־פּערזאָנאַל און אין דער ריכטונג האָט דער דעטעקטיוו געפיהרט די אויספאָרשונג. געהיים פאַר אַלע האָט שאַרסקי נאָכגעפאָלגט דעם לעבענסשטייגער פון יעדען איינציגען ביוראָ־בעאַמטער.

און אויף דעם וועג האָט ער זיך דערוואוסט, אַז גאָלד האָט אָהן קיינעמס וויסען גרויס געשפּילט אויף דער בערזע. די לעצטע יאָהרען האָט ער זיך געלאָזט אַריינציהען אין אַ געפעהרליכער אַקציען־שפּעקולאַציע, וועלכע האָט זיך פאַר איהם געענדיגט מיט אַ פולשטענדיגען דורכפאַל.

גאָלד האָט נישט געהאַט קיין אייגענע גרויסע געלד־מיטלען, פון וואַנען האָט ער אַלזאָ געקענט בעקומען דאָס נויטיגע געלד צו פערשפּילען אויף דער בערזע, ווען נישט פון דער אייזערנער קאַסע אין דער באַנק.

טראַכטענדיג אויף דעם אופן, האָט שאַרסקי ווייטער געפיהרט די אויספאָרשונג און אַזוי אַרום געלעזען דאָס פּראָבלעם. ער האָט זיך געקערעוועט לויט זיין אייגענעם שכל און לאָגיק. ער האָט געהאַט די זיכערקייט, אַז גאָלד האָט צוגעגרייט און צוגעטראַכט דאָס פערברעכען, אַזוי אַז ס'זענען נאָר געבליבען די מינימאַלסטע שפּורען, וואָס נאָר אַזאַ דעטעקטיוו ווי שאַרסקי האָט געקענט נעהמען אין בעטראַכט.

דערפיהרט צו רואין, זיין כבוד אין געפאַהר, האָט גאָלד זיך נישט אָפּגעשטעלט צו דער׳הרג׳ענען אַ מענשען און צו בערויבען די קאַסע.

און אין אמת'ן האָט זיך גאָלד באַלד ביי דער ערשטער אויספאָרשונג מודה געווען. דער [illegible] איז געווען פערענדיגט. פערשטעהט זיך, אַז ביי אַזעלכע אומשטענדען האָט דער פערטיידיגער אין פּראָצעס פון אַדאָלף גאָלד וועניג וואָס געהאַט צו זאָגען. אַדאָלף גאָלד איז פער'משפט געוואָרען צום טויט. זיין אַדוואָקאַט האָט נאָר, כדי צו ערפילען זיין פליכט אַפּעלירט און איצט האָט מען געוואַרט אויף דער אַפּעלאַציע.

הערמאַן טאַובע האָט גוט געקענט די גאַנצע געשיכטע מיט דעם הויפּט־קאַסיר אַדאָלף גאָלד, וועלכער איז אין די לעצטע טעג פאַרן ענטדעקען דאָס פערברעכען אין דער האַנדעלס־באַנק נאָמינירט געוואָרען אַלס דירעקטאָר. טאַובע האָט די געשיכטע פון דירעקטאָר אַדאָלף גאָלד געקענט נישט נאָר פון הער'ען אָדער פון די צייטונגען, נאָר פון דעם, וואָס טאַובע איז געווען איינער פון די הויפּט־אַקציאָנערען, אַ מיטגליד פון אויפזיכטס־ראַט פון דער בעריהמטער האַנדעלס־באַנק.

טאַובע, וועלכער איז איצט געזעסען אַקעגען דער פערטרויערטער פרוי, האָט וועגען דער געשיכטע פיל מעהר געוואוסט, אפשר נאָך מעהר, ווי די דאָזיגע אומגליקליכע פרוי אַליין.

— איך קען די געשיכטע ליבע מאַדאַם גאָלד, האָט טאַובע מיט אַ זיפץ געזאָגט, אַ טרויעריגער, נישט פערשטענדליכער ענין. איך האָב איהם שטודירט פון דער פּסיכאָלאָגישער זייט און מוז זיך מודה זיין, אַז איך בין מיט גאָרנישט קלוגער געוואָרען.

די פרוי האָט גאָרנישט געענטפערט, זי איז געווען ווי פערשטיינערט אין די מאָמענטען, ווען מ'האָט גערעדט וועגען איהר מאַן, זי האָט איבערגעריסען די פילאָזאָפישע אויספיהרונגען פון הערמאַן טאַובע און האָט געזאָגט:

— איך בין געקומען צו אייך, נאָך הילף, הער טאַובע.

— איך בין געקומען צו אייך, נאָך הילף, העלפען, ווער ס'נויטיגט זיך אין הילף.

— דעריבער בין איך געקומען צו אייך. הגם איך האָב קיינמאָל נישט געהאַט דאָס פערגעניגען אייך צו קענען.

— און וואָס ליבע מאַדאַם גאָלד, זאָל בעשטעהן מיין הילף פאַר אייך.

— נישט אין דעם, אַז איהר זאָלט זיך בעמיהען צו ראַטעווען מיין מאַן, איך פערלאַנג דאָס גאָרנישט, אַ חוץ מיין טרויער־שלייער דערמאָהנט מיך מעהר גאָרנישט אין דער דאָזיגער טרויעריגער געשיכטע. מיר דוכט זיך, אַז זי איז שוין לאַנג פערביי. איך וויל פשוטע מאַטעריעלע הילף פון אייך, איך בין געבליבען מיט מיין קינד אין דער שרעקליכסטער נויט, הגם מיין מאַן האָט צוגערויבט אַזאַ גרויסע סומע געלד...

— נו, ער האָט זיך דאָך אַליין דערין מודה געווען, האָט טאַובע פערענדיגט דאָס, וואָס די פרוי האָט אָנגעהויבען.

— פערשטעהט זיך, אַז איך בין גרייט אייך צו העלפען.

— איך וואָלט געבעטען, וועלכע ס'איז אַרבייט פאַר מיר, כדי איך זאָל קענען דערנעהרען מיך און מיין קינד.

טאַובע האָט זיך געמאַכט, ווי ער וואָלט נישט געהערט דעם לעצטען זאַץ, וואָס פרוי גאָלד האָט געזאָגט און האָט געפרעגט:

— און וואָס פאַר אַ סומע האַנדעלט עס זיך?

— איך וויל נישט קיין געלד, איך וואָלט אייך געבעטען....

— וועט די סומע פון 100 טויזענד זלאָטיס גענוג זיין פאַר אייער טאָכטער ווי הייסט זי דען אייגענטליך?

— זי הייסט ניוטאַ, אָבער ה' טאַובע...

— איך וועל פערשרייבען הונדערט טויזענד זלאָטיס, כדי צו פערזיכער'ען אייער טאָכטער מיט'ן מאָמענט, ווען זי וועט ווערען זעלבסטשטענדיג.

די פרוי איז ווי פערשטיינערט געוואָרען, זי האָט בעמערקט, אַז זי פערשטעהט נישט טאַובע'ן און נישט ער פערשטעהט זי. טאַובע האָט נישט ערלויבט, אַז זי זאָל קומען צו זיך און האָט ווייטער גערעדט.

— איך קען נישט מעהר קיין צייט פערלירען, הייט איז דער לעצטער טאָג, ווען איך קען נאָך דאָס טון, ס'קען ווערען צו שפּעט. ער האָט אַ קוק געגעבען אויפ'ן קאַלענדאַר. ס'איז געווען דער 31. דעצעמבער, און איידער די פרוי גאָלד איז נאָך געקומען צו זיך, האָט ער זי שוין צוזאַמען מיט דעם קליינעם מיידעלע אָפּגעפיהרט צו דער טיר, זאָגענדיג:

— אייער טאָכטער איז פערזיכערט, איהר זענט נאָך גענוג שעהן, אַז איהר זאָלט נישט דאַרפען בעטען הילף. דעם אַקט וועגען פערזיכערען אייער טאָכטער וועט איהר בעקומען אין שטוב אַריין. די לעצטע ווערטער האָט ער געזאָגט, ווען די פרוי גאָלד איז שוין געשטאַנען הינטער דער שווערער טיר, וועלכע האָט זיך מיט אַ טומעל פערמאַכט.

די איבעראַשטע פרוי האָט געוואָלט נאָכאַמאָל אָנקלאַפּען אין דער טיר, נאָך עפּעס פרעגען, נאָך עפּעס פערשטעהן, צום סוף האָט זי אָבער אַ מאַך געגעבען מיט דער האַנד און איז אַוועק...

קאַפּיטעל 2

די סילוועסטער־נאַכט

ניי־יאָהר איז אויסגעפאַלען מאָנטאָג. די בעפעלקערונג האָט אויסגענוצט וואָס זענען צוזאַמענגעפאַלען צוויי טעג חגא צוזאַמען און מ'האָט זיך געוויילט אויף וואָס די וועלט שטעהט. זונטאָג אין אָוונט האָט מען פון אַלע זייטען געהערט די פרעהליכע אויסגעשריען פון המון, וואָס האָט אָנגעפילט די גאַסען. פאַר אַלע רעסטאָראַנען, קאַפעען און פערגווילונגס־ערטער האָט זיך געהערט פרעהליכע מוזיק און געלעכטער. אומעטום האָט מען געקענט פערברענגען דעם אָוונט ביז איבער־דערפריה, ביי פערשיעדענע אַטראַקציעס.

בלויז דאָס „אימפּעריאַל־טעאַטער" איז געווען אַן אויסנאַהם, דאָס פּאָרנעהמסטע פערגווילונגס־אָרט אין שטאָט האָט אָנגעמעלדעט אין די צייטונגען און דורך גרויסע אַפישען, אַז דעם 31. דעצעמבער און סילוועסטער־אָוונט, וועט קיין שום ספּעציעלע פאָרשטעלונג נישט זיין, נאָר איין פרעהליכע פאָרשטעלונג.

נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דער דירעקטאָר פון דעם דאָזיגען אַנשטאַלט האָט בעשטימט די טייערסטע פּרייזען פאַר אַ בילעט, איז דאָך דאָס גאַנצע טעאַטער שוין מיט עטליכע טעג פריהער געווען אויספערקויפט. דער זאַל איז געווען איבערגענצען איבערפול, מיט וואָס האָט מען געקענט פערטייטשען דעם אונגעהויערען ערפאָלג, וואָס דאָס „אימפּעריאַל־טעאַטער" האָט געהאַט אין יענעם אָוונט? דער סוד האָט געשטעקט דערין, וואָס דער עולם איז געקומען בעוואונדערען אַ גרויסע פערעהרטע קינסטלערין, אַדורכקוקענדיג די אַפישען האָט מען געקענט בעמערקען, אַז אין „אימפּעריאַל" וועט דעם אָוונט דאָס איינציגע מאָל אַרויסטרעטען די בעריהמטע אַרטיסטין אַדאַ. דאָס איז געווען אַן אַרטיסטקע, וועלכע איז געווען בעריהמט צוליב איהר וואונדערבאַרער שעהנקייט, יונגקייט און רייכטום און צוליב איהר וואונדערבאַרען שפּילען, זינגען און טאַנצען.

צוערשט איז געווען אַפישירט, אַז „אדאַ" וועט געבען אין שטאָט עטליכע גאַסטראָלען, שפּעטער איז אָבער געקומען אַן ענדערונג און ס'איז בעקאַנט געוואָרען, אַז „אדאַ" וועט נאָר איינמאָל אַרויסטרעטען אין „אימפּעריאַל־טעאַטער". די דאָזיגע פאָרשטעלונג האָט געדאַרפט פאָרקומען דעם 31. דעצעמבער און שוין דעם 1. יאַנואַר האָט „אדאַ" געוואָלט פערלאָזען די שטאָט און אָפּפאָהרען קיין אויסלאַנד.

נישט אַלע האָבען זיך אָבער געקענט אַריינבעקומען אין „אימפּעריאַל־טעאַטער", כדי צו בעוואונדערען די גרויסע אַרטיסטקע און דעריבער זענען די אימפּרעסאַריאָס נישט געשלאָפען. די האָבען אַ טאָג פריהער, ווען „אדאַ" איז אָנגעקומען אין שטאָט אָפּגעפילמט יעדען איהר שריט פון מאָמענט, ווען זי איז אָנגעקומען מיט דער באַהן, ביז צום לעצטען מאָמענט, ווען זי האָט געדאַרפט אויפטרעטען. און אין דער סילוועסטער־נאַכט האָט מען דעם דאָזיגען פילם דעמאָנסטרירט אין עטליכע קינאָס. די מענשען, וועלכע האָבען זיך נישט געקענט אַריינבעקומען אין „אימפּעריאַל־טעאַטער" זענען דעריבער מאַסענווייז געגאַנגען אין די קינאָס, וועלכע האָבען דעמאָנסטרירט „אדאַס" קומען און האָבען זיך ענטציקט כאָטש מיט איהר אויסזעהען.

הערמאַן טאַובע איז געווען אַביסעל צומישט פון דער פרוי גאָלדס וויזיט ביי איהם, גלייך ווי זי איז אַוועק, איז ער אויך אַרויס אין גאַס. ער האָט נישט געהערט צו דער קאַטעגאָריע מענשען, וועלכע האָבען געוואַרט אויף דער סילוועסטער־נאַכט, כדי זיך צו ווילען, דער טומעל אין גאַס איז איהם געווען כמעט ווי גלייכגילטיג, די געשרייען, די מוזיק, די פרעהליכקייט האָט איהם אינגאַנצען נישט געריצט. ער האָט נישט געהאַט קיין שום אינטערעס, איין זאַך צו וואָס ס'האָט איהם היינטיגען אָוונט געצויגען איז געווען דאָס. וואָס ער האָט געוואָלט אָנקוקען די בעריהמטע אַרטיסטקע „אדאַ".

ס'פערשטעהט זיך, אַז טאַובע האָט זיך געקענט ערלויבען צו קויפען אַ בילעט, ווי טייער ער זאָל נישט זיין און קומען אין „אימפּעריאַל־טעאַטער". ער האָט זיך עפּעס מאָדנע געשעמט — קען ער האָט זי דאָך נישט געוואָלט אָנקוקען קען קיין לעבעדיגע, ער האָט דעריבער בעשלאָסען צו געהען אין איינעם פון די קינאָס, כדי צו זעהען אַדאַן, ווי זי קומט אָן אין שטאָט און ווי אַזוי זי האָט פערבראַכט דעם גאַנצען טאָג, איצט איז טאַובע געזעסען אויף אַ בעקוועמען אָרט אין קינאָ „ספּלענדיד" און מיט אונגעדולד געוואַרט אויפ'ן אָנהויב פון סעאַנס.

(ווייטער לייענט זונטאָג)

„די נאציאנאלע רעוואלוציע איז פערענדיגט"

א רעוואלוציע מוז האבען אן אנהויב און מוז האבען א סוף. פאר'ן געשיכטע־שרייבער וועט זיין זעהר שווער כמעט אוממעגליך, צו פערפיקסירען דעם אר[illegible]ן די צייט, וואו און ווען די היטלער־רעוואלוציע הויבט זיך אן און היטלער האט א גרויסען טעות, אויב ער מיינט, אז ער האט א כוח די רעוואלוציע צו פערענדיגען, דורך א דעקרעט, אדער דורך א דיקטאטארישער גזירה.

היטלער איז לגמרי נישט פון דעם דייטשען טיפ וועלכער איז אזוי רייך אר[illegible] פערשטייט און [illegible] אין א דאגמאטיש־טויטען לעבענס־סדר. עס איז שוין גאר א יד, א בישע'ער מאדים, ער קען אומקעהרען די וועלט אראפ, איהם ארט נישט, וואס עס איז געווען ביז'האהער און ער קעהרט זיך נישט אן מיט דעם, וואס עס וועט זיין מארגען, אינ'ם הייגט תכלעוועט ער אהנע גרעניצען, מחוץ פון צייט און רוים. ער האט אויסגעפריקעוועט אזוי גוט אין ווילהעלמס מאנארכיזם, ווי אין שיידעמאנס רעפובליק, צושמעטערנדיג די צווייטע מלוכה, איז ער נישט צוריקגעפאהרען אין דער רעאקציאנערער ערשטער מלוכה נאר האט זיך אויף א רעוואלוציאנערען אופן אריבערגעקליבען אין א מיסטיישער דריטער מלוכה, וועלכע איז אויפגעבויט אויף רציחה אויף גזלה און אויף שנאה. איהם ארט נישט קיין עטיק, קיין עסטעטיק, קיין געשיכטע־געזעצען, קיין שום מענשליכקייט. די גאנצע וועלט איז נישט מעהר ווי אן פוסענבענקעלע פאר דער ארישער ראסע, א רעוואלוציאנער'ער גייסט אין דעם זין איז ער באמת, אבער דערביי איז ער דאך געבליבען דער טיפישער דייטש, ער דעקלארירט נישט נאר א סדר, אנ'ארדנונג, א נייע קאנסטיטוציע, נייע באציהונגען אויפ'ן געביט פון ווירטשאפט און קולטור. ער וויל האמעווען און מייסטערעווען די רעוואלוציע גופא. ער איז גוזר אויף די כוואליעס, אז זיי זאלען נישט אריבערפליצען די ברעגעס, איבער'ן ים איז אבער דערווייל נאך נישט אויסגעוואקסען קיין באלעבאס ער וועט נאך פערפליצען היטלערן מיט זיין גאנצער חבריה. די בלוט־כוואליעס פון דער פינסטערער היטלער־רעוואלוציע וועלען זיך נישט לאזען בערוהיגען און איינשטילען מיט'ן היטלעריסטישען כישוף־פינגער...

היטלער מיינט אבער אז ער האט די רעוואלוציע נישט מעהר נויטיג. די "ארישע" געזעצען, דער נאציאנאל־סאציאליסטישע מיליאנען־חיל, דער מערדערישער באיקאט און פאגראם אויף יודען, די קאנצענטראציע־לאגערס מיט הונדערטע טויזענד פראגרעסיווע כוחות, האט אלץ פערפעסטיגט גענוג דעם דייטשען היטלעריזם, היטלער איז איצט מודיע, אז די אנפיהרער מיט דער דייטשער ווירטשאפט מוזען בעקומען זייער בעשטימונג לויט זייערע פעהיגקייטען, לויט זייער טאלאנט און לויט זייער ערודיציע. דערביי איז אבער היליג דער פאראגראף וועגען „ארייער" אדער וועגען „נישט־ארייער".

יעדער, ווער עס פערנעהמט א ווירטשאפטס־פאסטען מוז האבען אין זיינע אדערען ריינע ארישע בלוט, אויב אפילו נאר זיין טאטע, זיין זיידע, אדער זיין עלטער־זיידע איז געווען א משומד, אויב זיין מאמע, זיין באבע, אדער זיין עלטער־באבע איז געווען א משומדתטע, טאר ער, דער זוהן, דער אייניקעל, דער אור־אייניקעל א.א.וו. נישט פערנעהמען קיין ווירטשאפטס־פאסטען, אפילו אז ער איז דער גרעסטער ווירטשאפטס־גאון, אפילו, אז ער קען ברענגען די גרעסטע ברכה און הצלחה אויף דייטש לאנדס קעפעלע.

צווישען די ארישער טאר'ען זיך אויך נישט איינגעפינען מענשען פון אנ'אנדער פאליטישער פארב אדער אפילו פון אנ'אנדער פאליטישען ניואנס, נישט נאר א סאציאליסט, נישט נאר א דעמאקראט, נישט נאר א קאטוילישער צענטער־פאליטיקער טאר נישט פערנעהמען קיין פאזיציע אויפ'ן ווירטשאפטס־שטח פון דייטשלאנד, נאר אפילו אזא כשר'ער נאציאנאל־סאציאליסט ווי שטראסער, אפילו אזא רעאקציאנער'ער מאנארכיסט ווי הוגענבערג, און אפילו די דייטש־נאציאנאלע אלטע ווירטשאפטס־פראקטיקער מוזען פערניכטעט ווערען פון גאטס וועלטעל מוזען אפגעווישט ווערען פון גאטס ערד און טאר'ען נישט האבען קיין שום השפעה אויפ'ן ווירטשאפטליכען לעבען. די גאנצע צבועקישע כוונה פונ'ם היטלעריזם איז אזוי בולט און בעשיינפער'ליך, אז עס ווערט באמת לעכער'ליך, דער פאטאס פון היטלערס דרשות, ווער עס איז נישט קיין היטלעריסט אדער א נאציאנאל־סאציאליסט ווערט איינגעשפארט אין תפיסה, ווערט ארויסגעשיקט אין קאנצענטראציע־לאגער, אדער ווערט סתם לעבעדיגערהייט אדער טויטערהייט אריינגעלייגט אין א קבר. גאנץ דייטשלאנד איז אזוי־צו־זאגען „גלייכגעשאלטעט", מען שעהמט זיך נישט צו דעקלארירען, אז נאר דער טאלאנט און די פעהיגקייטען קענען נישט בעשטימען די מענשען פאר די ווירטשאפטס־פאזיציעס. דערביי איז די גאנצע דייטשע פרעסע ווידעראמאל פול מיט תהילות און תשבחות, מיט לויב־ און רוהם געזאנג פאר היטלערס גרויסקייט, פאר דער היטלעריסטישער גאונות, אלע צייטונגען רעדען מיט'ן זעלבען לשון, אלץ מיט איין נוסח און מיט די זעלבע ווערטער.

דער ה' פראפאגאנדע־מיניסטער געבעלס בעוועגט זיין דיריגענטען־שטעקעל און אין גאנץ דייטשלאנד הויבט זיך אויף דיזעלביגע נגינה, דער זעלביגער קול ווי פון אנ'איינהייטליכען ארקעסטער. א קינציגער מעכאניזם איז געווארען דער גאנצער דייטשער לעבען, זיינע שרייפעלעך און זיינע בעגעלען זענען די לעבעדיגע מענשען, וועלכע זענען איצט נישט מעהר ווי טויטע פעקלעך.

דער „ארישער" פאראגראף פערנעהמט היינט אין היטלער־לאנד דעם אויבענאן אין אלע מלוכה'שע, געזעלשאפטליכע און פריוואטע ארגאניזאציעס און אונטערנעהמונגען, דערביי טאר מען נישט פערגעסען אז אמת'ע ארייער זענען נאר היטלעריסטען פון די 65 מיליאן דייטשען זענען נאך גאר ווייניג היינט פעראן, וועלכע פאלען נישט כורעים פאר דער היטלעריסטישער געצקע, ווער עס איז נישט קיין היטלעריסט איז פערמשפט אויף הונגער און אויף טויט. משונהדיג איז נאר דער פאקט, וואס די קירכליכע ארגאניזאציע האט אפגעווארפען דעם פאראגראף וועגען „ארייער", א מיטגליד פון דער עוואנגעלישער קירך אדער פון דער קאטוילישער קירך מעג זיין אפילו א נישט־ארייער אויך. די יודעלעך פון א געוויסען מין קענען בכן זיין רוהיג, זיי מעגען זיך פערקויפען צו היטלערן זיי מעגען זיך שמד'ן אויף וואס די וועלט שטייט, קיין זכיות וועלען זיי דערפאר נישט בעקומען. זייער [illegible] וועט זיין אויף דער היטלעריסטישער תליה, אזוי ווי דער ארט פון די, וועלכע האבען זיך נישט געשמדט, אבער כבוד ווילען זיי לכל־הפחות האבען, דעם כבוד פון א משומד...

בשעת היטלער האט דעקלארירט דעם לאזונג, אז די נאציאנאלע רעוואלוציע איז פערענדיגט, האט אנגעהויבען צו טליען א האפנונגס־ליכטעל ביי מאנכע יודען, דער פשט איז אבער גאר אנ'אנדערער. די נאציאנאלע רעוואלוציע איז פערענדיגט, בכן מעג די דייטשע מלוכה זיין באר אנ'ארישע מלוכה: בכן מעג מען באיקאטירען און פאגראמירען לויטן געזעץ און רעכט אלע נישט־ארייער; בכן איז די מערדערישע היטלער־געזעלשאפט לעגיסלאזירט און פעראייביגט.

אין דער אמת'ן אבער: די רעוואלוציע גייט ווייטער. היטלער זאל זיך נישט איינריידען קיין פויגעלעך אין בוזים, פאר דער וועלט איז דער היטלעריזם נישט קיין ארדנונג, ער איז אנ'אומגליק, נישט די וועלט און נישט די דייטשע מלוכה וועלען זיך מיט'ן היטלעריזם נישט בערוהיגען....

ה. בראר.

בעמערקונגען פון דער יודישער אגענץ צום בעריכט פון ליואיס פרענטש

לאנד אן, (יט"א). די גרויסע מאסע פון יודישען פאלק, ווערט געזאגט אין די בעמערקונגען פון דער יודישער אגענץ צום פרענטש־בעריכט, שטעהט אין א גרויזאמען טויטען־קאמף פאר איהר עקזיסטענץ, פויפעריזירט אין סאוויעטען־רוסלאנד ארויסגעווארפען פון די עקאנאמישע פאזיציעס אין מזרח־אייראפא. פנים־אל־פנים מיט א געוואלדיגער מוראליע פון ווילדען אנטיסעמיטיזם אין צענטראל־אייראפא. בעדראהט דורך דעם ראציאנאליזאציע־קריזיס אין די פעראייניגטע שטאטען, האבען די יודישע מאסען קוים אין ערגעץ א שטראהל פון ליכט פאר זיך, פון דער סאמע געדיכטעניש פון דער דאזיגער מאסע קומען, אין צענדליגער און הונדערטער טויזענדער, די גראשען־ביישטייערונגען פאר אונזערע נאציאנאלע פאנדען.

געמאסטען מיט די נויטען פון יודישען פאלק, דעם עלענד פון די מאסען די ווירטשאפטליכע עמיגראציע און קאלאניזאציע־נויטען, איז דער ציוניזם תמיד געווען און פערבליבען אנ'ארעמזעליגע און מיט שוועריגקייטען זיך ראנגלענדע בעוועגונג.

אין איצטיגען מאמענט ווארטען אויף לאנד־בעזעצונג אנ'ערך 7000 לאנדווירטשאפטליכע ארבייטער, וועלכע זענען זייט 5 ביז 10 יאהר בעשעפטיגט ביי פריוואטע פלאנטאציעס.

40.000 יונגע מענער און פרויען זענען ארגאניזירט אין דער החלוץ־ארגאניזאציע אין פערשידענע לענדער, צוגרייטענדיג זיך פאר א"י. אהן א בעשטימטער אויסזיכט צו קענען פערזעהען דערען רא מיט באדען און אויסשטאטונג, וואלטען זיי געקענט אויפגענומען ווערען, וואלטען נייע צענדליגער זיך אפגערופען אויף בעקומען די זעלבע שטיצע.

אין פערגלייך מיט אנ'אויפגאבע פון אזא פערנעהם זענען אונזערע „קארפאראציעס" און אינסטיטוציעס נישט „רייך און מעכטיג", נאר גיכער אונענטשפרעכענד און שוואך־אויסקומענד.

פון דער צווייטער זייט דארף מען נישט פערזעהען, אז יודישע קאלאניזאציע־געזעלשאפטען זענען נישט אונטערנעהמונגען, וואס יאגען זיך נאך פראפיט, ווי יענע קאמפאניעס וואס שטיצען זיך אויף דער עקספלואטאציע פון ביליגער לאקאלער ארבייט, אונזערע געזעלשאפטען דינען צוועקען פון עפענטליכען נוצען און העכסטען זין פון ווארט, שטעלען צו באדען פאר מיטעללאזע מענשען, פערזעהען מיט לאנד־אויסשטייער, היזער־בוי, און קרעדיט־הנחות פאר אימיגראנטען, ארבייטער און האנדווערקער.

דער לאנד־ענטוויקלונגס־דירעקטאר איז צוגעטרעטען צו דער יודישער זייט פון פראבלעם נישט איבער דעם געזיכטס־פונקט פון מאנדאט, וועלכער לעגט ארויף אויף דער מאנדאטאר־מאכט די פאזיטיווע פערפליכטונג צו זיכער'ען די שאפונג פון דער יודישער נאציאנאל־היים — אנ'אויסדרוק, וואס קומט בכלל נישט פאר אין דעם וואקאבולאר פון ה' פרענטש, אנשטאט אין ליכט פון די טאטזאכען איינצוזעהען, אז עס איז נישטא קיין סתירה צווישען דער אויפגאבע פון שאפען די יודישע נאציאנאלע היים און דער גלייכצייטיגער בעגינסטיגונג פון וואוילזיין פון אלע איינוואוינער פון א"י — מיינט ה' פרענטש ווידעראמאל ארויסצוגעהען פון דער הנחה וועגען אנ'אנטאגאניזם צווישען די ביידע טיילען פון מאנדאט. דער דאזיגער פון גרונד אויס פאלשער געדאנק מוז פיהרען צו אונפראדוקטיווע ארגומענטען. מיט דעם דאזיגען געדאנק אלס באזיס קאן קיינמאל נישט אויסגעארבייט ווערען קיין קאנסטרוקטיווע פאליטיק.

אנ'אויפפאסונג לויט וועלכער אלץ, וואס קען נוצען ברענגען דעם יודישען זידלער, מוז נויטווענדיגערווייז זיך ארויסווייזען אלס שעדליך פאר'ן אראבישען פויער, בעת יעדע איינשרענקונג פון יודישען אונטערנעהמונגס־ווילען און פארטשריט ווערט אויטאמאטיש א שיצענדער מאמענט פאר די אראבישע שכנים, — אזא אויפפאסונג קען בלויז פיהרען צו א פראגראם, וואס אנשטאט צו זיין אנ'אינסטרומענט פון ענטוויקלונג, ווערט ער א מיטעל, די דאזיגע ענטוויקלונג צו אפשטעלען.

וואס שייך ה' פרענטשס פארשלאגען אין דער הינזיכט פון ווייטער'ער ערלייכטערונג פון יודישער זידלונג, זענען זיי נאך נעבעלהאפטער און אין דער ווירקליכקייט פראקטיש־ווערטלאז.

דער בריף פון פרעמיער האט בעצייכענט די קאמפאקטע קאלאניזאציע פון יודען אויפ'ן לאנד אלס „א פרימערע אויפגאבע פון מאנדאט". אין יענעם בריף איז געווען געזאגט: „די פערפליכטונג צו פערליכטערען יודישע איינוואנדערונג און צו ערמוטיגען א קאמפאקטע יודישע באדען־קאלאניזאציע, בלייבט אויף להבא א פאזיטיווע פערפליכטונג פון מאנדאט, וואס קען ערפילט ווערען, נישט בענאכטייליגענדיג קיין שאדען די רעכט פון אנדערע בעפעלקערונגס־טיילען.

נאכ'ן אפווארפען דעם פארשלאג פון דער יודישער אגענץ, האלט זיך נישט ה' פרענטש פאר בערופען צו מאכען פון זיין זייט פארשלאגען, וואס זאלען איהם, ביי אלע חששים און ספיקות, שיינען צו זיין אנגענעמבאר.

אין לעצטען סך־הכל האט בלויז ה' פרענטש א רייהע פארשלאגען פאר דער איינפיהרונג פון געזעצליכע בעשרענקונגען, און דאס כלומרשט — פאר דער בעגינסטיגונג פון יודישער זידלונג אויפ'ן לאנד, וועלכע דער פרעמיער בעצייכענט אלס א "הויפט־צוועק פון מאנדאט", וואס דארף ביטראגען צו יענע ברייטפערמאסטענע ענטוויקלונגס־צייטען", וועלכע די רעגירונג „בעטראכט אלס דאס ווירקזאמסטע מיטעל פאר בעגינסטיגונג און אויפריכטונג פון דער יודישער נאציאנאל־היים".

דאס אין דער פארם פארגעשלאגענע סיסטעם פון שטערונגען און ברעמזונגען פון יודישען לאנדווירטשאפטליכען פארטשריט איז פונקט אזוי ווייטגעהענד ווי עס איז בעדייטונגסלאז דער פאזיטיווער אינהאלט פון פרענטש־בעריכט.

ה' פרענטש דריקט אויס זיין איבערצייגונג, „אז די דאזיגע מאסנאהמען שטעהען באין־אופן נישט אין סתירה מיט דער דעקלארירטער פאליטיק פון זיין מאיעסטעטס רעגירונג".

ה' פרענטש האט א טעות, די דאזיגע פארשלאגען זענען נישט בלויז נישט פעראיינבאר מיט די פערפליכטונגען וואס דער מאנדאט לעגט ארויף אויף דער מאנדאטאר־מאכט, נאר זענען אויך לחלוטין נישט צו פעראייניגען מיט די צוזיכערונגען, וואס זענען ענטהאלטען אין בריף פון פרעמיער.

אין א גלייכער מאס זענען זיי ענטגעגענגעזעצט די אינטערעסען פון ווירטשאפטליכען פארטשריט און דער ענטוויקלונג פון לאנד אלס גאנצעס.

לסוף וויל נאך די עקזעקוטיווע פון דער יודישער אגענץ בעטאנען די איבערצייגונג, וועלכע זי האט שוין פיל מאל אין דער פערגאנגענהייט גענוי בעגרינדעט און לויט וועלכער יעדע ארבייט, וואס זאל אונטערגענומען ווערען אין פערבינדונג מיט דער לאנד־ענטוויקלונג אין ארץ־ישראל דורך זיין מאיעסטעטס רעגירונג זאל אזוי געלייטעט ווערען, אז זי זאל ברענגען די גלייכע נוצען פון איין זייט דער יודישער נאציאנאל־היים, און פון דער אנדערער — דער אראבישער בעפעלקערונג און אז די דאזיגע נוצען זאלען זיין גלייכצייטיגע פאר ביידע טיילען פון דער בעפעלקערונג.

די אונטערגעשריבענע עקזעקוטיווע איז פערטרויט אז זיין מאיעסטעטס רעגירונג און די א"י־רעגירונג וועלען שענקען זייער גינסטיגסטע בעאכטונג די ארגומענטען, וואס זענען אויסגעלעגט אין די בעמערקונגען און אין דעם בייגעלעגטען מעמאראנדום און ערווארט א פעריאד פון ענגער און פרוכטבארער צוזאמענארבייט צווישען די פערטרעטער פון זיין מאיעסטעטס רעגירונג און די פערטרעטער פון דער יודישער אגענץ.

וואס פארא פערלייכטערונגען גיט
די נייע פעראָרדנונג וועגען די פערלעגענע שטייערען

דער מיניסטארען־ראט האט שוין אנגענומען א וויכטיגען בעשלוס, וואס האט א געוואלדיגע בעדייטונג פאר סוחרים, פאבריקאנטען און האנדווערקער צו פערלייכטערען זיי די שווערע לאסט פון די פערלעגענע שטייערען. דאס פינאנץ־מיניסטעריום ארבייט שוין אויס די געהעריגע פעראָרדנונג יועגען דעם.

ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז אלע כלומרשטע הנחות ביים אויסצאהלען די פערלעגענע שטייערען וואס מ'האט ביז איצט געמאכט האבען נישט געברענגט די געווינשטע רעזולטאטען, ס'האט נישט געהאלפען די פרעמיעס צו שענקען א טייל פון די שולדיגע שטייערען. אויב נאר מ'וועט שנעל איינצאהלען דעם פערלעגענעם חוב. קיינער האט פון דעם נישט געקענט געניסען, ווייל די פעראינטערעסירטע האבען נישט געהאט קיין געלד צו בעצאהלען דעם רעדוצירטען חוב און גלייכצייטיג פינקטליך צאהלען די לויפענדע שטייערען.

דאס פינאנץ־מיניסטעריום און בכלל די גאנצע רעגירונג איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אז אויב מען וויל איינקאסירן די אלטע פערלעגענע שטייערן, מוז מען מאכען די גרעסטע פערלייכטערונגען (פערשטייט זיך, אז לויט אונזער מיינונג וואלט מען געדארפט איינגאנצען שענקען די דאזיגע שטייערען), די גרויסע חובות פון די פאבריקאנטען פאר שטייערען דריקען מיט דער גאנצער לאסט אויפ'ן ווירטשאפטליכען לעבען פון לאנד בכלל. צוליב די דאזיגע חובות קען זיך נישט ענטוויקלען די פאבריקאציע און האנדעל, יעדער איינער האט מורא צפעס אנהויבען צו טון, ווייל מ'וועט זיך דערמאנען אין זיין פערלעגענעם שטייער־חלק און דעמאלט ווערט ער אויס קאפעלוש־מאכער.

איצט איז האלב־וועגען געמאכט געווארען א סוף צו דער לאגע. עס איז געווארען בעשלאסען, אז אלע שטייערען, וואס מען האט בעדארפט בעצאהלען ביז'ן 1־טען אקטאבער 1931 זאלען ווערען אויסגעצאהלט אין משך פון 10 יאהר צייט.

יעדעס יאהר זאל מען בעצאהלען נאר 10 פראצ. פון שטייער־חוב אין צוויי גלייכע ראטעס, יעדע 6 מאנאטען 5 פראצענט פון שטייערן־חוב.

די שטייערן, וועלכע מען איז שולדיג פון שפעטער נאכ'ן 1־טען אקטאבער 1931, וועט מען נישט צולעגען אויף 10 יאהר. די דאזיגע לעצטע שטייערן דאס איז אימזאץ מיט נאקאזען פון אפריל 1932 און פון אפריל 1933, ווי אויך די לעצטע צוויי נאקאזען פון הכנסה־שטייער, זיי וועט מען צולעגען אויף קלענערע ראטעס למשל פון 6 ביז 30 ראטעס מאנאטליכע.

אלע נייע שטייערן, וואס זענען איצט צו צאהלען, וועלען מוזען געצאהלט ווערען פינקטליך צום טערמין, ווער עס וועט אדורכלאזען א טערמין און וועט נישט בעצאהלען א זאליטשקע, אז'ער א ראטע פון א נייעם שטייער, — דער וועט פערלירען דאס רעכט פון דער גרויסער הנחה אויסצוצאהלען אין 10 יאהר די אלטע שטייערן.

אויף צוצולעגען די פערלעגענע שטייערן אויף ראטעס אויסצוצאהלען אין צעהן יאהר, וועט מען נישט דארפען קיין שום בקשות, דאס וועט נישט זיין בעגרעניצט, די דאזיגע הנחה ווערט איינגעפיהרט דורך א פעראָרדנונג גלייך פאר אלע און וועט אויטאמאטיש אנגעווענדעט ווערען צו אלע, וואס זענען שולדיג שטייערן.

דאגעגען דאס צולעגען אויף קלענערע ראטעס די שטייערען פון נאכ'ן 1־טען אקטאבער 1931 וועט פארקומען נאר דורך א שריפטליכע בקשה צו דער שטייער מאכט.

די פערלעגענע שטייערן פאר דער צייט ביז'ן 1־טען אקטאבער 1931 וועלען צולעגט ווערען אויף 10 יאהר אויסצוצאהלען זאגאר אין די פאלען, ווען די שטייער־מאכט איז ארויפגעטרעטען אויף דער היפאטעק פון די סוחרים און פאבריקאנטען וואס האבען הייזער.

די פעראָרדנונג פון פינאנץ־מיניסטעריום אויסצוצאהלען אין ראטעס במשך צעהן יאהר אלע שולדיגע שטייערען פון פאר'ן 1־טען אקטאבער 1931, וועט ערשיינען אין די נאהענטסטע טעג און וועט חל זיין אויף אלע מלוכה'שע שטייערען, אויף אלע קאמונאלע שטייערען פון די מאגיסטראטען און סיימיקעס.

דער דאזיגער נייער אויפטו פון דער רעגירונג איז נישט קיין ראדיקאלע לעזונג פון דער פראגע וועגען פערלעגענע שטייערען, אבער ס'איז שוין א גרויסער שריט פאראויס. די רעגירונג האט זיך דאך געמוזט צוהערען צו די לאנגיאהריגע פאדערונגען פון די ווירטשאפטליכע ספערען.

די סיבה [פארוואס] די רעגירונג האט נישט געוואלט איינגאנצען שענקען די פערלעגענע חובות איז די, וואס זי וואלט דעמאלט געמוזט לאניש געמען צוריקצאהלען די שטייערען, וועלכע זענען דורך דער גאנצער צייט פינקטליך איינגעצאהלט געווארען.

לאדז 21 יולי 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז 21 יולי 1933

אונזער קאמף מיט'ן היטלעריזם

פון לעאָ קעניג

ס'איז נאָך, ליידער, נאָך צו פריה אונטער־צו־פירהען אַ סך הכל, אָדער אַפילו געבען אַ פולע פּראַקטישע סטאַטיסטיק פון דעם „פּעראיי־געטען פראָנט", וואָס דאָס „וועלט־יודענטום" האָט איצט געגעבענע־שטעלט דעם היטלעריזם אין דייטשלאַנד.

ליידער צו פריה, ווייל מיר זענען נאָך אינ'ם סאַמען רעכטען ברען פונ'ם שרעקליכען „גירוש גרמניה" (מיר ווייסען עס אויך נישט), ווי אַזוי דיין באַרבאַרישער, מיטעלאַלטערליכער „סאָציאַליזם" וועט זיך ענדיגען, אָדער ענטוויקלען; מיר דאַרפען נאָך וואַרטען און זעהן ווי אַזוי דאָס דייטשע פאָלק, וואָס וועט ענדליך מוזען ערוואַכען וועט מתקן זיין דעם גרויסען גייסטיגען און מאַטעריעלען שאָדען, וואָס דער היטלער־רעזשים האָט אָנגעטון דיי־ערע 600 טויזענד יודישע מיטבירגער. און וואָס איז אפשר נאָך וויכטיגער: מיר קענען נאָך נישט אָפּמעסטען, ווי ווייט דער היטלעריזם האָט שוין מיט זיין גיפט אָנגעשטעקט אַנדערע לענדער, וועלכע ראַנגלען זיך נאָך אַזוי האָפנונגסלאָז מיט דעם איצטיגען שווערען עקאָנאָמישען קריזיס.

צוליב די אַלע טעמים איז נאָך אונמעגליך שוין צו ענטפערען אויף דער פראַגע:

ווי — אין כמות און אין איכות — האָט דאָס וועלט־יודענטום געענטפערט אויף דעם קריג, וואָס דער היטלער־רעזשים האָט ערקלערט נישט נאָר די דייטשע יודען, נאָר דעם גאַנצען יודישען פאָלק?

האָבען די פעשירעטע יודישע „ספּאָנטאַנע" אַקציעס אין אַלע לענדער מיט עפּעס געהאָלפען? מיט עפּעס געהאָלפען די יודען אין דייטשלאַנד און אויסער דייטשלאַנד?

האָט זיך היטלער מיט עפּעס אָפּגעשראָקען פאַר די פּראָטעסטען פונ'ם וועלט־יודענטום, אָדער פרעה'ס האַרץ איז נאָך מעהר פערהאַרטעוועט געוואָרען?

און האָבען די פּראָטעסטען פון דער בישט־יודישער געזעלשאַפטליכער מיינונג מיט עפּעס מאָדיפיצירט, ווייכער געמאַכט היטלערס אכזריות'ן?

אויף די פראַגען איז נאָך, לעת עתה, שווער קלאָר און בעשטימט צו ענטפערען.

וואָס אָבער מען קען שוין, דוכט מיר, מיט מעהר־ווייניגער זיכערקייט ענטפערען איז: אַז דאָס אַזוי גערופענע וועלט־יודענטום האָט דאָך אַרויס־געוויזען און ווייזט אַרויס אַ סך טאַקט און פּאָלי־טישע אָריענטאַציע אין איהר איצטיגען שווערען און טראַגישען קאַמף מיט היטלערס אַנטיסעמיטיזם.

די לעצטע טרויעריגע געשעהענישען האָבען, קען מען זאָגען, בעוויזען אַז יודען זענען אין אַל־געמיין געוואָרען פיל פּאָליטישער, ווי אַ סך פון אונז האָבען זיך אפשר פאָרגעשטעלט.

אמת, דאָ און דאָרט, האָט אַרויסגעריסען אַ צו שאַרפער, אַ צו בערוועטער אָדער צו דערשטיקטער יודישער „געשריי", אָבער אין אַלגעמיין האָט דאָס „וועלט־יודענטום" אַרויסגעוויזען אַ סך טאַקט. אַ זאַך, וואָס אַפילו נאָרמאַלע פּאָליטיש־ערצויגענע און פּאַרלאַמענטאַרע פעלקער וואָלטען אפשר נישט געקענט בעווייזען, אונטער אַזעלכע שרעקליכע פּראָ־וואָקאַציעס. מיר טאָרען נישט פערגעסען, אַז דאָס יודישע בירגערטום האָט זיך געמוזט און מוז זיך רעכענען מיט די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע בעדינגונגען פון די לענדער, אין וועלכע זיי לעבען, און מיט די פּאָליטישע בעציהונגען, וואָס זייערע לענדער האָבען מיט דעם איצטיגען דייטשלאַנד.

און אָט איז דאָס טיף־דראַמאַטישע אין אונזער איצטיגען קאַמף מיט'ן היטלעריזם. די טראַגיזם פון אַ פאָלק אין גלות, צווישען פעלקער, וואָס וועלען נאָך אַלץ געוועלטיגט פון אַ גע'יר־שנ'טען און אויפגעבלאָזענעם נאַציאָנאַליזם. נאָך אַמאָל: כ'קען קען זיין מיילען־ווייט פון צופרידענהייט מיט די אַקציעס, וואָס דאָס וועלט־יודענטום האָט ביז־איצט אונטערגענומען צו בעקעמפען דעם היטלעריזם. און הויפּטזעכליך, ווייל דער רוב פון אונזערע קאַמפס אָרגאַניזאַציעס, פערשידענע קאָמיטעטען זוכען הילף און שטיצע ביי די סאָציאַלע הערשענדע שיכטען, וועלכע שטיצען שטילערהייט און פּאַסיוו דעם פאַ־שיזם. מיר האָבען ווייט צו ווייניג געזוכט פער־איינגען אונזערע פּראָטעסטען מיט די ראַדיקאַלע און אַרבייטער־פּאַרטייען אין אַלע לענדער, וועלכע זענען די אמת'ע געגנער פון פאַשיזם. און דאָס קען נאָך און מוז נאָך געטון ווערען.

אָבער אויך דאָס איז דאָך באַטירליך. כאָטש מיר בעדויערען עס שטאַרק אויך צוליב נאַציאָ־נאַלע טעמים. דער רוב מנין ובנין פונ'ם יודישען פאָלק געהערט דאָך עקאָנאָמיש נאָך אַלץ צו דער בורזשואַזיע און צו דעם מיטעל־קלאַס; איז דאָך באַטירליך זיי זאָלען זוכען הילף און סימפּאַטיע ביי די, וואָס זענען זייי נאָמ־אַהענטסטען. אָבער „פון די כלים", איז דאָס וועלט־יודענטום זאַך נישט אַרויס. קיין שטאַרק אונפּעראַנטוואָרטליכע מע־שים און אַקציעס זענען דאָך נישט בעגאַנגען געוואָ־רען, כאָטש זיי וואָלטען געווען באַטירליך און מען וואָלט זיי געקענט אפשר מוחל זיין.

שטעלט זיך באַר פאָר און קלערט זיך אין דעם גוט איין: היטלער און זיין רעזשים האָבען ער־קלערט אַ מין „הייליגען" קריג דעם גאַנצען יודי־שען פאָלק; ער אַליין אין „זיין קאַמף", און זיינע הויפּט־לייטענאַנטען האַלטען אין איין גיסען מיט דעם מיאוס'טען גיפט אויף אַ גאַנצער ראַסע, אויף אַ גאַנץ פאָלק. און גיט נאָר נישט, נאָר די שענדליכ־סטע צרות אָנגעטון די דייטשע יודען, וועלכע זענען זייט יאָהרהונדערטער איינגעוואָרצעלט אינ'ם דיי־טשע באָדען.

און דאָך — מיר מוזען זיך דערויף אַליין אפשר גראַטולירען — איז קיין איין אונפּעראַנטוואָרטליכער יודישער „נקמה־אַקט" נישט בעגאַנגען געוואָרען...

אַפילו די שויבען ביי די פערשידענע היטלער־אַמבאַסאַדאָרען זענען געבליבען גאַנץ.

ס'איז נישט יודישע פחדנות: מיר האָבען איבער־ראַל אַ געזונדע יודישע יוגענד, וועלכע איז גרייט צו קעמפען און ווייסט שוין ווי אַזוי צו קעמפען.

ביי מיליאָנען יודישע יוגענליכע האָבען זיך די פויסטען געבאַלט, די ציין געקריצט — אָבער מיר זענען דאָך אַ ציוויליזירט פאָלק. מיר פיהלען, אַז מיט באַרבאַריזם קעמפט מען נישט געגען באַר־באַריזם. די יודישע יוגענד איז דאָך, ווייזט אויס, ציוויליזירטער, פּאָליטיש־בעוואוסטזיניגער און פער־צויגענער פון דער „הויך קולטורעלער" דייטשער יוגענד, וועלכע האָט זיך ווי אַ באַרישע סטאַדע אַר־ויסגעלאָזט נאָך דעם פּאַנאַטישען, עקזאַלטירטען פאַסטוך.

אויף היטלערס אונפּעראַנטוואָרטליכע, ווילדע מעשים, האָבען מיר מיט דער זעלבער מטבע נישט געענטפערט. און נישט אַפילו, ווייל ער און זיינע משרתים האָבען אַזוי אונפּערשעהמט באַרבאַריש געסטראַשעט מיט זיינע „יודישע משכנות". נאָר ווייל — ווען מען קען זיך אַליין קריטיקירען, מעג מען זיך אַליין אויך אַמאָל לויבען — מיר זענען פּאָליטיש־קלוגער, טאַקטישער און אַפילו נאָבעלער פון די „נאָבעלע" נאַצישע האָרדעס. מיט איין וואָרט: דאָס יודישע פאָלק, דאָס וועלט־יודענטום האָט איצט אַ זעהר שווער'ן היסטאָרישען עקזאַמען מיר דאַכט זיך, אַז מיר קענען שוין פּאָרויסזעהן, אַז מיר האַלטען דעם ביטערען עקזאַמען אויס.

און מיר וועלען איהם איבער־קומען בשלום.

פיל וויכטיגער און האַרבער איז אונזער קאָנ־סטרוקטיווער אינערליכער קאַמף מיט'ן היטלעריזם. דער ספּאָנטאַנער קאַמף וועט באַלד אַריבער און ס'וועט זיך מוזען אָנפאַנגען דער שווערער בעוואוסט־זיניגער קאַמף מיט אַלע סיבות פונ'ם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען אַנטיסעמיטיזם.

מיר דאַרפען קלערען פאַרן מאָרגען. מעהר אין זיך אַריינקוקען און דעם גאַנצען ענין פונ'ם פאָלק איבערבויען. ווייל דער היטלעריזם איז נאָר איין שרעקליכער שטורעם און דער פּאָליטישער באַראָמעטער פאַר די נעכסטע עטליכע צעהנדליג יאָהר ווייזט:

שטורמען, שטורמען און שטורמען...

——):0:(——

אברהם אבן עזרא

(היסטאָרישע ערצעהלונג)

פון ד"ר ל. פיליפסאָן

— .16 —

קאַפּיטעל 13

אבן עזרא ראַטעוועט חולדה'ן פון אַרטורס הענד

— חולדה! -- האָט ער הויך און מיט אַ דער־בערוויטער שטים אויסגערופען — איך קום דיך דערמאָהנען און וואַרנען, זאָלסט היטען מיין צוזאָג! שווער מיר צו, אַז דו וועסט האַלטען וואָרט! אויב דו וועסט בלייבען עקשנות'דיג, לאָז איך דיך איצט מעהר נישט אָפּ, דו ביסט ביי מיר געפאַנגען...

ווי אַ שטום געבונדען שעפּסעל, וואָס ווערט צו דער שחיטה געפיהרט, איז זי אַ ווייל געזעסען. זי האָט נישט באַלד געענטפערט איינגאַנצען איז זי געווען איינגעהילט אין שרעק און פיבער. זי האָט זיך אָבער לסוף געשטאַרקט, אָנגענומען מיט מוט און געזאָגט:

— פירשט באַמאַן! נישט קיין גוטען וועג האָסטו דיר אויסגעוועהלט! ווער האָט זיך געקענט ריכטען, אַז דו וועסט האָבען דאָס דרייסטקייט אָנצופאַלען אויף מיר אין דער גאַס? האָסטו דיר אָפּגעגעבען אַ רעכענונג דערפון, דאָס אויב ווער־גען דיין טאַט זאָל דערגעהן צום קעניג, וועסטו דיך פון דעם נישט אַרויס?!

אַרטור האָט אויף אזא אַנטוואָרט זיך נישט געריכט. ער איז דיכער געוואָרן, אַז זי וועט תיכף זיין פערלאָנג באַקומען. דעריבער האָט עס איהם אַריינגעפיהרט אין אַ שרעקליכער רציחה.

— הער אויף! — האָט ער מיט זיין באַסאַווער שטימע געשריען — ס'מוז געשעהן, וואָס עס וויל! שווער מיר צו, אָדער קום שוין מיט מיר! — האָט ער זי אָנגענומען פאַר די הענד.

ווי אַ פיגעלע אין דער נעץ, האָט זי זיך געוואָרפען, געפּרובט איהר האַנד פון זיינע אַרויס־צורייסען.

— לאָז מיך אָפּ! איך וועל נישט שווערען, איך וועל נישט צוזאָגען, ווייל איך געהער שוין אַנ'אַנדער רעם...

— אויב אַזוי... — האָט ער זיך פערמאָסטען זי מיט כוח אַרויסצושלעפּען פון דער קאַרעטע, נאָר פּלוצלונג האָט זיך דערהערט:

— אויב אַזוי, בעפריי שוין איהרע הענד און לאָז זי ווייטער פאָהרען — האָט געדונערט אַ שטאַרקע מענערישע שטימע פון דער גאַס — איך זיך זיכער, אַז דו וועסט נישט וועלען שטערען די רוהה פון דער שטאָט, ווי אויך נישט פערשוועכען דיין איגענעם נאָמען. לאָז זי אָפּ, ווייל דו האָסט מיט איהר קיין שום געמיינזאַמעס נישט!

צו דער קאַרעטע האָט זיך מיט שנעלע טריט דערנעהנטערט אַ הויכוויקסיגער מאַן מיט אַ באָרד, ער איז געווען זעהר בערוועט, מען האָט דערקענט, אַז ער לעבט איבער אַ שרעקליכען מאָמענט.

דער צוגעקומענער איז פון שרעק בלייך גע־וועהן, ער האָט זיך אָבער דעם פחד פון זיך אַוועק־געשטופּט, צוגעבענדיג זיך העלדענמוט. דיינע איי־דעלע געזיכטס־צוגען און נאָך דעליקאַטערע הענד האָבען פערראַטען, אַז דאָס איז נישט קיין מענש, וואָס האָט זיך ווען עס איז אָפּגעגעבען צו ענט־וויקלען זיינע פיזישע כוחות...

אַרטור האָט איהם מיט זיינע אויגען דורכ־געשפּיזט, מיט זיין בליק אַדורכגענומען.

— דו ביסט עס דער, וואָס האָסט דיך אַריינ־געמישט צווישען מיר און איהר! אַהאַ!! איך פער־שטעה, דו ביסט עס אַוודאי דער אבן עזרא! — האָט ער מיט ביטול און חוזק געפערט און זיינע ווערטער זענען געווען דורכגעזאַפּט מיט גאַליגער שנאה — וואָס האָסטו עפּעס גערעדט מיט אזא העלדישען טאָן? דו יודישער שוואַכלינג? אַ העלד פון דער פאַמיליע באַומאַן האָט פאַר קיין יוד נישט קיין מורא, נאָך דערצו פאַר אזא איינעם ווי דו, וואָס זיין שוואַכקייט ליגט איהם אויפ'ן פּנים. אַנטלויף, יוד, ווייל...

ער האָט נישט פערענדיגט. אין דעם נישט־פערענדיגטען איז געלעגען זעהר פיל: „אַנטלויף, ווייל איך האַק דיר דעם קאָפּ אַראָפּ". ער האָט דאָס אָבער נישט געזאָגט, ביי זיין גאַנצער רציחה און כעס, האָט ער די דאָזיגע ווערטער אין חולדה'ס געגענוואַרט נישט געוואָלט פון מויל אַרויסברענגען. ער האָט געוואוסט, אַז מיט אַזעלכע ווערטער וועט ער זיך קיין ליבע ביי איהר נישט קויפען...

חולדה האָט דערזעהן דעם אבן עזרא, און אַ גרויל איז אַדורך איהר לייב. זי האָט געזעהן, אַז ער איז איצט גרייט אויף אַלעם; אַזוי גוט ווי ער האָט זיך געוואָרפען אין די ברויזענדע כוואַ־ליעס, ווען זי האָט זיך אין טייך געראַנגעלט מיט די וועלען, ווילענדיג זי ראַטעווען, נישט געקוקט, וואָס ער שטעלט זיין לעבען אין סכנה — אַזוי גוט וועט ער זיך איצט נישט אָפּשטעלען פאַר גאָר־נישט, אַבי זי פונ'ם אָנפאַלערס הענד אַרויסצוראַ־טעווען.

זיין פּנים איז געוואָרן אָנגעצויגען. פון אויפ־רעגונג האָט ער מיט די ציין געקריצט. ער האָט שוין ביי זיך פעסט בעשלאָסען צו קעמפען מיט זיין געגנער אויף טויט און לעבען.

אין דער צייט ווען עס שטעהט אין קאָן דאָס לעבען פון זיין חולדה, אָדער נאָר אַפילו בלויז איהר כבוד — האָט זיין לעבען פאַר איהם קיין שום ווערט. אָהן שום קלער איז ער עס מקריב אויפ'ן מזבח פון איהר גליק...

און דער פאַר האָט זי זיך אין דער רגע גע־שראָקען. זי האָט געוואוסט, אַז אויב ס'זאָל אויס־קומען זיי ביידע, דעם אבן עזרא און אַרטור'ן, צווישען זיך צו קעמפען — איז דער אבן עזרא פערמשפּט פון פריהער אויס צו אַ מפּלה. אויב ער איז אַ ריז אין גייסט, איז ער דערפאַר פיזיש שוואַ־כער.

חולדה האָט זיך דערמאָהנט אין איהר שרעק־ליכען חלום, אין וועלכען זי האָט געזעהן, ווי דער אבן עזרא שלאָגט זיך מיט אַרטור'ן. די בלאַנ־קענדיגע שווערד, וואָס זי האָט העכסטמאָל געזעהן, שטעהט איהר איצט פאַר די אויגען.

זי פיבערט אויפ'ן גאַנצען לייב.

— אָ! צי זאָל דאָס זיין מיין חלום און דאָס זיין פּתרון? — האָט זי געשעפּטשעט.

יאָ! זי האָט זיך אין דעם באַלד איבערצייגט.

אברהם האָט אַביסעל אָפּגעשטופּט דעם ריז, שטעלענדיג זיך צווישען זיי ביידע, צווישען אַר־טורן און חולדה'ן. אַזוי ווי אַמאָל דער „עמוד הענן" איז געגאַנגען צווישען די יודען און די מצריים, כדי אין זיך אַריינצונעהמען אַלע פיילען, וואָס ווערען פון שונא געשליידערט, אַזוי האָט ער איצט מיט זיין אייגענעם גוף געוואָלט זיין אַ שוץ וואַנד פאַר חולדה'ן; אויב ס'זאָל עפּעס געשעהן, זאָל עס גלייכער טרעפען איהם, איידער איהר, דין טייערער און ליבער...

אין אַרטורן האָט דאָס בלוט געזידט. די דאָ־זיגע „חוצפה". דאָס אַריינמישען זיך פון דאָזיגען יוד אין דער זאַך, האָט איהם נאָך מעהר צורייצט.

מיט כעס האָט ער אויפגעהויבען זיין שווערד, בכדי זי אין אבן עזרא'ס האַרץ מיט'ן גאַנצען כוח אַריינשטעכען. נאָך אַ סעקונדע און אברהם וועט איהם אין גאָרנישט שטערען...

דער אבן עזרא האָט דעם שאָטען פון טויט דערזעהן פאַר די אויגען. די שווערד האָט אַ גלאַנץ געטון, און אָט איז זי שוין באַלד דעריבער...

דער זעלבסט־ערהאַלטונגס־אינסטינקט און דער שכל, וועלכער האָט איהם שטענדיג געריבט, האָט איהם אויך דאָס מאָל נישט פערלאָזט. דאָס געפאַהר, אין וועלכען ער האָט זיך איצט געפינען, האָט איהם זיין קלאָרען און ניכטערען פערשטאַנד נישט פער־גענומען. —

דעם שטעקען, מיט וועלכען ער האָט זיך קיינ־מאָל נישט געשיידט, האָט ער מאָמענטאַל צוגעלייגט צום האַרץ אין ווען די שווערד, וואָס איז געקומען מיט אַנ'אונגעהויערער קראַפט האָט אָנגעטראָפען אויף אַ האַרטער זאַך, האָט זי זיך צובראָקעלט...

אַרטור האָט אָבער דעם קאַמף נישט אויפגעגע־בען. האָט נאָך אויף פערשידענע אופנים געפּרובט אָנגרייפען זיין געגנער.

דערווייל זעען זיך אָבער צונויפגעלאָפען מענ־שען, צווישען וועלכע ס'האָט זיך אויך געפונען חולדה'ס קוזען, משה, (מיט וועלכען מיר האָבען זיך בעקענט פון אָנהויב פון אונזער ערצעהלונג), וואָס איז צופעליג געגאַנגען צו ר' יהודה הלוי.

אַלע צוזאַמען זענען געקומען צו הילף די בעפאַלענע; האָבען פּרובירט צו פערהאַלטען די אָנפאַלער; דאָס איז זיי אָבער נישט געלונגען. אַרטור מיט זיין צוהעלפער זענען אַנטלאָפען.

אברהם איז פונ'ם קאַמף אַרויס פערוואונדעט און כאָטש די וואונד איז געווען אַ לייכטע, האָט ער זיך אָבער געפיהלט שטאַרק אָפּגעשוואַכט, צו־ליב דעם, גרויסען בלוט־אָפּפלוס.

משה מיט די איבעריגע אַנוועזענדע האָבען זיך מיט איהם בעשעפטיגט, ערטיילענדיג איהם די ערשטע הילף. ריין געמאַכט די וואונד און זי אויף דערווייל פערבאַנדאַזשירט.

חולדה איז געווען צומישט. פון די אויגען האָבען זיך איהר געגאָסען טרעהרען. טרעהרען, וואָס זענען געווען פון שרעק און טרעהרען פון פרייד. זי האָט זיך געשראָקען, און געוויינט, ווען זי האָט געזעהן, ווי ס'גיסט זיך דאָס בלוט פון איהר טייערסטען, וואָס האָט שוין צוליב איהר צווייטמאָל זיין לעבען געשטעלט אין געפאַהר. זי האָט זיך אָבער אויך געפרעהט, ווען איה־ קוזין האָט זי בערוהיגט און געזאָגט, אַז די וואונד איז נאָר אַנ'אויבענאויפיגע, וועלכע וועט זיך נאָך עטליכע טעג פערהיילען.

דער געדאַנק, אַז ס'האָט געקאָנט זיין פיל ערגער, האָט זי אַביסעל געטרייסט...

אברהם'ן איז אָנגעקומען אַביסעל שווערליך דאָס אַריינגעהן אין די קאַרעטע. משה מיט חולדה'ן האָבען איהם אונטערגעשפּאַרט און אַהין אַריינגע־זעצט. חולדה האָט זיך געזעצט נעבען איהם און צוזאַמען אָפּגעפאָהרען אַהיים אינ'ם הויז פון ר' יהודה הלוי.

(סוף פרייטאַג).

בעאַרבייט דורך **אהרן מאַנספעלד**.

——§§[]§§§——

רעטעניש פון דער יודישער געשיכטע

געדאַנקען און בעטראַכטונגען

פון ד״ר א. גינזבורג

עס טרעפען צייטען אין דעם לעבען פון די יעניגע צווישען אונז, וואָס פיהלען און טראַכטען ווי יודען, וואָס פיהלען דעם גרויסען צער פון זייער פאָלק, פון דעם אייביגען וואָגלער־פאָלק — טרעפען צייטען, ווען זיי פערטראַכטען זיך וועגען דעם זאָנדערבאַרען שיקזאַל פון זייער פאָלק. זיי ווילען זיך אַליין אָפּגעבען אַ מין חשבון־הנפש. זיי ווילען פערשטעהן דעם זין, אויב אַ זין איז דאָ, פון דער געשיכטע פון זייער פאָלק. זיי ווילען בעגרייפען דעם פאַרוואָס און דעם פאַרוועם.

אַ קליין, אָרעם, שוואַך פאָלק, וואָס איז אַרומגעריינגעלט מיט אַ וועלט פון שונאים, וואָס זוכען איהם צו פערניכטען. אַליין האָט דאָס דאָזיגע שלים־מזל'דיגע פאָלק קיינמאָל נישט געהאַט גענוג כוחות, זיך צו ווערען און זיך צו בעשיצען. האָט ער געקראָגען, און עס קריגט ער־היום, קלעפּ נאָך קלעפּ, איינע שווערער פאַר די אַנדערע, קלעפּ אָהן אַן אויפהער און אָהן אַן ענדע. קורצע פעריאָדען פון כלומרש'דיגען רוהע ווערען באַלד פערביטען אויף לאַנגע פעריאָדען פון ביטערע פערפאָלגונגען און גרויזאַמע רדיפות. און אַזוי איז עס געגאַנגען, אַזוי געהט עס, און אַזוי וועט עס מסתמא געהן פאַר לאַנגע יאָהר־טויזענדער.

און דאָך, טראָץ די אַלע פערפאָלגונגען און רדיפות פון יאָהר־טויזענדער, איז אַפילו זיינע מעכטיגסטע שונאים, נישט געלונגען דעם דאָזיגען פאָלק אינגאַנצען צו פערניכטען. די מעהרסטע פון זיינע געוועזענע מעכטיגסטע שונאים זענען שוין לאַנג אויף דער וועלט נישטאָ. זייער גבורה און זייער גרויסקייט איז שוין לאַנג צוריק אָפּגעווישט און פערמעקט געוואָרען. נישט געבליבען פון זיי קיין שריד־ופליט. דאָס יודישע פאָלק, קליין, שוואַך און אָרעם ווי דאָס איז, לעבט נאָך אַלץ. עס לעבט ווי אויף צו־להכעיס זיינע שונאים. עס לעבט ווי אַ דאָרן אין זייער פלייש. עס לעבט ווי אַן אייביגע רעטעניש אין דער מענשליכער געשיכטע. עס לעבט געגען אַלע געזעצען פון לעבען. אמת, אַ צרה'דיגען, אַ דערנידעריגטען לעבען, אַ לעבען פון פּיין און יסורים, אָבער דאָך אַ לעבען.

וואָס זאָל עס מיינען, אָט די דאָזיגע טויזענדיעהריגע מאַרטירעריי? האָט דאָס אַלץ אַ זין, אַ תכלית און אַ צוועק? שטעקט אין אַלעם דעם עפּעס אַ פּלאַן און פיהרט דאָס ערגעץ־וואו? אָדער איז עס נישט מעהר ווי אַ טייפלישער שפּיל פון ריינעם צופאַל, וואָס ווייס נישט פון קיין וואוהין און ווייס נישט פון קיין צו־וואָס?

גליקליך זענען די רעליגיעזע צווישען אונז. זיי האָבען אַ פאַרטיגען תירוץ, וואָס פערענטפערט אַלע פראַגען. פאַר זיי איז נישטאָ קיין צופאַל. אַלץ האָט אַ זין און אַ תכלית. זיי זעהען אין דעם אַלעם גאָטס פינגער. די מענשליכע געשיכטע איז נישט קיין בלינדער צופאַל. די מענשען זענען נישט ווי די פיש אין וואַסער, וואָס האָבען נישט קיין אויפזעהער. די מענשליכע געשיכטע איז געפּלאַנירט און געפיהרט פון דעם רבונו של עולם אַליין. נישט אַלע מאָל פערשטעהן מיר זיינע וועגען און זיינע כוונות. דאָס זענען די סודות פון גאָט, וועלכע זענען פאַר אונז שטערבליכע אויף אייביג פערבאָרגען.

מיר ווייסען נישט די וועגען פון גאָט, אָבער מיר ווייסען, אַז זיי זענען גערעכט. זיי פיהרען צו אַ ציל. דער ציל איז די דערלייזונג פון דער וועלט און פון די מענשען. פריהער אָדער שפּעטער, אָבער קומען וועט די דאָזיגע גליקליכע צייט פון דערלייזונג. און ווען זי וועט קומען, וועט דאָס וויסען פון גאָט פערדעקען די ערד, ווי דאָס וואַסער פערדעקט דעם ים. אַלע מענשען, אָהן אונטערשיד פון ראַסע און אָפּשטאַם, וועלען דינען צום איינציגען גאָט, וועלכער איז דער פאָטער פון אַלע מענשען־קינדער, די מענשען וועלען דאַן לעבען צווישען זיך אין שלום און וועלען מעהר נישט פיהרען קיין מלחמות. די שווערדען וועלען פערוואַנדעלט ווערען אין אַקער־אייזענס. און נישט בלויז די מענשען, נאָר אַפילו אויך די ווילדע חיות אין וואַלד וועלען לעבען צווישען זיך אין פרידען. דער לייב וועט ווי אַ רינד עסען שטרוי און אַ קינד וועט זיך שפּילען מיט אַ שלאַנג. עס וועט מעהר נישט זיין קיין שלעכטס און קיין פערדאָרבענקייט. עס וועט זיין אַ וועלט פון דורכאויס גוטס.

די דערלייזונג קען נאָך נישט קומען, ווייל די מענשען זענען נאָך נישט ראוי דערצו. די מענשען דאַרפען פריהער ווערען בעסער און איידעלער. זיי דאַרפען אָנשטאָט זייערע שטיינערנע הערצער קריגען הערצער פון פלייש און בלוט. דערצו דאַרפען זיי האָבען אַ רבין, אַ מדריך, וועלכער זאָל זיי לערנען צו געהן אין גאָטס גערעכטע וועגען. דער דאָזיגער רבי אָדער מדריך איז קיין אַנדערער, ווי דאָס יודישע פאָלק. עס איז זיין היסטאָרישע אויפגאַבע צו זיין דער רבי, צו זיין „אַ ליכט פאַר די פעלקער“.

די דאָזיגע אויפגאַבע איז ווייט נישט אַזאַ לייכטע, ווי עס קען אויסזעהן. דאָס יודישע פאָלק וועט לאַנג און פיל דאַרפען ליידען ביז עס וועט איהם געלונגען דאָס דורכצופיהרען. זיינע תלמידים, די פעלקער פון דער וועלט, וועלען נישט וועלען הערען און נישט וועלען וויסען פון זיינע לעהרען. אָבער סוף כל סוף, „ביים ענדע פון די טעג“, וועט ער עס דורכפיהרען. אָט אַזוי האָט פערשטאַנען די יודישע „מסי״ע“ „ישעיה דער צווייטער“.

דאָס יודישע פאָלק איז דער רבי פון דער וועלט. און פאַר דער דאָזיגער גרויסער פּריווילעגיע דאַרף ער און מוז ער ליידען. דאָס איז זיין „שכר־לימוד“. „ער איז מיין קנעכט, וועמען איך וועל שטיצען. מיין אויסערוויילטער, וועמען מיין זעעלע טוט געלוסטען. איך האָב אויף איהם מיין גייסט געגעבען, כדי ער זאָל ברענגען גערעכטיגקייט צו די פעלקער. ער לייד'ט און ער שווייגט. אַ שוואַך שטעקעל, וועלכע וועט אָבער נישט צובראָכען ווערען“, (ישעיה, מ״ב).

דאָס איז אַ גרויסער אידעאַל פאַר די יעניגע, וואָס גלויבען אין דעם. פאַר אַזאַ אידעאַל לוינט זיך צו ליידען. דאָס איז אַ געשיכטס־פילאָזאָפיע, וואָס מאַכט דערטרעגליך די ליידען און די צרות. איז קיין חידוש נישט, וואָס דאָס יודישע פאָלק, אונזערע טאַטעס און זיידעס און עלטער־זיידעס, האָבען געדולדיג אַריבערגעטראָגען אַלע רדיפות און פייניגונגען און האָבען געהאַט גענוג מוט און כוחות, עקשנות'דיג ווייטער צו פאָרטזעצען זייער לעבען.

גאַנץ אַנדערש איז עס אָבער מיט אונזער נישט־גלויביגען דור. מיר וואָלטען גאַנץ גערן מוחל געווען דעם כבוד פון צו זיין אַן אייביגער מלמד פאַר תלמידים, וועלכע פערוואַרפען אונז מיט שטיינער. גענוג גערעבעוועט און גענוג געמלאַמדעוועט. מיר וואָלטען זיך שוין וועלען אָפּרוהען און לעבען ווי אַלע לעבען, צוגלייך מיט אַלע פעלקער. קענען מיר אָבער עס נישט, מיר האָבען נישט די געלעגענהייטען. מען דערלאָזט אונז נישט. מען האַלט אונז אייביג אין דערמאָהנען, אַז מיר זענען פרעמדע, איבעריגע פרעמדע, מיר פערמאָגען נישט קיין שטיקעל ווינקעל, וועלכען מיר זאָלען קענען אָנרופען אייגענעם. פּלאָנטערן מיר זיך ביי אַלעמען אונטער די פיס, און ווער עס האָט אַ האַנד, דער הויבט איהר אויף אונז. דער מלמד פון דער וועלט איז געוואָרען דער הפקר פון דער וועלט.

פאַר אונזער נישט־גלויביגען דור, איז די יודישע טראַגעדיע אַ טאָפּעלט־שווערע, ווייל די יודישע צרות און די יודישע ליידען, דער יודישער מאַרטירער־לעבען האָט קיין שום זין נישט. אַפילו די בעריהמטע יודישע האַרטנעקיגקייט און דער בעריהמטער יודישער אויסדויער זענען עפּעס וואָס אונפערשטענדליכעס. „צו וואָס דאָס ליידען, און וואָס איז צו געווינען פון אַזאַ האַרטנעקיגען אויסדויער? אַלע געגען אונז, — וואָס זענען אונזערע כוחות, אַז מיר זאָלען קענען האָפען? ביז ווי לאַנג קענען מיר אויסהאַלטען? וואָס וועלען מיר און וואָס וועט די וועלט דערפון געווינען? צו וואָס פערלענגערען דעם אומזיסטען טויט־געראַנגעל? צו וואָס פערלענגערען די גסיסה“?

אַזעלכע און ענהליכע פראַגען מאַטערען די מוחות פון אונזער נישט־גלויביגען דור, וועלכער זוכט צו פערשטעהן דעם געשיכטליכען שיקזאַל פון דעם יודישען פאָלק. פראַגען אָהן אַן ענדע. אָבער קיין ענטפער איז נישטאָ.

מיר האָבען פערוואָרפען די אַלטע געשיכטס־פילאָזאָפיע, וואָס איז אויך געווען אַ לעבענס־פילאָזאָפיע, וואָס זאָל אויך דינען פאַר אַ לעבענס־פילאָזאָפיע, האָבען מיר זיך נישט אויסגעאַרבייט, זענען מיר געבליבען ווי הענגען אין דער לופטען, נישט אַהער און נישט אַהין.

די אַלטע לעבענס־פילאָזאָפיע האָט געדינט איהר צוועק און האָט געטון איהר אַרבייט זעהר גוט, וואָס זי האָט געגעבען אַ זין און אַ תכלית, אַ מיין און אַ בעדייטונג, צום לעבען. זי „האָט ליב געהאַט די יסורים“. זי איז אפשר געווען אַן אילוזיע, אָבער די איז געווען אַן אילוזיע פון אַ גרויסען פערנעהם. צוליב וועלכען עס האָט זיך געלוינט צו ליידען.

מיר, איצטער, האָבען אויך אילוזיעס און איינרעדענישען, איך וויל זיי דאָ נישט דערמאָהנען מיט זייערע נעמען, אילוזיעס זענען אונפערמיידליך. מענשען קענען אָהן דעם נישט אויסקומען. די ווירקליכקייט איז צו שווער און צו ביטער אַריבערצוטראָגען. די אילוזיע פערהעכערט דעם מענשען און מאַכט איהם צו פערגעסען די מיאוס'ע אַלטעגליכקייט. האָבען מיר אויך איצטער אילוזיעס, אָבער זיי זענען אַזוי קליין, אַזוי מיקראָסקאָפּיש קליין אין פערגלייך צו יענער גרויסער אילוזיע פון אַ ישעי'ה דעם צווייטען. אַז די לאָזען זיך גאָר נישט פערגלייכען...

ישעי'הס אילוזיע האָט אָנגעהאַלטען און געווירקט גאַנצע צוויי און האַלב טויזענד יאָהר. ווי לאַנג קענען אָנהאַלטען אונזערע איצטיגע אילוזיעס?

מיר דאַרפען האָבען אַ נייעם ישעיה, וועלכער זאָל אונז קענען געבען אַ נייע געשיכטס־פילאָזאָפיע און אַ נייע לעבענס־פילאָזאָפיע, וואָס זאָל ווידער קענען דינען אַלס אַ „לעבענס־עליקסיר“, אַלס אַ געטראַנק פון לעבען.

ליידער זעהט זיך נישט קיין נייער ישעיה. אפשר וועט ער קומען. לאָמיר האָפען.

—:0:—

אַ גרוס פון ווישניאַווא־גורא

אַ בריוועלע צום רעדאַקטאָר

פון י. אַבערזשאַנעק

חשובער פריינד, רעדאַקטאָר!

הנה, ווי דו ווייסט, אַז אויפ'ן וועג צו דער ריידערא, האָב איך מיך אָפּגעשטעלט אין ווישניאַווא גורא.

אַ, הער'ט איהר, רעדאַקטאָר לעבען, איז דאָס ווישניאַווא גורא אַ „מדינה“, איז זי ווערט מ'זאָל זי בעשרייבען אין די גאַזעטען, און זאָל ס'„פאָלק“ וויסען, וואָסערע „אוצר“ ס'געפינט זיך נעבען לאָדז.

קבצנים קאָנטראַ נגידים

אין ווישניאַווא, זענען הייאָהר די קבצנים פון אויבען. די קבצנים זיצען אין די ערשט קלאַסיגע ווילעס ביים וואַלד, און די נגידים ליגען נעבען אין די כאַטקעס ביים שאָסע, שלינגען שטויב און קריכען זיך...

ווי אַזוי קומט עס?

גאַר פשוט:

די גבירים האָבען אָנפאַנג זומער מורא געהאַט צו פאָהרען אויפ'ן דאָרף, היינטיגע צייטען איז מען „זיכער“ אין דער שטאָט — אין דאָרף קען מען כאַפּען אַ „גליעט“, און פאַר אַ „גליעט“ האָבען נגידים מורא...

קבצנים האָבען נישט וואָס איינצושטעלען, זענען זיי אַרויס קיין ווישניאַווא, אויסגעהאַנדעלט אַ וואוינונג ביים וואַלד פאַר „שני פעמים חי זהובים“, האַנדגעלד האָט דער ווירט זיי געגעבען, נישט זיי דעם ווירט, און ווען די נגידים זענען געקומען דינגען, האָבען זיי משלמ'ט ווי אַ טאַטע, און בעקומען האָבען זיי שוין שאר ירקות — ס'איבערגעבליבענע, הייסט עס. אַזוי אַרום, זענען די קבצנים געבליבען אין די „פּיערוושאָזשענדנע“ ווילעס ביים וואַלד פאַר „שני פעמים חי זהובים“, און די נגידים — אין די כאַטעס ביים שאָסע — נו, זאָל עס זיין, די קבצנים זיין צו געזונד!.. זאָלען זיי אויך אַמאָל וויסען פון אַ צ'ענג דאַטשע...

ווישניאַווא גורא האָט, פּונקט ווי להבדיל, טשעכאָטשינעק אָדער קריניצע — פערשידענע פערווילונגס־פּלעצער, אָבער דעם ערשטען אָרט פערנעמט די

וואָלסקע כלאַדניע

איינער אַ געוועזענער לאָדזשער מאַנופאַקטוריסט, ר' לאַנדוי כלאַדניק, האָט איינגעאָרדענט אַ וואָלסקע כלאַדניע אויפ'ן „איראָפּעאישען“ שטייגער: מיט טישלעך, מיט קעלנער'ס, מיט אַ „טאַראַסע“, מיט אַן אָרקעסטער, מיט „פייפען“, מיט דאַנסינג, און מיט „אַרטיסטישע ווישטעמפּען“, יעדען פרייטאָג און שבתצונאַכט אַן אַנדערע „ווישטעמפּ“ פון יודישע און פוילישע „סאַרטען“. מ'דערלאַנגט די „נייעסטע שלאַגער'ס“, וואָס לערוויקאָווסקי האָט געזינגען מיט 30 יאָהר צוריק אין „אָרקאַניאַ“־טעאַטער. מ'זאָגט „מאַנאָלאָגען“ און מ'דעקלאַמירט „יקום פּורקן“ „פּאָ פּאָלסקעמו“, דער אָרקעסטער קלאַפּט צו צום טאַקט, דער עולם לעקט די ליאַפּעס און מ'פּאַטשט בראַוואָ.

אַ חוץ די „קאָנצערטען“, קומען אויך פאָר מוזיקאַלישע „פּאַראַנקעס“ מיט אַ ספּעציעלען „פּראָגראַם“.

טוט זיך טאַקע אין דער „כלאַדניע“ אויף טיש און אויף בענק, און די רעשט, וואָס האָט לאַי מעות ב'דאָס, הענגען אין דרויסען אויף די פענסטער. די „כלאַדניע“ איז דער קאָנצענטראַציע־פּונקט פון אַלט און יונג. עלטערע ווייבער קומען זיך בעווייזען און די נייע קליידלעך מיט די טערקישע זיידענע טיכער, די מענער — אין די פּיזשאַמעס, און דאָס יונגוואַרג געהט אין טענצעל. די מוזיק שפּילט, די קעלנער'ס לויפען מיט פּאָרציעס „אַפּיקהלעכץ“. דער בעל־הבית לאַנדוי כלאַדניק, שטייט כסדר: „פּראָשען ביע סטאָאָטש“ און פּאָרעט זיך ביי די געסט, און אַז דער אָרקעסטער ענדיגט, מאַכען די פּאָרלעך געוואַלדע: „מאַלאָ!“ „מאַלאָ!“ — זיי זענען נאָך ווייניג דערמאַטערט, לאַנדוי כלאַדניק גיט אַ צייכען דעם אָרקעסטער — ווייטער שפּילען. ס'איז אַ סגולה צום ביסעל ליאָוטש. וואָס מעהר מ'דער־אַכמעט זיך, אַלץ מעהר דאַרף מען זיך „אָכלאָדזשען“...

איין זאַך איז נישט קלאָר: פאַרוואָס הייסט זי „כלאַדניע וואָלסקע“, פאַרוואָס נישט „טשעפּלאַרניע וואָלסקע“? — די מעדלעך מיט די יונגלעך טון זיך דאָך דאָ גיכער דערהיצען ווי אָפּקיהלען!..

ווי די מעשה זאָל נישט זיין, איז די „כלאַדניע“ די ווישניאַוואַ גורער אַטראַקציע, און נישט פון איין שידוך וועט לאַנדוי כלאַדניק דאַרפען נעמען שדכנות־געלד...

אַ צווייטע אַטראַקציע איז

די רולעטקע

אויף יעדען טריט און שריט — אַ טיש מיט „מציאות“, ביס־קעמלעך און וואַקס־זייגערס, ליימענע פיגורען און באָמבאָניערעס, „עכטע“ בערלינער בעשטעק, „ריינעם קרישטאַל“ און אַנדערע ווערטפולע חפצים — דו האַרפסט נאָך אַריינצימבלען אַ האַלבען זלאָט, און דו האָסט אַ שאַנס צו געווינען...

אַ צווייטער טיש, האָט ווידער אַן אַנדער „מאָס מאַטען“ — מ'שטעלט אויף „שטעט“: 4 שטעט: לאָדז, לעמבערג, פּויזען, ווילנא. שטעלסטו אויף לאָדז, שפּרינגט אַרויס ווילנע, שטעלסטו אויף פּויזען, טאַנצט אַרויס לעמבערג, מ'דאַרף נאָר האָבען הצלחה, און היות ווי יודען האָבען נישט קיין הצלחה, טרעפען זיי דערנעבען...

מ'דריעהט אויך אויף „העהבער“, אויף „קלאַצקעס“, מ'וואַרפט צעהנערלעך אויף „טעוועלער“ שאָקאָלאַד, און ווער ס'איז „זריזטער“ פּאַסט אַ טעוועלע...

איצט איז צוגעקומען אַ נייע „זאַבאַווע“ —

אַ קאַרוסעל

מיט שליטענס, פערד און קאַרעטעס, איז טאַקע לעבעדיג און לוסטיג: ווייבער שליטלען זיך. חסידישע יונגעלייטלעך מיט די פונאַנדערגעשפּרייטע פּאָלעס רייטען אויף פערד און ס'איז ליהודים!

דער מאַרק

בעזונדערס אינטערעסאַנט איז דער ווישניאַוואַער מאַרק.

6 פרייטאָג איז ווישניאַווא אויף די פיס. די יודענעס איילען זיך אַריינצוכאַפּען „מציאות“, וואַרטען זיי ביי די פויערטעס אַז די פויערטעס און בעווייזט זיך אַ פויערטע, ווערט זי בעפאַלען פון אַ מנין ווייבער: „מאַטקאַ, צאָ ווי מאַטשע“? און זאָגט זי: „מאָם שמיעטאַנאַ“ ווערט אַ געשריי און אַ געפּליק, יעדע פרעגט: „פּאָ טשעמו“? און יעדע פערזוכט אַ לעפעלע סמעטענע. יעדע יודענע בעלעקט זיך און זאָגט: „שמיעטאַנאַ יעסט גאָרשקאַ“, „שמיעטאַנאַ יעסט וואָדניסטאַ“, „שמיעטאַנאַ יעסט זשאַטקאַ יאַק וואָדאַ“.

אַן אַנדערע פויערטע טראָגט אַ קורטשאַק, געהט דער קורטשאַק פון האַנט צו האַנט, די פעדערן פליהען, דער קורטשאַק מאַכט יללות, און די פויערטע שעלט, און די ווייבער קריגען זיך, און דער סוף איז, אַז די פויערטע געהט אוועק מיט אַן אָפּגעפּליקטען קורטשאַק, און די ווייבער זידלען זיך אויף וואָס די וועלט שטעהט.

דער מאַרק הייבט זיך אָן 6 פרייטאָג און געדויערט ביז 10, פון 10 הייבט זיך אָן אַ נייער יריד — אין די יאַטקעס. יעדע יודענע וויל זיין די ערשטע, יעדע וויל בעקומען ס'בעסטע חלק אָהן צולאַג און פון ווי ווייט הער'ט איהר די קולות:

— ר' מענדעל, גיט מיר אָהן ביינער...

— ר' מענדעל, אַ ווייך שטיקעלע צו האַקען.

— האַקט מיר אָפּ די לינג.

— פעטער, מיין מאַן פאָהרט אוועק, כ'מוז איהם איינמאַכען די לעבער.

נאָך דער יאַטקע, הייבט זיך אָן אַ סדרה: פיש, גריבס, געבעקס, סטאַניקעס, און אַזוי געהט עס ביז שפּעט אָוונד.

וואַלד־רעפאָרמעס

אין וואַלד זענען הייאָהר איינגעפיהרט געוואָרען רעפאָרמעס. דער איינגאַנג איז, עי להבדיל אין קינא — אויף בילעטען און דער פּרייז — אַ דעמאָקראַטישער. צי די צאָהלסט 30 גילדען פאַר אַ כאַטע צי 400 גילדען דער אָפּצאָהל אין וואַלד איז דערזעלבער איז טאַקע, דער וואַלד אין אַ קינא פערוואַנדעלט געוואָרען: ביי טאָג שפּילען זיך אָפּ קאָמעדיעס, און ביינאַכט — דראַמעס, מ'זעהט אויך לעבענסבילדער מיט פּראָלאָגען און עפּילאָגען.

אין וואַלד האָט מען אויסגעשטעלט קוישען אויף פּאַפּיר און מודשטיקען, זענען די קוישען ריין ווי גאָלד, און ס'פּאַפּיר און די מודשטיקען ליגען נעבען די קוישען...

בענק האָט מען אויסגעשטעלט, האָט דאָס יונגוואַרג ערקלערט אַ באָיקאָט אויף די בענק, און זיצען נעבען די בענק, אין די קושאַקעס, און וואו ס'לאָזט זיך...

פּענסיאָנאַטען און האָטעלען

אַ שמאַרק געשעפט איז הייאָהר אויף פּענסיאָנאַטען, „אין בית אשר אין שם מת“ — ס'איז נישטאָ אַ הויז אָהן אַ פּענסיאָנאַט.

זענען אָבער אויפגעשטאַנען קאָנקורענטען, וואָס מאַכען קאַליע דאָס געשעפט: — האָטעלען!

יודען האָבען אָפּגעדונגען עטליכע שטובען, אָנגעפּיהלט עטליכע שענקעס מיט שטרוי, אויסגעהאַנגען שילדלעך: „נאָצלעגיס פאַר ביידע געשלעכצען“, אַ שעניק קאָסט אַ נאַכט נאָר 1 זלאָטע, און אַזוי ווי היינטיגע צייטען ווילען מענשען דערהאַלטען די „ליניע“, דער רוב איז אויף דיעטע, איז דער עיקר די נאַכט... נו, האָבען טאַקע די „נאָצלעגעס“ צוגענומען די געסט און אין די פּענסיאָנאַטען טוט זיך חושך.

דער שוחט אויפ'ן ראָווער, יודישע הוצה, זאַבאַווע אין „טאַו“, דער מעטש צווישען אַ רעכטען שוילי ציוניסט מיט אַ רעוויזיאָניסטקע, ממזרישע קאַפּעליע. דער מנין אין וואַלד, דער „רוף“ פרייטאָג פאַר נאַכט — אין קומענדיגען בריוו.

אַ געשיכטע פון אַ היטלער

פון ניינצעהן הונדערט יאָהר צוריק

ווילדע און לעכערליכע בלבולים אויף יודען פון יודען־פיינד פאר דער קריסטליכער צייט

פון א. בוקשטיין

דער דייטשער אַנטיסעמיטיזם האָט פון אָנהויב אָן, ווי עס פּאַסט פאַר דייטשען פאָלקס־גייסט און כאַראַקטער זיך בעמיהט אויסצוזעהען וויסענ־שאַפטליך בעגרינדעט. אַ דייטשער אַנטיסעמיט האָט תמיד אָן געוואָלט זיין אידעאָלאָגיע צו ראַציאָנאַלי־זירען, וויסענשאַפטליך צו בעפעסטיגען דעם אַנטי־סעמיטיזם. צום גליק האָט דער לעצטער יאָהרהונ־דערט געשאַפען א גאַנצע רייה האַלב־ אָדער כלומר־שטע וויסענשאַפטען ראַסען און פאָלק, וועלכע די אַנטיסעמיטען האָבען באַלד זיך גענומען אויסצו־נוצען פאַר זייערע צוועקען.

היטלער און די היטלעריסטען וועלען אייך זאָ־גען, אַז זיי פערפאָלגען די יודען נישט צוליב דעם יודישען גלויבען, נאָר אַלס אַ ראַסע. די אַרישע ראַ־סען־טעאָריע איז דאָך דער פונדאַמענט פון זייער גאַנצען זאָאָלאָגישען נאַציאָנאַליזם, פון זייער גאַנ־צער שטאַאַטס־פילאָזאָפיע און וועלט־אַנשויאונג. איז דער ראַסען־אַנטיסעמיטיזם ממילא געוואָרען א גור־טיגער און לאָגישער טייל פון זייער וועלט־אַנשוי־אונג.

די אָבער, וואָס דענקען, אַז די ראַסען־טעאָריע אין דייטשען אַנטיסעמיטיזם איז באמת אַ גאַנץ נייע און מאָדערנע ענטוויקלונג, זענען נישט בעקאַנט מיט דער געשיכטע פון אַנטיסעמיטיזם, וואָס איז עלטער נאָך פון יודישען גלות.

נאָך אין דער צייט פון יודישען מלך אַגריפּאַ דער ערשטער האָט געלעבט אין אַלעקסאַנדריא אַ גראַמאַטיקער און רעטאָריקער מיט'ן נאָמען אַפּיאָן, אַ מין ד״ר געבעלס, און דער אַפּיאָן האָט נאָך מיט ניינצעהן הונדערט יאָהר צוריק געגעבען דער וועלט דיזעלבע ראַסען־טעאָריע און דיזעלבע כלומר'שט־דיגע וויסענשאַפטליכע בעגרינדונג פון יודענהאַס, צו וועלכער דאָס מאָדערנע און טיף־וויסענשאַפט־ליכע דייטשלאַנד האָט זיך דערטראַכט.

אָבער אַפּילו דער אַפּיאָן, וועלכער איז געווען אַ העלעניזירטער און פאַר זיין צייט אַ כלומר'שט געבילדעטער מצרי, איז אויך נישט געווען אָריגינעל מיט זיין ראַסען־טעאָריע. ער האָט איבערגע'חזר'ט די ווערטער און ווילדע שקרים פון אַ פּריסטער אין אַן עגיפּטישען טעמפּעל מיט'ן נאָמען מאַנעטאָ, וועל־כער האָט די טעאָריע אויפגעשטעלט אין אַ געשיכ־טע פון מצרים. דער מאַנעטאָ, ווייטער, האָט איבער־גע'חזר'ט די ווערטער פון אַ צווייטען פּריסטער פון אַ טעמפּעל אין בבל, וואָס האָט געשריבען אַ גע־שיכטע פון די כשדים אָדער כאַלדייער.

ביידע פּריסטער האָבען געלעבט מיט דריי הונדערט יאָהר פאַר דעם פּאָגראָם־העצער אַפּיאָן. אָט די צוויי וויסענשאַפטליט פון יענע אור־אַלטע צייטען (די וויסענשאַפט איז דאַן געלעגען אין די הענט פון די פּריסטער, ווי זי ליגט היינט צו טאָג אין די הענט פון די פּראָפעסאָרען), האָבען אויפגע־שטעלט אַ טעאָריע, אַז די יודען שטאַמען פון די „היקסים" (דאָס הייסט אַ פאָלק פון פּאַסטוכער און פיהצינטער), וואָס האָבען אַ צייט געהערשט איבער מצרים און אַז זיי זענען געווען די נידריגסטע ראַסע. זיי זענען אָבער פּלוצים קרעציג געוואָרען און דער־מיט פערלוירען די הערשאַפט איבער'ן לאַנד; אַז משה רבינו איז געווען אַ מצרי און זיין נאָמען איז געווען אַסרסוף; אַז ער האָט אויפגעגעבען זיין שטעל ביי געצענדינער ביי זיין פאָלק, די מצרים, און זיך בעהעפט מיט די קרעציגע; ער איז געוואָ־רען דער פיהרער פון די בעזיגטע היקסים און זיי אַרויסגעפיהרט פון מצרים. די ביבלישע געשיכ־טע מיט די צעהן מכות ווערט דאָ פּשוט איבערגע־דרעהט פון פרעה און די מצרים אויף די יודען.

אַפּיאָן האָט גענומען די טעאָריע וועגען דער יודישער ראַסע ביי זיינע פאָרגענגער, האָט זי בעפּוצט מיט אייגענע ליגענס און נאַרישע בלבולים, ווי, צום ביישפּיל, אַז די יודען (דאָס פאָלק וואָס האָט געגעבען דער מענשהייט די קאָנצעפּציע פון איין גאָט, פון מאָנאָטעאיזם!) דינען צו אַ גאָלדענעם אייזעל, וואָס שטעהט אין די קדשי־קדשים פון בית המקדש.

ווי לעכערליך און אומזיניג אָבער עס זאָל נישט זיין די מעהר ווי צוויי טויזענד יאָהר אַלטע ראַסען־טעאָריע פון דעם עגיפּטישען אַנטיסעמיטיזם, איז די כלומרשטדיגע וויסענשאַפטליכקייט פון מאָדערנעם דייטשען אַנטיסעמיטיזם נישט קיין קלענערער אומזין באמת, אַפּיאָן שטיצט זיך נישט אויף דער אַנטרא־פּאָלאָגיע, ווייל צו יענער צייט האָט די דאָזיגע ווי־סענשאַפט נאָך נישט עקזיסטירט. אָנווענדענדיג אָ־בער די זעלבע טעאָריעס פון אַנטראָפּאָלאָגיע צו די דייטשען אַלס אַ ריינע אַרישע ראַסע, האָבען די זעל־בע אַנטראָפּאָלאָגען אויסגעפונען, אַז לויט די שיידעל מעסטונגען, דורכגעפיהרט פון זיי איבער דייטשען, איז די בעפעלקערונג פון איצטיגען דייטשלאַנד בלויז ניינצעהן פּראָצענט אַריש און גערמאַניש. די גע־שיכטע, ווייטער, ווייסט אויך פון וואַנען די איצטיגע דייטשע בעפעלקערונג איז געקומען און מיט ווער מען זי איז געקומען. די איצטיגע בעפעלקערונג פון דייטשלאַנד איז אַן אָפּזאַץ פון דער גרויסער פעלקער־וואַנדערונג, וואָס האָט פּאַסירט אין דריט־טען און פערטען יאָהרהונדערט פון דער קריסט־ליכער ערע, אַן אָפּזאַץ פון די דייטשע שבטים, וועל־כע האָבען פריהער געלעבט אין ווייסרוסלאַנד און אוקראַינע, זיך אויסגעמישט מיט די סקיטען און אַנדערע אַזיאַטישע פעלקער, און זענען געפּרעסט און געטריבען געוואָרען פון דאָרט איבער'ן דונאַי פון אַזיאַטישע און מאָנגאָלישע שבטים.

אַ גרויסער טייל פון זיי איז געקומען קיין עסטרייך, אונגאַרן און דייטשלאַנד אין צוג און אין קאַמפּאַניע מיט אַטילאַ'ס הונען און האָבען גע־פּליגדערט די וועלט בשותפות מיט די הונען און אַוואַרען. עס איז דערפאַר קיין צווייפעל נישט, אַז אין די אָדערען פון די מאָדערנע דייטשען, וואָס שטאָלצירען אַזויפיל מיט זייער גערמאַניש־ריינעם בלוט, איז צוגעמישט אַ גרויסער פּראָצענט פון נישט גערמאַנישען און מאָנגאָלישען בלוט. וואָס אָנבעלאַנגט די פּרייסען, וועלכע די איראָניע פון שיקזאַל האָט געמאַכט פאַר די פיהרערס פון מאָדער־נעם גערמאַניש־ריינעם דייטשטום, ווייסט דאָך יע־דער, אַז זיי זענען בסך הכל גערמאַניזירטע סלאַווען, און דאָס גאָר פון א יונגער היסטאָרישער פערגאַנ־גענהייט. נאָך אַ גרעסערער איראָניע פון שיקזאַל, פון שטאַנדפּונקט פון גערמאַנישער ראַסען־ריינקייט, איז היטלער גופא, וועלכער איז האַלב סלאַוו און אפשר האַלב יוד. היטלער'ס גאַנצער נאַציאָנאַליסטי־שער פייער איז פערדעכטיג. אַזאַ פייער בעגעגענט מען בלויז ביי משומדים.

אַפּיאָן האָט געלעבט אין אַלעקסאַנדריע אין דער צייט פון טיבעריוס און קאַליגולאַ און איז גע־ווען דער צייט־גענאָסע פון גרויסען יודיש־גריכישען פילאָזאָף, פילאָ. צו יענער צייט האָבען די יודען פון אַלעקסאַנדריע און גאַנץ מצרים דורכגעלעבט די זעל־בע גרויסע טראַגעדיע, וואָס די דייטשע יודען פון היינטיגען טאָג מאַכען דורך. עס האָט זיך פריהער אָנגעהויבען אַ שטאַרקע בעוועגונג ביי די עגיפּטישע גריכען און העלעניזירטע מצרים צוצונעמען ביי יו־דען די בירגער־רעכט, וואָס עס האָט זיי געגעבען אַלעקסאַנדער מוקדון, ווען ער האָט געגרינדעט די שטאָט אַלעקסאַנדריע, די רעכטען וואָס זענען דער־נאָך בעשטעטיגט געוואָרען פון די מלכים פון דער תלמי'שער דינאַסטיע פון די רוימישע קיסרים יול־יוס צעזאַר, אויגוסטוס און טיבעריוס.

די אַנאַלאָגיע צווישען דעם מאָדערנעם היט־לעריזם און אַפּיאָניזם געהט נאָך ווייטער. די יודען פון דער דעמאָלסדיגער מצרים האָבען פערנומען

(ווייטער זעה 19. זייט)

מרים אוליגאַווער

חומש־גרויסען

אברהם אבינו'ס אייניקעל

שפּעטער, שאר איך ווידער זיך צום סאר ארויס
ווען זיך שטערען סדר'ן אין א וואַגען אויס.
וויל איך מיט מזלות אויסגעשטעלטע שרענ
שבת'דיג פערפאַהרען אויפ'ן מילך־וועג.
איינמאל טיף־פאַרצייטענס, פאַר טויזענדער יאהר
ביז איך דארט געוועזען אויבען דארט. פאַרוואָהר!
ווען דאס יודען־מערינג גאָט. דער גרויסער גאָט,
פאַר אברהם'ס אויגען אויסגעשטערענט האָט.
גאָט'ס נשמה־אוצר אין שטערען־געשטאַלט,
האָט פון טונקלע הימלען, שטיל אריינגעשטראַלט
אין א בלויע דופטיגע כנען־נאַכט
און צום עלטער־פאַטער מילד אראָפּגעלאַכט.
גינגאַלד־בלימעלעך פון א ווייטער הויכער גערטנעריי...
איך, א קליינטשיקעס, צעווישען זיי...
וואָס אמאָל געוועזען וועט שוין מעהר נישט זיין,
ס'קומט אַ צייט, ווען כ'פיהל א גרויסע בענקשאַפט־פּיין.
שאר איך שטיל ארויס זיך פון מיין טאַטענס הויז,
ווען זיך שטערען סדר'ן אין א וואַגען אויס
און צום הימעל קוק איך בענקליך און פערטרויט,
כ'וויל ארויף זיך כאַפּען אויף די שטערען־בויד!

דער פלאַן האָט געווירקט

(ערצעהלונג) • נאָכ'ן פראַנצויזישען • פון נ. פערלמאַן

לאַנגזאַם און לייכט פערטראַכט האָט זינא שפּאַ־צירט איינע אַליין, ווען זי האָט מיטאַמאָל אויפגע־כאַפּט אויף זיך דעם בליק פון צוויי פאָר אויגען. זי האָט גלייך דערקענט דאָס פּאָרעל, וואָס איז איהר אַנטקעגענגעקומען, כאָטש זי האָט זיי ביידען נישט געזעהן איבער צעהן יאָהר.

„אַלבערט און זיין פרוי בערטאַ"! — האָט זי אויסגערופען פאַר זיך.

דאָס האַרץ איהרס האָט פון אומרוהיגקייט גענומען קלאַפּען האַסטיגער.

— בערטאַ! אַלבערט! וואָס מאַכט איהר?

— זינא! אַזוי פיל יאָהרען זיך נישט געזעהן!

מען האָט זיך אַרומגעכאַפּט, מען האָט זיך געמאַכט קאָמפּלימענטען, מען האָט זיך געשטעלט פראַגעס. צולעצט האָט בערטאַ אַרויסגעזאָגט:

— מיר לעבען זעהר שטיל און צוריקגעצויגען. קומט אַמאָל, זינא, אין אַ בייטאָג אַרויף צו אונז. איך בין שטענדיג אין דערהיים. ווען מען האָט קליינע קינדער, פעהלט קיינמאָל נישט אויס קיין אַרבייט....

קיינער פון זיי האָט נישט פערלוירען קיין וואָרט וועגען יענער צייט, ווען אַלע דריי זענען געווען אַזוי יונג, און ער, אַלבערט, איז געווען דער העלד צווישען די צוויי מיידלעך, וואָס האָבען פער־צווייפעלט געקעמפט פאַר זיין ליבע. זיי האָבען גע־שוויגען, אָבער אַלע האָבען זיי אָנגעשטרענגט גע־טראַכט וועגען יענער צייט....

מיט'ן אייגענעם ווילען האָט זינא דעמאָלט אָפּגעטראָטען אַלבערט'ן איהר שוואַכערער קאָנקו־רענטין און חתונה געהאַט מיט אַנ'אַנדערען. אפשר דערפאַר האָט בערטאַ, נאָך צעהן יאָהר, מעהר נישט געהאַט קיין בייז האַרץ אויף איהר. און האָט זי אַפילו פערבעטען צו זיך אַהיים.

זינא איז געווען גערעהרט פון בערטאַס פריינד־ליכקייט און האָט גענומען ביי איהר דעם אַדרעס.

— איך וועל קומען צו אייך, — האָט זי גע־זאָגט, — איך וועל זיכער קומען.

אַנ'ענטוישטע, מיט אַ שווערען געמיט, איז זינא געקומען נאָך דער בעגעגעניש אַהיים.

„אָט דעם מענשען האָב איך עס אַמאָל ליב געהאַט! — האָט זי געטראַכט, — עס גלויבט זיך מיר קוים.... ווי אַנדער'ש ער זעהט איצט אויס! אָפּ־געלאָזען, פער'חושכ'ט.... איצט איז ער מיר אינגאַנ־צען אַ פרעמדער, גלייכגילטיגער מענש... קיין סימן מעהר נישט פערבליבען פון יענער אומשולדיגער, יונגער ליבע"....

אין עטליכע טעג אַרום האָט זינא זיך דער־מאָהנט אָן דעם אַדרעס, וואָס בערטאַ האָט איהר געגעבען, און איז אַוועק זי אויפזוכען. זי איז געווען נייגעריג צו זעהן ווי אַזוי אַלבערט און זיין פרוי לעבען.

זי האָט געפונען בערטאַן אין אַן ענגער, אָריי־מער וואוינונג.

בערטאַ האָט זיך זעהר דערפרעהט מיט'ן גאַסט.

— ווי גוט עס איז, וואָס איהר זענט געקומען.

— האָט זי געזאָגט, — איך קוק אַזוי זעלטען דאָ אָן אַ לעבעדיגען מענשען פאַר די אויגען...

און גלייך ווי זי וואָלט שוין פון לאַנג גע־האַט אַרויסגעקוקט אויף דער געלעגענהייט צו קאָ־נען רעדען, האָט זי טאַקע באַלד גענומען אויסריי־דען איהר האַרץ פאַר זינאַן. זי פיהרט אַ שווער, געפּלאָגט לעבען, — האָט זי זיך בעקלאָגט, — דאָס הויז און די צוויי קינדער פון ניין און זיבען יאָהר נעהמען ביי איהר אַוועק די גאַנצע צייט.

זינא האָט זיך געמאַכט אַ געוואוינהייט צו פערברענגען צוויי טעג אַ וואָך ביי בערטאַן אין הויז און האָט אָפט געבראַכט נאַשערייען פאַר די קינדער.

איינמאָל, אין אַ זונטאָג, איז זינא געקומען צו איהרע פריינד אין אָוונט. איהר מאַן, וואָס איז אויך געווען איינגעלאַדען, איז צוליב אַ לייכטער פערקיהלונג פערבליבען אין הויז.

עס איז געווען היימליך און וואַרעם אין אַל־בערטס הויז. די קינדער זענען שוין געשלאָפען און בערטאַ איז געווען זעהר גוט אויפגעלעגט.

ווען זינא האָט זיך אויפגעהויבען צו געהן אַהיים, האָט אַלבערט פאָרגעשלאָגען זי אָפּצופיה־רען.

אַ שאָטען האָט דורכגעצויקט איבער זיין פרוי'ס פּנים. עס איז איהר נישט געווען צום האַרצען צו לאָזען אַלבערטן אונטער פיר אויגען מיט זינאַן. אַ ביי אומרוהיג געפיהל איז אויפגעקומען אין איהר. אַזוי האָט זי געפיהלט מיט צעהן יאָהר צו־ריק, ווען זי האָט געוואוסט אָדער גאָר פערדעכ־טיגט, אַז אַלבערט איז אַליין מיט זינאַן...

„איך האָב זי צו נאָהענט צוגעלאָזט צו זיך, — האָט זי געטראַכט — איך זאָל נאָך אַמאָל נישט חרטה האָבען"....

זי האָט אָבער אַלבערט'ן נישט געקאָנט שטע־רען פון געהן און זי האָט אַרויסגעזאָגט מיט אַ געצוואונגענעם שמייכעל:

— יאָ, אַלבערט, פיהר זינאַן אָפּ אַהיים... עס וועט זיין גוט פאַר דיר זיך דורכגעהן אַביסעל אויף דער לופט... ביסט אַ גאַנצען טאָג געזעסען אין הויז...

אַלבערט און זינא זענען אַרויס.

אויף די טרעפּ האָבען ביידע נישט אויסגע־רעדט קיין וואָרט. מיטאַמאָל האָט אַלבערט זי גע־טון אַ נעהם, האָט אָנגעבויגען זיין פּנים צו איהר־רען און זיך צוגעכאַפּט צו קושען זי אויף די ליפּען.

— זינא... זינא... — האָט ער געשטאַמעלט.

זינא האָט פערוואָרפען איהרע אָרעמס אַרום זיין האַלז.

ערשט דראויף דער גאַס האָט ער גענומען רעדען.

— זינא, — האָט ער געזאָגט, — דו מוזט ווע־רען מיינע... איצט זענען מיר מעהר נישט קיין קינדער... וואָס זאָגסטו, זינא?

זי האָט צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— דו וועסט זיך טרעפען מיט מיר, ווען איך וועל דיך רופען? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ, אַלבערט.

בערטאַ איז דערווייל געזעסען אַליין אין הויז און געוואַרט אַנ'אומגעדולדיגע אויף אַלבערט'ס צו־ריקקומען. איהר האַרץ איז נישט געווען רוהיג.

זי וועט פון איצט אָן מוזען האַלטען אַנ'אויג אויף ביידע, נישט לאָזען זיי בענייען זייער אַמאָ־ליגע ליבע. פּונקט ווי דעמאָלט, וועט זי זיי איצט אויך מוזען פונאַנדער־טיילען, פונאַנדער־שיידען... זי וועט אַרבייטען אין דער שטיל, אַז נישט אַלבערט און נישט זינא זאָלען גאָר אַפילו וויסען, אַז זי פערדעכטיגט זיי, אַז די איפערזוכט איהרע שטייגט...

דאָנערשטאָג אין דער פריה, איידער אַלבערט האָט פערלאָזען דאָס הויז צו געהן צו דער אַרבייט, האָט ער געזאָגט צו בערטאַן:

— וואַרט אויף מיר נישט מיט'ן עסען. איך וועל היינט קומען אַהיים שפּעט. איך האָב אַ זיצונג פון פעראיין.

„ער געהט זיך טרעפען מיט זינאַן"! — האָט בערטאַ געטראַכט.

ווען אַלבערט איז אַרויס פון הויז האָט זי טע־לעפאָנירט אין זיין פעראיין און זיך אָנגעפרעגט צי האָבען זיי דאָרט אין אָוונט אַ זיצונג. מען האָט איהר געענטפערט: ניין, נישט יענעם אָוונט.

בערטאַ איז געוואָרען בלאַס. זי האָט זיך אָנ־געכאַפּט מיט דער האַנד ביים האַרצען.

ביינאַכט איז זינא געזעסען ביי זיך אין הויז, האָט געוואַרט אומגעדולדיג אויף דער שעה, ווען זי וועט געהן בעגעגענען אַלבערטן. אַרום דריי אַ זייגער האָט דאָס טיר־גלעקעל גענומען קלינגען. זינא איז געגאַנגען עפענען, זי האָט דערזעהן פאַר זיך בערטאַן. וואָס האָט זי איצט געוואָלט פון איהר? זי האָט אַריינגעפיהרט דעם נישט־געבעטענעם גאַסט אין הויז. בערטאַ האָט זיך אַוועקגעזעצט און גע־נומען גלייך ריידען:

— מיין טייערע זינא, — האָט זי אָנגעהויבען,

— איהר האָט אַביסעל צייט פאַר מיר? איך קאָן אייך גאָרנישט איבערגעבען מיט ווערטער ווי אומגליק־ליך איך בין. איך ווייס נישט, וואָס עס איז די לעצטע טעג מיט אַלבערטען געוואָרען. ער איז

(ווייטער זעה 19. זייט).

אויה פערדער

א קאפיטעל פון א ראמאן פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפערבאנד

פון פרץ הירשביין

צווישען חלום און וואהר

לאַנע איז נאָך אַלץ געזעסען ביי איהר גאָרטען מיט'ן פנים צו דער ערד און געהערט ווי די זון געהט אום איבער איהרע אָרעמס און באַקען. זי האָט אויך געהערט ווי איהר שוועסטער ביילקע, גלעט איהר פלייצע און רעדט צו איהר מאַמיש־צערטליך. נאָר איהר איז איצט ליב געווען צו ווערען אַ שטויבעלע צווישען שטויב ביים זייט פון איהרע גראָטעווע בייטען, וואו איהר זריעה איז אַזוי שעהן אויפגעגאַנגען.

נישט קיין מידקייט איז בעפאַלען לאַנע'ן און אויפגעשליידערט ביי מאַמע־ערד אויפ'ן ברוסט, די זאָל אויסלערן איהר אומבעגרעניצטע בענקשאַפט צו אַ לעבען, וואָס איז אַזוי באַהענט און פאַרט ווייט. אמת, זי האָט ביים בויען די שטוב צופיל כּוחות אוועקגעלייגט און ווען די רויהע שטוב איז שוין געוואָרען היים, — איז זי גאָר בעשענקט געוואָרען מיט דער שוועסטער'ס געוויין און פאָטער'ס טרויער; אויף אַ שמאָלער ברעט, וואָס ליגט איבער א תהום, טרעט זי איצט אַריבער פון אַ וועלט מיט אַלטע בעגריפען צו אַ נייער וועלט; און די לעצטע פאַר טעג האָט זיך די ברעט אונטער איהרע פיס גענומען וויגען — אַזש אין די אויגען ווערט צומאָל פינסטער.

אָבער דאָס איז נאָך נישט אַלץ: איהר לעבען צעררייסט איצט אויף שטיקער אַ האַסט, וואָס איז דאָ אויפ'ן ערד־חלק אַזוי נאַטירליך ווי דער וואוקס פון יונגען דאָרף. אַ יונגער שמיד מיט'ן נאָמען בערע קאָוואַלסקי האָט איהר האַרץ גאָר אַהן רחמנות אַרויסגעריסען, אַנידערגעלייגט אויף זיין קאָוואַדלע אין דער פשוטער קוזניע און ער פערמעסט זיך מיט'ן האַמער איבער איהר האַרץ.

זי ווייסט, די נייע צייט האָט די בידע איינס צום אַנדערען נישט דערנעהנטערט: די נייע צייט האָט איהם געגעבען רשות איבער איהר; און נישט דער רוף פון איהר אייגען בלוט האָט איהם אַרויסגערופען צו העכערן איבער איהרע געפיהלען. וואָס פאַר אַ כח האָט לאַנע'ן געטריבען צו בויען אַ שטוב אין סטעפּ: צו יאָגען און אַרויסיאָגען פון זיך גאָר דעם יונגען כח, אבי די שטוב זאָל פאַרטיג ווערען אין איין צייט מיט דער קאָוואַלסקי־שטוב? איז דאָס די נייע צייט, וואָס האָט דער פרוי בעפוילען שטאַרק צו זיין און שטעהן זייט־ביי־זייט מיט'ן מאַן? אָדער איז דאָס אפשר אַ מיידעלשער קאַפּריז און נישט מעהר, — אַ מיידעלשער קאַפּריז, צו בעווייזען דעם שטאַרקען בערע קאָוואַלסקי איהר יוגענט און איהר צייטיגען לעבען...

זי ווייסט, אַז דאָ, וואו זי ליגט איצט, איז ער אומגעגאַנגען; ער האָט עס געטאָן בגנבה, זי זאָל נישט וויסען; ער האָט עס געטאָן מיט אַ געוויסען צו־להכעיס. זי וועט איהם אוודאי נישט פרעגען, צי ער איז געווען אין איהר גאָרטען און אַרומגעשאַרט די יונגע פלאַנצען און אויסגעציפּט די ווילדע גראָזען. ער האָט עס געטאָן פונקט ווי פאַר זיך, ער איז דאָ אומגעגאַנגען, ווי אין אַן אייגענעם גאָרטען, און פונדעסטוועגען, אין דאָרף, פאַר אַלעמען אין די אויגען, — קוקט ער אויף איהר פון אויבען אַראָפּ...

ביי דעם ווערט אויף אַ רגע פערטונקעלט אין מוח; עס העלפט איהר דער שכל נישט אַרויס; זי געפינט נישט קיין תירוץ און קיין בערעכטיגונג אויף אַזאַ בעציהונג צו זיך, זי בעגרייפט די רעוואָלוציע; זי ווייסט אויך וואָס די רעוואָלוציע האָט בעפוילען צו טאָן מיט די, וואָס עקשנ'ען זיך און ווילען בלייבען ביים אַלטען; איז זי דאָך אַ קינד פון דער רעוואָלוציע, וואָס איז שוין אַזוי ווייט, אַזוי ווייט אוועק פון איהר אַמאָליגער וועלט.

אַ שטויבעלע וויל זי איצט זיין צווישען שטויב.

ווען די זון געהט אום איבער איהרע אָרעמס און באַקען; ווען איהר שוועסטער גלעט איצט איהר פלייצע, פיהלט זי, ווי מאַמע־ערד אונטער איהר ווערט ווייכער, ווערט וואַרימער, — ווי אויף אַ כּלאָווער פּערענע וואָלט זי געלעגען. זי געדענקט נאָך אַזאַ געלעגער, ווען זי איז נאָך געווען גאָר יונג און צוזאַמען געלעגען מיט דער מאַמע אין בעט. געווען דעמאָלט ווייך צו זינקען אין ווייכען געלעגער אַריין... גוט איז איהר איצט אַזוי צו שפּירען ביי מאַמע ערד אויפ'ן האַרצען. גוט איז איהר אַזוי צו שפּירען נאָך דעם, ווי גאַנצע אַכט וואָכען אָהן אַ רוה האָט זי זיך נאָכגעשלעפּט די אָקסען, געדרשוועט שטיינער, ברעטער און קלעצער; געקנאָטען ליים און געשלונגען ניכטערען שפּייעכץ. נישט דערעסען און נישט דערשלאָפען. אַ שטוב שטעהט פאַרטיג. אַהיים איז דאָך אויסגעוואַקסען נאָך פריהער פון די ווייצען וואָס וואַקסען דאָ לעבען איהר... גוט, וואָס עס איז אַזוי געשעהן. איצט איז טאַקע גוט אַ דרימעל צו טאָן... וואָלט איהר שוועסטער איצט לעבען איהר נישט געווען, — וואָלט זי זיך אַזוי איינגעגראָבען אין דער ווייכער, פוכיגער ערד און שלאָפען, שלאָפען... אַלע גלידער איהרע, אַ יעדער גליד בעזונדער נודעט זיך קינדיש אין מאַמע ערד; נודעט זיך ווי דאָס זשוקעלע, ווי דער וואָרעם; אָדער אפשר ווי דער וואָרצעל, וואָס גראָבט זיך טיפער, טיפער און זוכט זיין חיונה ביי מאַמע־ערד — — —

— — — האַ, דער טאַטע איז געקומען פון בערלין, זומער־לעב דרויסען, די ביימער פאַר'ן שטוב, גרין בעבלעטערט. בלומען פאַר'ן שטוב, וואַזאָנעס אויף די פענסטער. די מאַמע לויפט אַנטקעגען דעם טאַטען, וואָס איז געקומען פון בערלין, אַז דער טאַטע פאָהרט קיין בערלין און ווען ער קומט צוריק, — עפענט מען אויף די נייע טשעמאָדאַנעס, וואָס ער ברענגט פון דאָרטען; נעמט מען אַרויס מתנות פאַר דער מאַמע און פאַר איהר; פאַר דער קליינער לאַנע'ן... דער טאַטע האָט געטראָפען די מאָס; אַ ווייס קליידעלע מיט רויטע בלימעלעך און מיט קרייזלעך אַרום — פונקט אויף איהר שיכעלעך ווייסע האָט אויך דער טאַטע געבראַכט און האָט צוגעטראָפען די מאָס, וואָס דער טאַטע האָט געטראָפען די מאָס. דער טאַטע נעמט זי אויפ'ן האַנט. זי איז שוין אַ שפּאַר־גרויס מיידעל — דעם טאַטען איז שווער. אַגב ציהט צו איהם איהרע הענטלעך דאָס יונגע'ע שוועסטערל ביילקע. איהר האָט אויך געבראַכט דער טאַטע אַ ווייס קליידעלע און שיכעלעך, ציהט זי די הענטעלעך און וויל אויך אַרויף צום טאַטען אויפ'ן האַנד... דערפאַר לויפט זי, לאַנע, אַרויס דרויסען; זי וויל ווייזען די קינדער אין גאַס, וואָס דער טאַטע האָט איהר געבראַכט. קינדער רינגלען זי אַרום, מען טאַפּט דאָס קליידעלע, מען בעטראַכט די קרייזעלעך; מען בעטראַכט איהרע שיכעלעך, קינדערלעך קוקען זי אָן און זעהען איהר מקנא.

דערווייל שטעהען ביים זייט באָרוועסע קינדער, יונגלעך און מיידלעך; אָרימע — פון די אָרימע הייזער. די קוקען פונדערווייטענס צו איהר און ווייזען פנימ'ער זעהען אומעטיגע; די פנימ'ער ברוגז'ע... אין זייערע פנימער וואַקסט אויס אַ כּעס צו איהר. מיט די באָרוועסע פיסלעך הויבען זיי אָן צו קאָפּען און שיטען אויף איהר זייט שטויב פון דער ערד. מיט די באָרוועסע פיסלעך שליידערען זיי צו איהר שטיקלעך מיסט... דערנאָכדעם שטעקען זיי אַרויס צו איהר רויטע צינגער, טוען אַלע אַ שפּיי אויף איהר נייער קלייד און לויפען אַוועק... ווערט איהר אַזוי באַנג ביז צום וויינען. זיי האָבען טאַקע איהר ווייס קליידעלע בעשאָטען מיט שטויב, בעוואָרפען מיט מיסט. זי הויבט אָן וויינען און לויפט מיט'ן געוויין צוריק אין שטוב אַריין פאַרמסר'ן פאַר טאַטע־מאַמע... זי וועט דערציילען, אַז די אָרימע קינדער האָבען זי בעשפּיגען. זי וועט פרעגען — פאַרוואָס האָבען זיי בעשפּיגען איהר ביי קליידעלע...

אָבער ווען זי קומט אַריין אין שטוב, גלייך ביים טיר, ליגט גאָר די מאַמע אַ טויטע, די קליידער אויף איהר צעריסען און אַן אָפּגעשניטענע ברוסט ליגט ביים זייט... איהר שוועסטערל ביילקע זיצט הערביי אַ נאַקעטע אויף דער ערד און שמירט זיך אויס מיט דער מאַמע'ס בלוט. זי האָט שוין בלוט רויט דאָס גאַנצע פנים; מיט בלוט איז אויסגעשמירט איהר בויך; און איצט שמירט זי מיט בלוט די פיסלעך. ווען זי דערזעהט זי, לאַנע'ן, שפּרינגט איהר שוועסטערל ביילקע אויף און אַזאַ אויסגעשמירטע און בלוט־רויטע הויבט זי אָן טאַנצען איבער'ן שטוב...

נעמט זי און טוט אויס דאָס קליידעלע, וואָס דער טאַטע האָט איהר געבראַכט, און וויל מיט געוואַלד אָנטאָן איהר שוועסטערל, זי זאָל נישט זיין אַזוי נאַקעט. נעמט איהר שוועסטערל און לויפט אַרויס דרויסען. בלייבט זי, לאַנע, אויך אַ נאַקעטע אַליין מיט דער טויטער מאַמע, וויל זי אָנהויבען שרייען, רופען דעם טאַטען, — קאָן זי נישט, האָט זי דאָס לשון אַנגעוואוירען, — גלייך ווי מען וואָלט איהר האַלז מיט עפּעס פערשטאָפּט, די זאָל נישט קאָנען שרייען... און ווי זי קוקט אַזוי צו דער מאַמע, צו דער אָפּגעשניטענער ברוסט, נעמט דאָס פערבלוטיגטע מעסער, וואָס איז געלעגען לעבען דער מאַמע, נעמט און שטעלט זיך אויף. דער טראָניג פונ'ם מעסער בעקומט צוויי פיסלעך... אויפ'ן שפּיץ מעסער — אַ קעפּעלע מיט אַן אַרויסגעשטעקט רויט צינגעלע, מיט צוויי רויטע, בלוטיגע אויגעלעך. און דאָס מעסער־מענטשעלע הויבט אָן טאַנצען אַרום און אַרום איהר טויטע מאַמע; טאַנצט און שפּעטער טאַנצט עס אַרויף אויף דער טויטער מאַמע, שטעלט זיך אַוועק אויף דער מאַמע'ס בלוי־בלאַסען שטערן און ווערט אויס מענטשעלע... ווערט צוריק א מעסער, וואָס שטעקט ביי דער מאַמע אין שטערן...

נעמט זי זיך אָן מיט אַלע כּחות און שרייט אויס: — טאַטע! — — —

פון איהר אייגענעם אַנגסט־געשריי האָט זיך לאַנע אויפגעכאַפּט. אַ שודער האָט בעדעקט איהר גאַנץ לייב. איהר פנים, וואָס איז געווען איינגעגראָבען אין דאָרנדיגען און שטויביגען גרונט ביים זייט פון איהרע בייטען, איז אויך נאַס געוואָרען. לעבען איהר איז קיינער נישט געווען.

אין דער ערשטער רגע האָט לאַנע געוואָלט אויפשפּרינגען און זיך לאָזען לויפען, נישט צום דאָרף, נאָר אין אַ פערקעהרטער ריכטונג. זי איז נאָך געווען פול מיט דער שוידערליכער זעהונג. חלום און וואָהר, — אַלץ איינאיינעם. דאָס האַרץ האָט הויך געשלאָגען, — אַזש אין די שלייפען האָט עס געשלאָגען. ווען זי איז געקומען צו זיך, האָט עס איהר געחידושט, פאַרוואָס ביילקע איז נעבען איהר נישט געווען. זי האָט נישט געקאָנט אָפּשאַצען אויף קלאָר ווי לאַנג זי איז געשלאָפען, דערנאָך האָט זי דערשפּירט אַ טעמפּען ווערטאָג אין דער לינקער ברוסט, און אַזוי האָט עס אויך גענאָגט אין דער לינקער זייט.

זי האָט אַ בליק־געטון צום דאָרף, איהר שטוב איז געקומען פאַר די אויגען. דער רויטער ציגעל־קוימען איבער אַ רויטען מיט דאַכטוקעס געדעקטען דאַך... „וואָס האָט די שטוב מיט מיר פאַר אַ שייכות? וואָס קוקט זי אַריבער אַזוי צו מיר? וואָס נאָך וויל די שטוב פון מיר, האָב איך קאַרג כּוחות אין איהר אַריינגעלייגט? וואָס איז אַזוינס אַ שטוב, — האָט זי ווייטער געטראַכט, — וואָס איז עס אַ שטוב. אויב אין שטוב איז קיין שלווה נישטאָ אויב אין איהר אַליין איז אויסגעריסען יעדען סימן פון פרייד?"

אַזוי טאַקע איז דאָך עס. אַ שטוב אויפגעשטעלט און ס'איז נישטאָ קיין חשק צו בענקען. פאַרוואָס איז דאָס אַנדערש מיט דער קאָוואַלסקי־שטוב? נאָך אַנדערע מענשען דאָרטען. זייער שטוב איז געבוירען געוואָרען אַ געזונדיגע שטוב, אַ פרעהליכע שטוב; אַ פולע שטוב מיט צופרידענע האָרעפּאַשניקעס. און איהר שטוב, — אַ קראַנקע שטוב, זי האָט גאָר אַליין נישט געוואוסט, אַז זי האָרעוועט אַרום אַ קראַנקער היים.

„יאָ, היינט אָוונד וועל איך צו זיי אַריינגעה'ן" — בעשטימט זי. — „וועל אַריינגעהן, ווי אַן אומגעקאַנטע, ווי אַ פרעמדע. וועל זאָגען: גוטען־אָוונט, גלייך ווי איך וואָלט זיי קיינמאָל נישט געקענט. וועל זיצען און וואַרטען, וואָס זיי וועלען מיר זאָגען... וועל צו איהם, צו בערען, אפילו קיין וואָרט נישט אַרויסרעדען; וועל זיך מאַכען, ווי איך האָב איהם קיינמאָל אפילו אין די אויגען נישט אָנגעזעהן,... אָבער ס'מוז דאָך פאָרט זיין אַ שטיקעל תכלית — צוליב וואָס איך בין צו די קאָוואַלסקיס אין שטוב אַריינגעגאַנגען"...

זי דערקענט פון דערווייטענס ווי מיט'ן יונג קומט אָן בערע קאָוואַלסקי, זי דערקענט זיין אָקסען־געשפּאַן; זי דערקענט זיין גאַנג און געשטעל; ער פיהרט אַ וואָגען מיט שטרוי און אַליין געהט ער ביים זייט, ווי איז דאָס מעגליך, ער זאָל אַזוי גיך שוין האָבען אָוועקגעפאָהרען אין שכנות'ן, נישט־יידישען דאָרף און פאָהרט שוין צוריק מיט שטרוי, ווען זי האָט דאָך איהם געזעהן מיט אַ שטיקעל צייט צוריק פאַר'ן שטוב? סיידען זי איז אַזוי לאַנג געשלאָפען. זי דערקענט אין דער זון, וואָס האָט זיך שטאַרק פערצויגט צו מערב פאַר דער צייט, וואָס זי איז געשלאָפען.

וואָס זאָל זי טאָן? ער, בערע, האָט אָפּגעשטעלט זיינע אָקסען און ער געהט אין דער ריכטונג צו איהר. ער פּאַכעט מיט דער בייטש אין לופט און קומט אַלץ נעהנטער צו איהר. זאָל זי איצט זיך אויפהויבען און אַנטלויפען אַהיים? אָבער וואָס פאַר אַ פנים וועט עס איצט האָבען? ער וועט עס אָננעמען פאַר אַ קינדישקייט; און אפשר גאָר פאַר אַ בעליידיגונג מעהר פון אַלץ וויל זי איהם איצט נישט בעליידיגען. עס וואָלט נישט שאַטען מיט איהם זיך דורכרעדען... כאַרכאַ, זי וועט איהם הייסען זיך מודה זיין. אַז ער האָט אַרומגעגראָבען איהרע בעריקלעך און אויסגעציפּט די ווילדע גראָזען. זי וועט עס איהם איצט צוזאָגען ער זאָל זיך מודה זיין.

אָדער אפשר טאַקע זיך אויפהויבען און געהן אַהיים, גלייך ווי זי וואָלט איהם גאָר נישט בעמערקט — — —

האָט זי גאָר גענומען און זיך ווידער אַנידערגעלייגט מיט'ן פנים צו דער ערד. זי לאָזט עס איבער צו איהם. אדרבה, זי וועט איהם אויספּרובען. וואָס ער וועט זאָגען. וועט ער זיך טאַקע האַלטען גרויס און פערבייגעהן, אָדער ער וועט צוקומען נאָהענט צו איהר און זי אָנריהרען. איבעוועניג לאַכט די שטיפערישקייט אין איהר. זי ווייסט, אַז אַ סך גלייכער וואָלט געווען, ווען זי שטעהט אויף, שטעהט אַנטקעגען זיין אָנקומען; זי וואַרט אויף איהם; און ווען ער וועט אָנקומען, — וועט זי אָננעהמען זיין האַנד און וועט איהם אויך אַזוי קאַלט און מיט ווילדע אָנקוקען; זי וועט איהם מאַכען צו פערשטעהן, וואָס זי מיינט. ער וועט זיך אַוודאי וועלען פערענטפער'ן פאַר איהר, אַז צו איהר, צו לאַנען, האָט ער גאַרנישט. אדרבה, ער איז געקומען איהר זאָגען — — —

(ווייטער זעה 18. זייט)

באהענט אויפ'ן הימעל און פעראייניגט אויף דער ערד

(מעדיצינישע שמועסען)

פון ד"ר ה. רושאנער

קוועקזילבער איז שוין לאַנג בעקאַנט אַלס היילמיטעל געגען סיפיליס. שוין איבער 400 יאָהר ווערט דאָס דאָזיגע מיטעל בענוצט מיט [illegible] ביים היילען סיפיליס. אויב אין אָנהויב איז די אַנווענדונג פון דאָזיגען היילמיטעל ענטשטאַנען גאַנץ צופעליג, און די ווירקונג איז נישט געווען גענוי פעסטגעשטעלט, האָט מען אין די לעצטע יאָהרען אַ דאַנק די עקספּערימענטען אויף חיות, איבערצייגט זיך ענטגילטיג אין דעם גרויסען היילווערט פון קוועקזילבער.

אין אַ געוויסער אַלטערטימליכער אינדישער שריפט געפינט מען אַ כאַראַקטעריסטישען לויב־געזאַנג אויפ'ן חשבון פון דער היילווירקונג פון קוועקזילבער. אין דער דערמאָהנטער אינדישער אַרבייט, וועלכע בעהאַנדעלט די פערשידענע היילמיטלען פון מעטאַלען, לייענען מיר:

„אַ דאָקטאָר, וואָס איז בעקאַנט מיט די רפואות פון כל'ערליי גראָזען און קרייטעכצער, איז נאָר אַ מענש. ווען ער איז בעקאַנט מיט די כּוחות פון פייער און וואַסער, איז ער אַ אַרעמאַן; מיט דער ווירקונג פון תפילות — אַ נביא,, אָבער ווער עס ווייס די ווירקונג פון קוועקזילבער — איז אַ גאָט".

אָבער דער דאָזיגער גאָט, וואָס האָט געפייערט גלענצענדע טריומפען אין משך פון הונדערטער יאָהרען (עס איז אויך נישט קיין וואונדער, מחמת אַלס ספּעציפיש און באמת ווירקזאַם מיטעל געגען סיפיליס איז קוועקזילבער געווען איינציג אין זיין אַרט), איז געוואָרען אַלס אַליינהערשער, איז דערטראָניזירט און פערבלאַסט געוואָרען, ווען ס'האָט אויפגעשיינט די זון פון סאַלוואַרסאַן און שפּעטער אויך פון ביסמוט.

די דאָקטוירים, וואָס געדענקען די גלענצענדע עפּאָכע פון קוועקזילבער און זיין גוטע ווירקונג,, פערלאָזען נישט אינגאַנצען דאָס דאָזיגע היילמיטעל אויך איצט. עס זענען פאַראַן אפילו אַזעלכע דאָקטוירים, וואָס בענוצען נאָך היינט קוועקזילבער אין אַ ברייטען פערנעהם. נאַטירליך ביי דער מיטווירקונג אויך פון די אַנדערע מיטלען.

דער יונגערער דור דאָקטוירים, וואָס קען שוין דעם קוועקזילבער אין דער צייט פון זיין ירידה, ווען איבער איהם האָט געקייניגט סאַלוואַרסאַן, איז גרייט ליכט איבערצוגעהן איבער דעם דאָזיגען היילמיטעל צו דער טאָגעסאָרדנונג. מ'בעהאַנדעלט דעם קוועקזילבער שטיפמוטעריש.

אמת טאַקע, אַז די בעדייטונג און ווירקונג פון קוועקזילבער איז קלענער, ווי די ווירקונג פון סאַלוואַרסאַן אָדער ביסמוט. מען מוז אָבער צוגעבען, אַז עס וואָלט געווען אַ נישט־פערציהליכער פעהלער ווען מיר וואָלטען אויסגעשלאָסען קוועקזילבער פון דעם אַרסענאַל פון די מיטלען געגען סיפיליס.

מיר מוזען דערביי נאָך נעהמען אין אַכט, אַז דאָס היילען דעם סיפיליס פאָדערט אייניגע, צייטענווייז אפילו מעהרערע קוראַציעס. דאָס קען גורם זיין, אַז די סיפיליס־מיקראָבען זאָלען עווענטועל זיך צוגעוואוינען צו סאַלוואַרסאַן, אָדער ביסמוט. אין אַזאַ פאַל וועט דער קאַמף געגען די סיפיליס דאַן געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג, ווען מ'וועט געגען זיי אַרויסטרעטען מיט אַ ניי מיטעל — קוועקזילבער איבריגענס, זענען בעקאַנט געוויסע פאָרמען פון סיפיליס, וועלכע סאַלוואַרסאַן, אָדער ביסמוט ווירקען לחלוטין נישט. דאַן בעווייזט זיך אויף דער סצענע קוועקזילבער.

קוועקזילבער בעזיצט נאָך די מעלה, וואָס דאָס דאָזיגע מיטעל קען בענוצט ווערען אין דער פאָרם פון איינרייבונגען. דאָס האָט בעזונדערס ביי קינדער אַ גרויסע בעדייטונג.

אויב מ'זאָל אָנווענדען קוועקזילבער אין אַ פאָרזיכטיגער פאָרם, און ביי ענטשפּרעכענדע פאַלען עס פערברייטען. אָדער בענוצען גלייכצייטיג מיט די אַנדערע היילמיטלען פון סיפיליס. קען דאָס דאָזיגע מיטעל ברענגען די סיפיליס־קראַנקע זעהר פיל נוצען, פון וואָס מ'טאָר באין־אופן נישט רעזיגנירען.

פון דעם אַלעם איז צו זעהן, אַז דער אַלטער גאָט מערקור איז נישט פערזונקען אין טיפען שלאָף, ווי עס ווילען איהם פעראורטיילען די היציגע ענטוזיאַסטען, וואָס פאַלען כּורעים פאַר דער אויפגעהענדער זון פון סאַלוואַרסאַן. נאָך לאַנג, לאַנג וועט קוועקזילבער זיך נישט לאָזען דעגראַדירען צו דער מדרגה פון פערושאַווע'ט, אַלט און נישט פערווענדבאַר אייזען.

כ'ווייס נישט, צי ס'איז אַ צופאַל, צי אַ פינגער פון גאָט, אָבער עס איז זעהר כאַראַקטעריסטיש און אינטערעסאַנט דער פאַקט, וואָס אין מלכות פון די שטערען געפינען זיך ווענוס און מערקור גאַנץ באַהענט איינער נעבען צווייטען.

ערב קאָנגרעס-וואַהלען

קינדעל: טאַטעשי וועט שטימען פאַר די רעוויזיאָניסטען? טאַמער נישט, על איך נישט עסען אַ מיטאָג, און על נישט מאַכען די לעקציעס...

קאָסעוויצקי איז ראַדיאָ
וואָס זאָגט אַ צווייטער חזן

קאָסעוויצקי האָט געהאַט אַ קאָנצערט דורכ'ן ראַדיאָ. צומאָרגענס פרעגט ער אַ צווייטען חזן, צי ער האָט געהערט זיין קאָנצערט.

— דאָס האָט איהר גערוגען? — איך האָב געמיינט אַז דאָס איז אַ טראַנסמיסיע פון מושב זקנים — האָט דער נישט פעריגער געענטפערט.

נישט לאַנג צו וואַרטען
געשפּרעך אין אַרטיסטען-פעראיין

די סובּרעטקע, אירא גאַרסקע, האָט זיך בעקומט אין אַרטיסטען-פעראיין, אַז די מעהר זענען אַהער איהר די כפרה, זי וואָלט נאָר געוואָלט וויסען, צי דאָס וועט אויך אַזוי זיין ווען זי וועט זיין אויף דער עלטער.

— וואַרט צו נאָך אַ יאָהר—וועסטו דיך איבערצייגען — האָט אַ צווייטע אַרטיסטקע געענטפערט.

אויף דער פּליאַזשע
דער מאַן מיט'ן קורצען זכרון

ער: כ'האָב איהן פון ערשטען אויגענבליק בעקומען.

זי: ענטשולדיגט! מיר האָבען זיך דאָך ערשט פאַרגאַנגענעם געזען!

ער: טאַקע? כ'געדענק אסור נישט...

געשלאָסען אַ „פּאַקט פון 4"
אַרויסגעכאַפּט פון אַ דאַטשע-בריוועלע

...איצט מיין ליבע הערשעל גרונם קען איך דיר מיטטיילען, אַז איך מיין ווילע זעהען אָנגעקומען 3 יונגעלייט ווי די בערען. פערגאַנגענעם אָוועגד, איז צווישען אונז געשלאָסען געוואָרען אַ „פּאַקט פון 4". צי ס'וועט קומען צו אַ „נישט אַגרעסיוו-פּאַקט" ווייס איך נאָך נישט. הייגט איך אָוועגד קומט פאַר אַ צווייטע ענגע באַראַדע. דיין אָנוועזענהייט איז איבעריג.

דיין דיפּלאָמאַטקע ציפּע דבורה".

ער וויל בלייבען אַ בן-יחיד
אונטערגעהערט אויף שניאַווע גורע

נאָך אַ וואָך אָפּמוטשען זיך אַליין אין דער שטאָט, איז בעריל ליעטניק געקומען אויף שבת צום ווייב קיין ווישניעוועע.

דאָס ווייב, די ליעטניטשקע, האָט זיך שטאַרק געפרעהט מיט'ן שבת-גאַסט, און נאָך'ן מיטאָג, האָט די ליעטניטשקע פערמאַכט די לאָדענס. בעריל האָט געוואָגט צום קליינעם הערשעלע:

— נאַדיר 10 גראָשען און גיי אַרויס אין וואַלד אַריין זיך שפּילען מיט די קינדער!

— איך וויל נישט! — האָט הערשעלע געענטפערט.

— נאַדיר 20 גראָשען און קויף דיר אַ ליאָדי.

— כ'וויל נישט.

— נאַדיר 50 גר.! — האָט זיך דער פאָטער דערצערנט — גיי אויף דער קאַרוסעלע.

— כ'וויל נישט.

— נאָר וואָס דען ווילסטו? — האָט זיך דער פאָטער געבייזערט.

— איך וויל... איך וויל... בלייבען אַ בן-יחיד — האָט הערשעלע געענטפערט.

ביידע זענען גערעכט
היטלער און געבבעלס

היטלער זאָגט, אַז די רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד איז שוין צום סוף, און געבעלס זאָגט, אַז די רעוואָלוציע איז ערשט אין אָנפאַנג — ווער פון זיי זאָגט דעם אמת?

ביידע זאָגען אמת: די דייטשע רעוואָלוציע האַלט ביים אָנפאַנג פון סוף.

לעבען און לאָזען לעבען
זאָגט ד"ר בלאָפּזאָן ביי דער באַהן

דער לאָדזשער דאָקטאָר, בלאָפּזאָן, איז די הייניגע וואָך אַוועקגעפאָהרען אויף אורלויב, ביי דער באַהן זענען איהם געקומען בעגלייטען דיינע פריינד און קאָלעגען.

— און וואָס וועט זיין מיט אייערע פּאַציענטען? — האָט איינער פון די בעגלייטער געפרעגט.

— וואָס זאָל מען טון? — האָט דאָקטאָר בלאָפּזאָן געענטפערט — מ'דאַרף אַליין לעבען און אַנדערע לאָזען לעבען!....

אין דער קאַזאַרמע

אָפיציר: זאָגט מיר, פאַרוואָס דאַרף אַ זעלנער שטאַרבען מיט אַ העלדישען טויט פאַר'ן פאָטערלאַנד?

יונגער זעלנער: דער פּאָרוטשניק איז גערעכט: פאַרוואָס מוז אַ זעלנער שטאַרבען פאַר'ן פאָטערלאַנד?

אין קריניצע
צווישען מאָדערנע ווייבלעך

— וואָס זענען זי, פרוי באַבעטשאַלסקאַ, עפּעס אַזוי בלאַס?

— כ'בין איבערגעאַרבייט. פערגאַנגענע וואָך האָב איך געטוישט דעם מאַן. די דינסט און די קאָליר פון די האָר — דאָס איז אַ קליינע מעניטשאַרגע?!...

אַ דאַנק דעם אַדוואָקאַט

גנב (צום אַדוואָקאַט): אַז איך האָב געהערט אייער רעדע אין געריכט, האָב איך מיך ערשט דערוואוסט, וואָסערע טייער פאַך ס'איז די גנבים-בראַנזשע.

אוי, די רעגענס!
אַ גאַסט אין פּענסיאָנאַט

זעליג קעזקיכעל איז פרייטאָג פאַרנאַכט געפאָהרען אין אַ פּענסיאָנאַט.

אַזוי ווי ער איז געקומען אין פּענסיאָנאַט אַריין, האָט געגומען גיסען אַ רעגען אָהן אויפהער עטליכע טעג. ער האָט דעריבער בעשלאָסען צוריקצופאָהרען אַהיים קיין לאָדז.

דער פּענסיאָנאַט - בעזיצער, דערוויסענדיג זיך, אַז קעזקיכעל קלייבט זיך צוריק אַהיים פאָהרען האָט מיט איהם גענומען טענה'ן:

— וואָס איז? איהר פאָהרט שוין אַהיים? אפשר שמעקט אייך נישט ס'עסען? אפשר איז דאָס געלעגער נישט ווי ס'דאַרף צו זיין?

— ע, ס'עסען שמעקט מיר זעהר גוט, נאָר אין לאָדז געהט דער רעגען ביליגער ווי דאָ.

אין סטאַשיץ-פּאַרק
שמועס צווישען בחורים

ערשטער: כ'האָב געהערט, אַז דו האָסט אָפּגעלאָזט דעם שידוך מיט דער פאַנע פאָלע — פאַרוואָס האָסטו דאָס געטון?

צווייטער: כ'האָב מיך בערעכענט, אַז ס'לוינט נישט.

ערשטער: דהיינו?

צווייטער: ווייל זי האָט קליינע אייגעלעך ווי גראָשעלעך, שטיפלען אויפ'ן פּנים גרויס ווי 5 גראָשעלעך. פּיעגעס ווי האַלבע זלאָטיס — און אַ חוץ דעם האָט זי קיין איין גראָשען נישט.

אַכטונג,
קאַנדידאַטען צום ציונ. קאָנגרעס!
איך האָב צוויי טעכטער
מיט „וואַהל-רעכט"
כל הקודם זכה!...
אָפּערטען צום „קונדס".

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 168 פרייטאָג, דעם 21 יולי 1933

איהר פּרעטענסיע...

מאַן: וואָס שרייסטו?

ווייב: האָסט מיך אָוועקגעזעצט אויף אַ זומער-וואוינונג און קיין איין פּאַציענט קומט זיך אויף מיר נישט אום, ווייל דו קומסט יעדען טאָג צו פאָהרען...

פאליטיק פון וואך

מיט גרויס שפאנונג דערווארט די דיפלאמא-טישע וועלט דעם 18. ציוניסטישען קאנגרעס.

צווישען דיפלאמאטען שמועסט מען, אז די דירטשאפטליכע וועלט-קאנפערענץ אין לאנדאן און די ענטוואפנונגס-קאנפערענץ, זענען אפגעלעגט געווארען צוליב דעם, וואס די פאליטיקער ווילען פריהער אפווארטען דעם אויסגאנג פון דעם ציוניסטישען קאנגרעס.

מאקדאנאלדען געהט קודם-כל אין דעם צו זעהן, וועלכע שיטה אין ציוניזם וועט מנצח זיין. הערהויפט געהט איהם צו זעהן צי זשאבאטינסקי וועט קומען צו דער מאכט. אויב זשאבאטינסקי זאל קומען צו דער מאכט, וועט מאקדאנאלד מוזען ענדערען זיין טאקטיק אויף דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ...

וועט גריגבוים זיגען, וועט פוילען מוזען ענדערען איהר שטעלונג צו דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ.

וועט ווייצמאן זיגען, וועט אמעריקא מוזען ענדערען איהר בעציהונג צו דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ.

אזוי ארום זעהען מיר, אז דער ציוניסטישער קאנגרעס, שטעהט איצט אין מיטעלפונקט פון דער פאליטיק אין דער וועלט און די אויגען פון אלע פאליטיקער זענען געווענדעט קיין פראג.

פון פראג דערווארט מען איצט די ישועה פאר דער וועלט.

היטלער האלט שמאל

מיט היטלערן האלט עס זעהר שמאל; ער גרייט זיך ארויסצוגעבען א „מאניפעסט צו מיינע ליבע יודען".

איך בין גרייט צו שטימען אויף אלע ליסטעס

(אפענע אפערטע צום „קונדס")

צו אלע גרופירונגען!

אין צוזאמענהאנג מיט די קומענדיגע וואהלען צום ציוניסטישען קאנגרעס, ערקלער איך, אז איך בין גרייט צו שטימען אויף יעדע ליסטע. אויב דער שפיץ-קאנדידאט וועט גאראנטירען מיט מיר חתונה צו האבען. דער קאנדידאט קען זיין א רעוויזיאניסט (פון זשאבאטינסקיס אדער פון גראסמאנס גרופע), א רעכטער פעציק, א התאחדות'ניק, אפילו א מזרחי'סט.

אפערטען אפצוגעבען שפעטסטענס ביז'ן קומענדיגען זונטאג 12 פארמ. אין ציוניסטישען ביורא ביי די פערטרויאונגס-מענער פאר דער פאננע שרה פייגעל.

„דייטשלאנד ערוואך!"

פילם-בילד אין 5 אקטען

1. אקט: — דאס ארימע 1918 יעהריגע דייטשלאנד, אנ'אפגעריסענע און דערשלאגענע, ליידט הונגער.

2-טער אקט: — דאס ארימע 1924 יעהריגע דייטשלאנד בעט, מ'זאל איהר דערלויבען צו פלעכטען א קאנטשיק, ווייל זי האט מורא, אז עפעס א היטעל זאל איהר נישט א ביס-טון.

3-טער אקט: — די ארימע 1929 יעהריגע דייטשלאנד בעט, מ'זאל איהר געבען א רעוואלווער, ווייל עפעס א חיה קען זי בעפאלען.

דייטשלאנד בעט, מ'זאל איהר געבען א קריגס-

4-טער אקט: — דאס ארימע 1932 יעהריגע פלאט, אנ'ארמעע און עראפלאנען און אויב מ'-וועט איהר נישט געבען, וועט זי זיך אליין גענעהמען.

5-טער אקט: — דאס ארימע 1933 יעהריגע דייטשלאנד בעט די גאנצע וועלט, זי זאל זיך לאזען בערויבען. אין געגענפאל, וועט זי מיט טרעהרען אין די אויגען מוזען שלאגען, רויבען, מארדען און אונטערצונדען.

66 קעבינס

וועגען די לאנדאנער קאנפערענץ

וועגען די לאנדאנער קאנפערענץ זאגט מען: וואו ס'איז דא 66 קעבינס בלייבט דאס עסען רויה.

איינשטיין, גאנדהי און איך

א רעפעראט אזא ● פון ב. קאוונער

רבותי!

איך וועל אייך נישט באלעמוטשען מיט זייטיגע זאכען, מיט פראזעס וואס קיינער פערשטעהט נישט, דאס איז נישט מיין אויפגאבע.

איך וועל, אט שוין, טאקע איצט, אנהויבען מיין דרשה:

די טעמע איז: איינשטיין, גאנדהי און איך.

רבותי!

איך ווער פערווארפען מיט טויזענטער און הונדערטער טויזענטער טעלעגראמעס און בריף און פאסטקארטלעך, און טעלעפאנען פון מיינע לעזער און לעזערינס: נישט אנדערש, איך זאל זיי ערקלערען דעם חילוק פון מיר און גאנדהין און פראפעסאר איינשטיין.

עס געהט זיי, ממש, אין לעבען דאס צו וויסען.

טוען מיר צוליב די דאזיגע לעזער און לעזערינס און — זאל זיין שטיל.

איך וויל, אז איהר זאלט אויפכאפען איטליכעס ווארט מיינס און עס צושרייבען אויף טעלערלעך.

אלבערט איינשטיין איז פעהייראט צו א פרוי, און גאנדהי איז פעהייראט צו א פרוי, און איך — אויך.

אלבערט איינשטיין'ס פרוי איז, ווי עס ווייזט אויס, א דייטשע, גאנדהי'ס פרוי איז א אינדישע און מיין פרוי איז, מעהר-ווייניגער א ליטוואטשקע.

איינשטיין האט א הויכע נשמה, א רייכען גייסט און בייז יעדע מאל-צייט צו פערטרינקען מיט ווייזן.

און גאנדהי פאסט תעניתים און ער זעהט אויס ווי אנ'אויסגעצויגענער פליג און ער וועגט 68 פונט.

און אויב ער עסט יא עפעס, איז דאס א שטיקעל באקסער.

און אויב ער טרינקט עפעס איז דאס ציגענע מילך.

פון זיין אייגענער ציג.

און איך — איך האב גארנישט קיין אפעטיט צום עסען (שוין די צווייטע וואך).

איינשטיין שרייבט הויכע זאכען וואס בלויז 12 מענשען אויף דער וועלט פערשטעהען.

און גאנדהי שרייבט זאכען, וואס קיינער פערשטעהט נישט, ווייל ער שרייבט אין הינדו-שפראך און איך שרייב יודיש וואס אלע יודען פערשטעהען.

אפילו ליטוואקעס!

איינשטיין זיצט אין רייכע האטעלען, אין טעאטערס, אין אפערעס, ביי רייכע באנקעטען, אויף גרויסע שיפען אין גאנדהי זיצט אין שוהל און ער דאווענט, און ער בעט גאט, אז ענגלאנד זאל ווייכער ווערען. און איך — איך זיץ אויף דאטשע און איך ערגער זיך פון די קינדער...

איהר אויף מיין ארט וואלט זיך אויך געערגערט

איינשטיין קוקט אין די הימלען, גאנדהי קוקט אויף די פיר שטייענער ווענט פון תפיסה, און איך קוק — אויף שעהנע ווייבלעך, קוק איך.

ווער פון אונז דריי עס האט א ווייטערען קוק — ווייס איך נישט.

איינשטיין מאכט א לעבען, גאנדהי מאכט צרות דער ענגלישער רעגירונג, און איך מאך מיט די זייטען.

איינשטיין טראגט א פרינץ-אלבערט הויט, גאנדהי געהט ארום אין א ליילעך, און איך דארף האבען א גמ"ח און איך האב נישט.

איינשטיין האט א הויכע נשמה, א רייכען גייסט און א גוט הארץ: גאנדהי האט א גוט הארץ, א הויכען גייסט און א רייכע בשמה; און איך — האב יעדען טאג א הויז מיט גורניקעס, מיט אנשיקעס נישען, וואס דערגעהען מיר די יאהרען.

איינשטיין איז א יוד, גאנדהי איז א הינדו, און איך, א גאליציאנער.

איינשטיין האט פיינט צו פאהרען אויף א לופט-שיף: גאנדהי האט פיינט צו פאהרען אויף אנ'אויטאמאביל, און איך גלייך א גוטען וועג.

איינשטיין האט א סאך מיט שעהנע האהר, גאנדהי האט א קאפ אהן האר און איך האב אן קאפ-ווייטאג.

איינשטיין קען שפילען פידעל גאנדהי שפילט א גוטען שאך, און איך — קען שפילען א ליבע אויב איך האב מיט וועמען.

איינשטיין איז א וועלט-בערימטער מענש; גאנדהי איז א הייליגער מענש, און איך בין גאר קיין מענש נישט; איך פיהל נישט גוט; מיר דאכט זיך, אז איך האב די גריפע.

איינשטיין האט פיינט היטלער'ן; גאנדהי האט פיינט דעם ענגלישען קעניג, און איך האב פיינט אפצוגעבען א חוב...

איצט, אז איהר ווייסט שוין דעם חילוק פון איינשטיינ'ען און גאנדהי'ן און מיר, וועל איך אייך דאנקען פאר אייער אייערנעם געדולד וואס איהר האט מיך אויסגעהערט, און א דאנק די וואס זענען געשלאפען ביי מיין רעפעראט, און האט מיט אלע א גוטע נאכט!

—:X:—

שרייט, קזשאקעס!

3 „דייטשען" איןווישניאווא-גורא

אין ווישניאווא-גורא, איז הייטיגע וואך פון באנדערגעטייט געווארען א פלוג-בלעטעל מיט אזא נוסח:

„ווישניאווער גוראלעס! שטעלט אייך אלע הייבט אוועק אין דער כלאדניע אויפ'ן דאנסינג אויף וועלכען ס'וועלען אויפטרעטען די 3 פליטים פון דייטשלאנד:

1) אדאלף דזשיגאן פאן העלענאף.

2) יאהאן בן שלמה גאלדשטיין.

3) געהיימראט געראהארד שוהמאכער.

אין פראגראם א. נ. „שרייט קזשאקעס"! באכ'ן קאנצערט, האבען די „דריי דייטשען" צעגיטירט די ארטיגע ווישניאווער גא[illegible] קעס געגען די ראסען-טעאריע.

ראסען-טעאריע

ליבעס-ערקלערונג אין בערלין

— ליבע יאהאננא, זאג מיר צי דו האסט נישט אמאל א טונקעלע פערגאנגענהייט.

— איך... איך... האב א קינד.

— דאס ארט מיר נישט — איך וויל נאר וויסען, צי אין די אדערן פון דיינע ליבהאבערס פליסט ריין ארייש בלוט.

א הזכרה

נאך דייטשלאנד

— מ'זאגט, אז היטלער האט א שיינע שטימע

— נו, אויב אזוי, וועט ער קענען מאכען א הזכרה נאך דייטשלאנד.

דער טיכטיגער פרעזעס

וואס סאנטראלירט יעדע „קליינינקייט"...

אין א היגער אינסטיטוציע האט די סעקרעטארקע געשריבען א ביטע צו דער פערוואלטונג, אין וועלכער זי בעט אורלויב מחמת זי איז שוואנגער.

אויף דער ביטע האט דער פרעזעס צוגעשריבען זיין „אפיניע":

„קאנטראלירט, געזעהן, עס שטימט מיט'ן אמת".

וועלכער רבי איז גרעסער?

שמועס צווישען חסידים

אין וואלד זיצען צוויי חסידים און שמועסען וועגען זייערע רבי'ס.

— מיין רבי, זאגט איין חסיד, האט אמאל בעוויזען אזא מופת:

ער איז אמאל אריינגעקומען צו אנ'ארימאן יוד, וואס האט ממש נישט געהאט וואס צו עסען, האט דער רבי א פאכע געטון מיט דער פאטשיילע, און באלד איז אויפ'ן טיש אויסגעוואקסען: שמעקעדיגע געפיהלטע פיש, א געבראטענער איינדיק, לאקשען מיט א פעטע יויך, ווייסע חלות און דאס אמת'ע ביסעל משקה.

— און מיין רבי האט בעוויזען נאך א גרעסערען מופת — האט דער צווייטער חסיד געזאגט. ער האט אמאל מיט דיין רבין אין חנוכה געשפילט אין קארטען, האט דיין רבי געהאט איין טויז, האט מיין רבי געהאט צוויי טייז, האט דיין רבי געהאט צוויי טייז, האט מיין רבי געהאט דריי טייז....

— נישט אמת! ס'זענען דאך גאר דא פיר טייז!

— ס'מאכט נישט אויס. לאז דו עפעס ארא[illegible] פון די געפיהלטע פיש און פון די געבראטענע גענז, וועל איך ארויפלאזען איין טויז — האט דער צווייטער חסיד געענטפערט.

דער סעקוועסטראטאר

זארגט פאר דער צוקונפט

סעקוועסטראטאר: איך פערשרייב אייערע 8 אנצוגען.

שטייער-צאהלער: פאני'ע סעקוועסטראטאר, איך האב דאך קיין איין אנצוג אויך נישט.

סעקוועסטראטאר: הייגט האט איהר טאקע נישט, איהר קאנט דאך אבער אין א יאהר ארום האבען.

מ'איז דאך נישט מעהר ווי א מענש

פון יוסף מארשעליק

דאס ארומגעהען אהן ארבייט וואלט איהם גאך, זאגט ער, אזוי שטארק נישט געארט. ער האט אין די „גוטע יאהרען" אפגעשפארט א פאר מאלער האט ער איצט פון וואס צו לעבען מאלט אייך: ס'אז אך און וועה צו אזא לעבען. אבער, נישקאשע, ער שפארט זיך ווי-עס-איז דורך. אבי גאר דיין ווייב און קינדער האבען צו עסען, און ער דארף צו יענעם נישט אנקומען איז ער צופרידען.

וואס איהם ארט יא, וואס איהם דערגעהט, זאגט ער, איינפאך די יאהרען איז דאס זיצען אין דער היים, ארויסגעהען זוכען פרנסה איז ווייסט ער אנ'ארבייט פאר'ן טייוועל. קיין פרנסה איז נישטא. און אפיצען גאנצע טעג אין קיבא'ס אזוי ווי אלע בעקאנטע זיינע טוען, וויל ער נישט. בעסער, זאגט ער, קויפען דעם קינד א פאר זעקעלעך פאר דעם געלט.

צום שווערסטען קומט איהם אן דורכצושטופען די אווענטען. ער איז טאקע נישט קיין הולטאי, אבער אין די „גוטע" צייטען, אז ער האט געארבייט און ציכליך גוט פערדינט, האט ער זיך, פון צייט צו צייט, פערגונען „א מיש צו טאן די קארטען". איצט האט ער פשוט מורא ארויסצוגעהען אין אווענט פון הויז.

— ס'קאן זיך מיר גאך — זאגט ער — פערגלוסטען א מיש צו טאן די קארטען, און איך זאל נישט קאנען ביישטעהען דעם נסיון. מ'איז דאך נישט מעהר ווי א מענש...

דאס זיצען אין דער היים (ער זיצט שוין אזוי איבער צוויי יאהר) וואלט איהם גאך, זאגט ער, אויך אזוי שטארק נישט געארט, ווען דאס זאל נישט פיהרען צו פערשיעדענע קלייניגע, אבער זעהר דערברוגערענדע, מחלוקת'ן מיט זיין ווייב. די בערגזען זענען ביי די ביידען אנגעשרויפט, און ווי גאר עפעס — אהא, מ'קריגט זיך שוין! איבער גארנישט — איבער א ווארט, איבער א מינע, מאנכעסמאל נישט מעהר ווי א געגעץ — קומט ביי זיי אן גאט ווייסט וואס פאר א סקאנדאלעל. א"ומעלט האט זי איהם אזוי דערצארענט, אז ער האט געכאפט א וואלגערהאלץ און איהר דערלאנגט מיט איהם איבער'ן קאפ. שיר-שיר דערהרג'עט האט ער זי.

— מ'איז דאך נישט מעהר, ווי א מענש, — האט ער זיך דערנאך פערענטפערט.

ביז ער האט אנגעהויבען „זיצען אין דער היים" איז ער געווען „א מאהערבער טאטע" און האט אויף קיין איינעם פון זיינע פינף קינדערלעך קיין האנט נישט ארויפגעלייגט. מעהר ווי א „פעטשעל" האט ער אפילו דעם עלטסטען זון זיינעם, וועלכער א'ז א שרעקליכער צו-להכעיס'ניק, קיינמאל נישט געגעבען. אבער איצט — איצט פאסירט שוין גאנץ אפט, אז ער שאנעוועט נישט אפילו די טעכטער'ל.

— מ'איז דאך — זאגט ער — נישט מעהר ווי א מענש...

ער האט אייביג געהאט א רוהם פאר זיין גאסטפריינדליכקייט, א גאסט ביי איהם אין הויז איז געווען הייליג. אבער איצט געהט כמעט נישט אוועק דער טאג, אז ער זאל זיינעם אדער זיינע ווייב'ס א פריינד, וואס קומט צו זיי צו-גאסט, נישט „אפקאכען א לעבעדיגען" מיט עפעס א בעליידיגונג. וועגען קרובים, וואס קומען צו-גאסט, איז דאך גאר אפגערעדט. זיי האט ער שוין באלד אלע פערטריבען. אנומעלט האט ער אייבעם פון זיין א קוזין, אנגענומען פאר'ן קארק און איהם ארויסגעווארפען פון אלע טרעפ. אין א פאר טעג ארום האט ער א שוואגער זיינעם שיער נישט אפגעביסען אנ'אויער. דער שוואגער האט איהם גענומען יאדען למאי ער זוכט נישט עפעס א שטיקעל ביזנעס, איז „אין מיר", דערציהלט ער, „ארוין אזא רציחה, אז איך האב איהם געכאפט פאר'ן סען, דעם סוואלאטש".

—מ'איז דאך נישט מעהר ווי א מענש, — האט ער דערנאך געטענה'ט.

אבער דאס אלעס, זאגט ער, וואלט איהם גאך אזוי שטארק נישט געארט. נו, וועלען די קליבהער זיינע, ווייל ער שלאגט זיי, נישט זאגען קיין קדיש נאך איהם. נו, וועט איהם זיין ווייב, ווייל ער האלט זיך אין איין קריגען מיט איהר, נישט אפגעבען קיין רעספעקט, נו, וועלען איהם זיינע קרובים און פריינד ווייל ער טרייבט זיי פון הויז ארויס, נישט באכזאגען קיין שבחים איבער הונדערט יאהר. איך מירצאשעם, א דאגה ער האט! ער האט סיי ווי זאגט ער, נישט ערווארטעט פון זיי קיין בעסערס.

וואס איהם ארט אבער יא, און שטארק, און ביז צו משוגע-ווערען, איז וואס ער האט שוין אזוי ריצענדיג אין דער היים, אין צוויי יאהר צייט געמאכט צוויי ברית'ן. דאס, שווערט ער, וועט איהם פאר דער צייט טרייבען אין דער ערד ארייין. דאס איז דאך עפעס, זאגט ער, טשארט זנאיעט וואס פאר א מין אומגליק!

— פארוואס-זשע — פרעגט מען איהם - טוט איהר דאס? מ'צווינגט אייך?

— מ'איז דאך — ענטפערט ער — נישט מעהר ווי א מענש...

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

אַלעף בּיט

דאס געזאנג פון רייפע זאנגען

האָבּער, גערשטען, ווייץ און קאָרן
זינגען אויף די פעלדער,
זינגען אַ געזאַנג פון צייטקייט און פרייד:
זינגען דאַנגען זון־געזאַנגען,
וואָס דער פויער האָט מיט מיה און ליבשאַפט
דאָרט פערזייהט:

דאָס געזאַנג איז פריש און אייביג,
פויגעל־גרינג און פויגעל־פריי:
ווערט דער פויער יונג און גלויביג
ווי אַ פלאַנץ אין אָנהויב מאַי.

אויפגעוואַקסען איז זיין פראַצע
און דעם אַקער בּישט פערשוהמט,
און ער וועט בּישט דאַרפען זוכען
ברויט און זאַטקייט אין דער פרעמד.

ליד פון גרינסען און פרוכטען

מיר קומען דאָ מיט גרויסען פרייד,
גייסט פון זומער, מאַמע טרייד.
מיר קומען דאָ מיט לייכטע פיס,
ווייך און גראָז און עפעל־זיס.
פון פעלד און גאָרטען קומען מיר,
פון אומעטום, צו דיר,, צו דיר.
מיר קומען פלינק מיט הערצער פרייד,
גייסט פון זומער, מאַמע טרייד.

די מאלפע

אַ מענש איז געגאַנגען אין וואַלד אַריין נאָך האָלץ, האָט דאָרט אַראָפּגעהאַקט אַ בּוים און גענומען איהם זעגען. ער האָט אַנידערגעלייגט איין עק פונ'ם בּוים אויף אַ קלאָץ, אַליין זיך געזעצט רייטענדיג אויפ'ן בּוים און גענומען זעגען. באַלד האָט ער אַריינגעהאַקט אין דעם צוזעגטען אָרט אַ פלעקעל און געזעגט ווייטער, שפּעטער אַרויסגענומען דעם פלעקעל און איבערגערוקט איהם נאָך ווייטער.

אַ מאַלפּע איז געזעסען אויף אַ בּוים און זיך צוגעקוקט צו דער אַרבּייט. ווען דער מענש האָט זיך געלייגט אָפּרוהען, האָט זיך די מאַלפּע געזעצט רייטענדיג אויפ'ן בּוים און געוואָלט נאָכמאַכען דעם פויער, אָבּער ווען זי האָט אַרויסגענומען דעם פלעקעל, האָט זיך דער בּוים צוזויפגעקוועטשט און האָט פערקלעמט איהר דעם עק. האָט זי אָנגעהויבען צו שרייען. דער מענש האָט זיך אויפגעכאַפּט,, אָנגעשלאָגען די מאַלפּע און צוגעבונדען זי אויף אַ שטריקעל.

א שלעכט מיידעלע — פערפלעכט ס'קליידעלע

פון פרץ קרבי.

איינמאָל זענען צו נעמי זיך צונויפגעקומען איהרע חבר'טעס.

אריינגעקומען אין גאָרטען האָט א חבר'טע זיך אָנגערופען: לאָמיר אויסזוכען א גיי שפּיל!

— יאָ, יאָ! — האָט חנה'לע צוגעגעבען, און אונטערגעשפּרונגען. אָבער אין וואָס?

— אין פערדעלאַך!

— פערדעלאַך? איך שפּיל מיך נישט אין פערדעלאַך.

— ווייסט איהר וואָס — אין באהעלטעניש!

— באהעלטעניש! אין באהעלטעניש! מיר ווילען נאָר אין באהעלטעניש!

— אז איך וועל זיך שפּילען אין באהעלטעניש וועט מיין מאמע בייזערען זיך. אז איך וועל צו-קנייטשען דאָס אויסגעפּרעסטע קליידעלע וועט די מאמע ־אויף מיר שרייען. האָט נעמי זיך אָנגערופען און אָנגעבלאָזען די ליפּעלאַך.

— טאקע, טאקע, איך אויך נישט, אויך נישט!

— טראַכט בעסער צו אן אנדער שפּיל!

— שאַ, הייסט איהר וואָס? כ'האָב א שפּיל. א שפּאָגעל נייע. א שעהנע א מחיה. אנו טרעפט? — אין מיהל!

— מיהל א שעהנע שפּיל! האָבען אלע צו-פרידען צוגעגעבען. א שפּיל אין מיהל!

איינע האָט גענומען אין דער ערד א גריבעלע מאכען. א צווייטע האָט אין מיילכעל וואסער גע-בראכט, אנדערע האָבען מיט די ליפּעלעך געבלאָזען. מיט די הענטעלעך געמאכט. עס האָט געהייסען אז די מיהל געהט שוין.

— און איך וועל פערקויפען דאָס מעהל! האָט נעמי געלאָזט וויסען.

איבער'ן וועג ביי א זייט זענען געלעגען צונויפגעלייגט ציגעל. איז נעמי איבערגעלאָפען און געבראכט צוויי רויטע גרויסע ציגעל.

— נאָר דאָס נישט, דאָס נישט! האָבען זיך גע'ברוגז'ט די חבר'טעס. פרעמדס? מען נעהמט נישט פרעמדס!

— נישט פרעמדס, — אייגענס! האָט נעמי געגענספערט. מיין טאטע וועט גארנישט זאָגען. תמיד קויפט ער מיר שפּילכעלאַך אלערליי. גוטע זאכען זיסע.

האָבען קינדערלאך דאָס אויסגעהערט און זיך ווייטער געשפּילט. יעדע איז געווען פארטאָן ביי דאָס איהריגע.

נעמי האָט גערייבען, געשריבען, געמאָלען די ציגעל אזוי לאנג, אזוי בּרייט, ביז ס'האָט גע-שאָטען א שטויב א דינינקען אויפ'ן קליידעלע דעם ריינינקען . . . דערנאָך אויסגערופען:

— ווער וועט דאָס קויפען? מעהל ווער וועט קויפען, רויטס, גוטס?

— רויט מעהל? — האָט עמיצער געזעהן רויט מעהל? האָבען זיך די מיידעלאך צולאכט. מעהל איז גאָר ווייס, נישט רויט.

— אָבער קויפט אָט אַ־דאָס מעהל — האָט נעמי נעבעטען. איכ'ל נעהמען וואָלוועל, זעהר וואָלוועל . . .

— הו-ווא, קוקט זי נאָר אָן! און דאָס קליי-דעלע איהר דאָס ווייסינקע. זיך נישט געוואָלט שפּילען אין בעהעלטעניש, זי זאָל זיך נישט אויס-שמירען... אוי, וועט זי שוין האָבען — האָבען אלע געוויזען מיט די הענטעלאך.

— איהר מאטע וועט זיך שוין בייזערען!

— און איהר מאמע וועט זי אין שטוב נישט אריינלאָזען!

באלד איז פון שפּיל גאָרנישט געוואָרען. אלעס וואָס מען האָט געהאַלטען אונטערגעוואָרפען, ווי די מייזעלאך זיך צולאָפען...

איז נעמי איבערגעבליבען אין גאָרטען אליין אָהן די חבר'טעס. האָט זי זיך צעוויינט.

האָט די מאַמע געזעהן דאָס קליידעלע פאר-פלעקט, די אויגלעך פארוויינט, און הענטלאך פארשמירט. האָט די מאמע די טרערען אויסגעווישט, אין שטוב אריינגענומען, ארומגעוואשען און אָנגע-טאָן א קליידעלע א ריינס.

איך, א יונגעלע

פון י. י. סיגאַל

און איך, איהר זעהט? אַ יונגעלע,
פערשטעל זיך פאַר אַ ייִדעלע,
און קלעפ זיך אָן אַ בערדעלע,
און נעהם אין האַנד אַ פידעלע.
און קום אַרויף אין געסעלע
און טו אַ ריהר דאָס פידעלע,
נעהמט טאַנצען אויף די סטרונעלעך
אַ פייגעלע — אַ לידעלע.
— פון וואַנען קומסטו, פייגעלע?
פון וואַנען קומסטו, לידעלע?
— „איך קום פון טיפען האַרץ אַרויס
פון טיפען האַרץ פון פידעלע.
און איך האָב ליב דיין הענטעלע
איבער די סטרונעס ריהרענדיג,
מיין טייער, טייער יונגעלע
איבער די סטרונעס פיהרענדיג.
און זינג פאַר דיר מיין לידעלע.
(און קוש דיר דיינע פינגערלעך).
און פאַרן גאַנצען געסעלע
מיט מיידעלעך און יונגעלעך".
אַזוי שפּילט מיר דאָס פידעלע
דאָס לידעלע — דאָס פייגעלע.
און איך, — בין אַזאַ ייִדעלע.
מאַך בּלויז זיך אויף אַ יונגעלע...

ליד פון בלומען

זיי געגריסט אונז, ליבע מאַמע,
ווי די זון ביסטו דאָך שיין.
זעה, פאַר דיר מיר פוצען אויס דיך,
רייך מיט פאַרבען און מיט חן.

בּיים לבנה־ליכט דעם בלאַסען,
טאַנץ מיט אונז אין אונזערע רייהען,
אייביג וועלען מיר דיך ליבען,
מאַמע, דו,, פון בלומען פייען.

ליד פון בלומען און פרוכטען

מיר זענען איך מוחל, אַ קינדער,
פון כישוף איז פריי שוין דאָס אָרט,
די בלומען, די קינדער פון גאָרטען,,
וועלען אייביג איצט בליהען שוין דאָרט.

זייט גליקליך פון איצט אָן און ווייטער.
אין זונשיין, אין רעגען,, אין שנייען.
פון כישוף זייט איהר שוין בעפרייטע,
איהר פרייד פון די בלומען און פייען.

מאריץ גאטליב סאפיר

פון א סעריע: פערברענטע ביכער פון יודיש־דייטשע שרייבער

פון אריה שטרייט

איינער פון אונזערע גאָט־געבענשטע הומאָ-ריסטען און וויצלער איז געווען דער היינט כמעט שוין פערגעסענער יודיש־דייטשער שרייבער מאָריץ גאָטליב סאַפיר, וועלכער האָט דעם „געפעפערטען און געזאַלצענעם" יודישען וויץ צוזאַמען מיט זיין גרויסען רבין היינע, ערשט אַזוי צוזאָגען אַרויפ-געפיהרט אויף דעם ברייטערען אייראָפּעאישען שליאַך. פון סאַפירס וואָוילינגער'שע און לצ'ניש'ע מאַרטלען און שטרייכע האָט די וועלט אין זיין צייט, מעהר ווי תמיד, געקוועלט פאַר נחת־רוח פון סאַפירס אַ וויץ, אָדער אַן אַנעקדאָט, האָט זיך ממש גאַנץ אייראָפּע געקייקעלט פאַר געלעכטער. סאַפירס גלייכווערטלעך זענען נישט אַראָפּ פון די ליפען פון מלכים און הערשער, פון דיפּלאָמאַטען און פאָר-ליטיקער, פון קינסטלער און דיכטער, פון שרייבער און שוישפּילער, פון מאַן און ווייב, פון יונג און אַלט, פון רייך און אָרים, פון אינטעליגענט און אַרבּייטער. דער געגענשטאַנד פון זיין שאַרפען וויץ, פון זיין בייסענדיגער סאַטירע זענען געווען אַלע און אַלצדינג אין דער וועלט. דאָס בעליבטעסטע אָביעקט פון זיינע וויצען און הומאָרעסטקעס איז אָבער געווען דער יוד מיט באָרד און פאות, אין אַ לאַנגען ברייטען כאַלאַט, אָדער אין אַ ווינדעלער דשופּיצע, און טאַקע זיינע „יודען־אַנעקדאָטען", האָבען מעהר אויסגענומען ביי די גוים, ווי די בעסטע „גוי'שע" וויצען.

אויך דער מחבר, טאַקע סאַפיר אַליין, דאָס קליי-נע קאָמישע פערשוינדעל, מיט זיין אייביגען טיפער לאַכישען שמייכעלע אויף דעם גרעבּייטשטען, האַר-רען, איינגעפאַלענעם פּנים,, מיט אַ פּאָר אויגענגלע-זער אויף דער לאַנגער, קאַטאַגער נאָז,, וועלכער האָט זיך אגב פערזענליך נישט צוגעצויגען קיין איבריג גוטע פרייבד — איז אייגענטליך געווען דער העלד נישט פון איין וויץ, נישט פון איין אויס-טערלישען אַנעקדאָט.

מאָדנע און גלייכצייטיג טראַגיש האָט זיך גע-שטעלט דער לעבענס־וועג פון דעם וואַנדערנדיגען יודישען הומאָריסט מאָריץ גאָטליב סאַפיר, סאַפיר, וועלכער איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר 1795 אין אַן אונגאַרישע דערפעל, האָט זיך שפּעטער מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען דערשלאָ-גען צו אַזאַ מדרגה, אַז פאַר זיין פען, האָבען גע-ציטערט און מורא געהאַט,, אַ סך דייטשע גדולי הדור.

סאַפירס עלטערען זענען געווען שטרענג אָרטאָ-דאָקסישע אונגאַרישע יודען, ווי בכלל אַלע יודען אין אונגאַרען אין יענער צייט. דעמאָלט איז געווען אַ צייט, ווען אַ שטראָם פון עמאַנציפּאַציע האָט געהערשט אין גאַנץ אייראָפּע. אויך די אונגאַרישע יודען האָט מען אין די 90־גער יאָהרען פונ'ם 18־טען יאָהרהונדערט נאָר וואָס פראָקלאַמירט, אַז די וועלען בעקומען גלייכבערעכטיגונג, אָבער ס'וועט זיי דערפאַר פערפליכטען דער אַלגעמיינער מיליטער־דינסט. אָבער די אונגאַרישע יודען־אָרטאָדאָקסען האָבען זיך אָפּגעזאָגט פון דער טובה, כדי נישט צו פערלירען די פּריווילעגיע, אַז זיי בעדאַרפען נישט ליפערען קיין זעלנער. „דינען בּיים מיליטער — האָבען זיי דעמאָלט נאָך גע'טענה'ט — איז גלייך, ווי מיר זאָלען דינען צו פרעמדע עבודה זרות". הערצער זענען די פרייע פּראָפעסיעס, די שולען און אוניווערזיטעטען פאַר יודען געווען פערמאַכט אויף זיבען שלעסער — איז סאַפיר געוואָרען, ווי זיינע אבות אבותיו אַ פּשוט'ער סוחר.

צו 30 יאָהר קומט סאַפיר צום ערשטען מאָל קיין ווינען און גרינדעט דאָ „די טעאַטער צייטונג". דער שאַרפער פּאָלעמישער טאָן פון זיינע קריטיקען האָבען איהם צוגעצויגען אַ סך שונאים, אַז ער אַנט-לויפט טאַקע באַלד פון ווינען, דער שנאָה פון זיינע יוגענד־חלומות. זיינע פיינד זאָגט ער אָט דעם מוסר: „אַ סך מענשען האָבען ליב די דיכטער, ווי זיי האָבען ליב, למשל, קעז, ד. ה. זיי געפינען איין, אַז דער קעז איז ערשט דעמאָלט גוט, ווען ער הויבט שוין אָן צו פוילען, די מענשען הערען נאָר דעמאָלט אויף צו וואַרפען שטיינער אויף זייערע גרויסע גייסטער, אַז מען קען זיי שוין אַ מצבה אויפשטעלען".

איצט הויבען זיך אָן די שטורמישע וואַנדער־יאָהרען פונ'ם עמאַנציפּירטען אונגאַרישען יוד, סאַ-פיר האַלט זיך אויף אין דער און אין יענער שטאָט, וואו ער איז אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסען, גע-זאָגט גלייכווערטלעך, געוויצעלט זיך, און אפשר אַ-רויסגעזאָגט די שאַרפסטע סאַטירישע אַנעקדאָטען, ביז ער ווערט מגולגל קיין בערלין. דאָ אין דער הויפּטשטאָט פון דייטשלאַנד גיט ער אַרויס די „בער-לינער שנעלפּאָסט פאַר ליטעראַטור, טעאַטער און געזעליגקייט" און דעם „בערלינער קוריער". ער איז דער ערשטער, וועלכער פיהרט בכלל איין אין זיינע זשורנאַלען און צייטונגען הומאָריסטישע ביילאַגען די „יעקעס" האָבען געשעפּט תענוג פון זיינע גייסט-רייכע וויצען.

דער יוד, דער אייביגער וואַנדערער האָט אָבער קיין זיך־פלייש און סאַפיר פאָהרט קיין מינכען, דאָ גרינדעט ער ווידער עטליכע נייע צייטשריפטען, ווי דעם „באַזאַר פאַר מינכען" דעם „האַרלעקין" א. א. אין מינכען קאַרטעט איהם אַ שטאַטספּאָסטען, ווייל אַ „ליטעראַט איז אַ מענש — לויט זיין אייגענער בעהויפּטונג — וועלכען ס'וואַרעמען, ווי אַ פויגעל זיינע אייגענע פעדערען". אַ ליטעראַט איז אַ כעך-אַרבּייטער. וואָס אַרבּייט אין פלוג־בלעטער און צייט-טונגס־אַרטיקלען און אין אַנדערע קלייניגקייטען".

אויך זענען סאַפירען שוין נמאס געוואָרען די אַטאַקעס, וועלכע ער האָט געמוזט אַלס יוד טאָג-טעגליך אויסשטעהען פון דער וואַקסענדער אַנטי-סעמיטישער בעוועגונג און ער פערלאָזט זיין יודי-שע אמונה און ווערט אַ פּראָטעסטאַנט. זיין ווייטער-דיג לעבען איז אַ טראַגיש גראַנגעל צווישען זיין אַלטער און נייער אמונה, צווישען זיין פּליכט אַלס יוד און פּראָטעסטאַנט, נאָך אין דעם זעלביגען יאָהר, ווי ער לאָזט זיך טויפען, שרייבט ער אָן אַ כאַראַק-טער־סקיצע „דער יודען־פיינד", אין וועלכער ער בעהמט זיך אָן פאַר דעם אומרעכט פון זיינע נעבּ-טיגע ברודער, און זאָגט אָן די אַנטיסעמיטען אַ קאַמף, די סקיצע האָט פעראַטען סאַפירס טראַגיק, דער „פּראָטעסטאַנטישער מאַראַן" מיינט עס נישט ערנסט מיט זיין נייעם גלויבען, ווי למשל דער גרויסער היינע. אויך ער האָט נאָר געזוכט דעם „אייטנטריט־בילעט קיין אייראָפּע".

אָבער סאַפיר, היינעס עפּיגאָן, דערלעבט טאַ-קע באַלד אַ מיאוס'ע ענטוישונג אין מינכען און קומט צוריק קיין ווינען, דער עיר ואם בגוים. ער בעהמט צוריק איבער די רעדאַקציע פון זיין „טעאַטער צייטונג" און גרינדעט נאָך דעם פּאָפּולערסטען און בעליבטעסטען זשורנאַל „דער הומאָריסט".

סאַפיר פיהלט דאָ, אַז זיין משוגה'דיגער לע-בענסוועג קען נעהמען אַ סוף און ער איילט זיך צו מאַכען מיט זיין גרויסען „קאָנווערזאַציאָנס לעק-סיקאָן פאַר גייסט,, וויץ און הומאָר" דעם סיום פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט און ס'וואָלט זיך געדאַכט, אַז דער גרויסער לץ סאַפיר, וועלכער האָט זיין גאַנץ לעבען געלאַכט און גע'חוזק'ט, וועלכען ס'האָבען נישט געמאַנגעלט קיין ברכות און קללות — איז געווען גליקליך און צופרידען. אָט ווי דער „פרעהליכער" סאַפיר איז פע־ביטערט: „שלמה מיי-מאָן האָט אַמאָל — דערציילט סאַפיר אַ משל — געקויפט אַ הונד פאַר אַ טאַלער, פאַר וועלכען ס'־האָט איהם תיכף ומיד אַ ליבהאָבער פון הונד גע-וואָלט געבען דריי טאַלער. מיר דאַכט זיך — זאָגט עמיצער צו מיימאָנען — „אַז איהר האָט מעהר מזל פון דעם מסחר מיט הינד, ווי מיט דעם ביכער־שרייבען". דאָס קומט דערפון — ענטפערט מיי-מאָן — „ווייל ס'זענען פאַראַנען אַ סך מעהר מביבים פון הינד, ווי קענער פון ביכער".

אויף סאַפירס קבר, וועלכער איז געשטאָרבען אין יאָהר 1858 האָט מען קיין „קדיש נישט גע-זאָגט און קיין מעסע נישט געזונגען". און כאָטש אַ וויץ איז כמעט תמיד אַקטועל און לצנים זענען תמיד אין דער מאָדע — איז סאַפיר נאָך זיין אָפּ-לעבען פערגעסען געוואָרען, און פּונקט ווי ביי זיין לעבען איז ער ביי זיין שטאַרבען געווען עלענד און בע־יגד. און בעת זיינע ווערק האָבען דאָ נישט לאַנג געפלאַקערט אויף די „אויטא־דא־פע"ס אין דייטשלאַנד האָט זיך ווי אויסגערעכט, אַז טאַפיר לאַכט און שפּעט זיינע „אינקוויזיטאָרען" גלייך אַנ'אמת'ער לץ אין פּנים אַריין.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 21 כז תמוז תרצ"ג

יולי

זון־אויפגאנג 3.40
זון־אונטערגאנג 7.44

ליכט־צינדען: 7.31

רעדוקציע אין פינאנץ-מיניסטעריום

וועגן דער 6-פראצענטיגער אבליגאציע פון דער שטאט לאדז

(אג) דעם 19־טען ד.ח. איז אין פינאַנץ־מיניס־טעריום אין וואַרשע געווען אַ דעלעגאַציע פון לאָדז וועגן דער 6־פּראָצענטיגער אַבליגאַציע פון דער שטאָט לאָדז, בכדי זיך צו אָריענטירען ווי עס האַלט איצט מיט די דאָזיגע אָבליגאַציעס. האָבען מיר זיך געווענדעט צו אַ מיטגליד פון דער דעלעגאַ־ציע, דעם געשוואָרענעם מעקלער ביי דער לאָדזער געלד־בערזע ה. זיגמונט קאַהאַן, וועלכער האָט אונז ערטיילט פאָלגענדע אינפאָרמאַציעס:

די פראַגע פון דער 6־פּראָצענטיגער אַבליגאַ־ציע פון דער שטאָט לאָדז, וואָס איז אַרויסגעלאָזט געוואָרען אין די יאָהרען פון 1916 ביז 1922, און איז געוועזען וואַלאָריזירט געוואָרען אין יאָהר 1924 אין איינע פון די אָנגעוויטאָגסטע פראַגען פון אונזער זעלבסטפערוואַלטונג.

עס איז שוין נישט איין מאָל אָנגעוויזען גע־געוואָרען אויף דער געפאַהר, וואָס עס דראָהט צוליב דעם וואָס די שטאָט־פערוואַלטונג איגנאָרירט דאָס אָפּצאָהלען פון די אָבליגאַציעס. דאָס פערענטפערען זיך, אַז די אָבליגאַציעס געפינען זיך נאָך ביי אַ בע־גרענעצטער צאָהל פּערזאָנען, איז נישט ערנסט.

קודם כל מוז פעסטגעשטעלט ווערען אַז די צוואַנגס־הלוואות, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין דער מלחמה־צייט, זענען פערנוצט געוואָרען אויף זעהר וויכטיגע אינוועסטיציעס, פון דער אַנדער־ער זייט איז יעדעס יאָהר איינגעשטעלט געוואָ־רען אין שטאָטישען ביודזשעט געהעריגע סומען אויף דער אַמאָרטיזאַציע פון די אָבליגאַציעס אין פאָרם פון ציהונגען, וואָס האָבען געזאָלט פאָר־קומען יעדען יאַנואַר און יולי. ווי אויך אויף אויס־צוצאָהלען די פּראָצענטען, עס איז שוין אָבער אַ דורך דער 15־טער טערמין פון אָפּצאָהלען די קופּאָנען און דער 14־טער פון די ציהונגען און ביז איצט איז נאָך קיין איין גראָשען נישט בעצאָהלט געוואָרען אויפ׳ן חשבון פון די פּראָצענטער און אַמאָרטיזאַציע.

רעזומירענדיג, מוז פעסטגעשטעלט ווערען אַז וואַקסענדיג דעריפון, וואָס פאַרא מענשען עס זאָלען נישט זיצען אין דער שטאָט־פערוואַלטונג, פון וועלכע אָרט אַנדער פּאָליטישע איבערצייגונגען, דאַרף די פראַגע פון די 6־פּראָצענטיגע שטאָטישע אָבליגאַציעס ווי אַמשנעלסטען ערלעדיגט ווערען.

דער איצטיגער רעגירונגס־קאָמיסאַר קען גאַנץ גוט די דאָזיגע פראַגע און עס איז דרייבער צו האָ־פען, אַז זי וועט אַמגיכסטען ערלעדיגט ווערען.

מ'בעזארגט אנדערע מיט הלוואות

און אליין האט מען נישט קיין פרוטה ביי לייב און זעעל

(2) אין יאַנואַר 1930 זענען אין דעם גוט גאַשטשינין, לענטשיצער קרייז, וואָס געהערט צום גוט־בעזיצער סטעפאַן רושקאָווסקי, געקומען 2 על־טערע, ערנסטע פּערזאָנען, זיך פאָרגעשטעלט אַלס יוזעף גאַשטשינסקי און וואַיטשעך טאַטאַרעק, און דערקלערט אַז זיי זענען אַגענטען פון דער געזעל־שאַפט פאַר געגענזייטיגע פערזיכערונגען אין קראָ־קע. געקומען זענען זיי — האָבען זיי דערקלערט — צו איינשרייבען איהם אַלס מיטגליד אין דער געזעל־שאַפט וואָס וועט איהם געבען הלוואות.

— וואָסערע הלוואות?

האָבען זיי דערקלערט די „אַגענטען" אַז די הויך פון די הלוואות וועגדט זיך אין דעם ווי גרויס עס איז דאָס איינשרייב־געלד.

רושקאָווסקין האָט זיך דער ענין געלעגט אויפ׳ן שכל, און ער האָט זיי געגעבען 2000 זל. במזומן, מיטן תנאי, אַז ער וועט בעקומען אַ גאָר גרויסע הלוואה.

די „אַגענטען" האָבען געזאָגט „דאַנקשע" צוגע־נומען דאָס געלד און אַוועקגעפאָהרען...

האָט רושקאָווסקי געוואַרט אַ וואָך און צוויי און דריי — און נישטאָ קיין הלוואה.

האָט ער געשריבען קיין קראָקע צו דער גע־זעלשאַפט, האָט מען איהם געענטפערט, אַז מ׳ווייסט נישט וועגען איהם און נישט וועגען די אַגענטען.

מילאָ, האָט זיך דער געליטענער געווענדעט צו דער פאָליציי און — פּאַוואָליע־פּאַוואָליע האָט מען די 2 געסט געפּאַקט און זיי זענען געשטעלט גע־וואָרען נעכטען פאַר׳ן געריכט.

קיין גראָשען האָבען זיי שוין ביי זיך נישט געהאַט, און זיי האָבען זיך אויך נישט געהאַט מיט וואָס צו פערטייטיגען.

ביידע האָבען זיי, אין רעזולטאַט פון פּראָצעס, בעקומען צו איין יאָהר טורמע מיט׳ן פערקלענער־טער שטראָף אויף אַ העלפט צוליב דער אַמנעסטיע...

נו... און די צוויי טויזענד גילדען זענען גע־שטאָרבען.

וואָלט רושקאָווסקי געווען אַ יוד, וואָלט ער כאָטש געקאָנט מאַכען נאָך זיי אַ דרבנן־קדיש...

רעוומאטישע שמערצען

אין די געלענקען און גלידער, נעווראַלגיע און קאָפּשמערצען שטילען און בעזייטיגען מיט ערפאָלג טאָגאַל טאַבלעטקעס. טאָגאַל דערלאָזט נישט דאָס אָנזאַמלען זיך פון הארנזויער און איז עוקר מן השורש דידאָזיגע ליידען. טאָגאַל האָט נישט קיין שום שעדליכע נעבענווירקונג אויפן אָרגאַניזם. מען מוז אבער גוט אויפפאַסען אויף די אָריגינאַלע, נישט באַשעדיגטע פּערפּאַקונג. צו באַקומען אין אַלע אַפּטייקען.

אנ'עראטיש-קראנקע מיידעל

האט זיך אנגעזעצט אויף א גלח און לאזט איהם נישט אפ

(2) מיט עטליכע חדשים צוריק האָט זיך אין געוויסע לאָדזשער קרייזען געטומלט מיט אַ געוויי־סער גייסטיג־קראַנקער, היסטעריש און עראָטיש־אומנאָרמאַלער פרוי, וועלכע האָט זיך אָנגעזעצט אויף איינעם פון די לאָדזער גלחים, און לאָזט איהם ממש נישט צורוה מיט איהרע ליבעס־דערקלערונ־גען. א. אַ. וו.

עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט אַז צוליב דער־דאָזיגער אומנאָרמאַלער פרוי וואָס איהר נאָמען איז "אַבינאַ טראַיאַנאָווסקאַ, האָט מען געמוזט דעם גלח איבער־פיהרען אין אַ טאָמאַשאָווער קאָשטשאָל.

זי האָט איהם אָבער אויך דאָרט אויסגעפינען און געמאַכט איהם אַ סצענע, סימולירענדיג אַ זעלבסטמאָרד.

דאָקטוירים האָבען זי אונטערזוכט, און עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אַז זי האָט די אויבען־אָנגערופענע קראַנקהייטען, און מען האָט זי צוריק געבראַכט קיין לאָדז.

דעם פאַריגען שבת איז זי אָבער ווידער ערשי־נען אין׳ם טאָמאַשאָווער קלויסטער, און בעת דער גלח האָט געהאַלטען זיין דרשה, האָט זי איהם גע־מאַכט שוואַרץ־שבת...

מען האָט זי אַרעסטירט, אָפּגעהאַלטען אַ נאַכט אין אַרעסט און צוריקגעבראַכט קיין לאָדז.

גאסען-געשלעגען

(2) עהרגעכטען אין אָוונד האָט בעת א געשלעגע אויף סמוגאָווא נומער 12 בעקימען וואונ־דען אין קאָפּ און פּנים דער 34 יעהריגער יאָסעל בושעזשינסקי (לאַגעוויניצקא 12).

אויף ראָג ניעצאלא און לאַגעוויניצקא איז פערוואונדעט געוואָרען מיט אַ טעמפּען געגענשטאַנד דער 24־יעהריגער שיע לעווין (פּילסודסקיעגאָ 47).

פּאַגאָטאָוויע האָט אינטערווענירט אין ביידע פאַלען

א קאמוניסט אין א קופע היי

(2) פּאָליציי האָט אַ לענגערע צייט אַרומגעזוכט דעם 28־יאָהריגען לעאָן טשאַפּליצקי, וועלכער ווערט בעשולדיגט אין דעם, אַז ער האָט געפיהרט אַ שטאַרקע קאָמוניסטישע טעטיגקייט אין לאָדז און פּאַביאַניץ.

ערב דעם ערשטען מאַי ה.י. האָט מען ביי איהם אין דער וואוינונג אַרורכגעפיהרט אַ רעוויזיע (אין פּאַביאַניץ אויף שוו. קושיושאַ 48), וואו מען האָט געפונען אַ סך קאָמפּראָמיטירענדען מאַ־טעריאַל, אָבער ער גופא איז בעלם געוואָרען ווי אין וואַסער אַריין.

די אַלע אַרומזוכענישען האָבען גאָרנישט גע־האָלפען, ביז עס איז אָנגעקומען אין אויספאָר־שונגס־אַמט אַן אַנאָנימע מסירה, אַז ער נעכטיגט אין אַ סטאָג היי.

יכך הווה — אין דעם היי איז ער טאַקע אַרע־סטירט געוואָרען און מען האָט איהם אַריינגעזעצט אין דער טורמע אויף גדאַנסקאַ.

צוגרייטונגען צו די מכבי-שפילען אין טשערנאוויץ

פוסבאל-עלימינאציע — לייכט-אטלעטישער רעפרעזענטאנץ

ווי מיר דערוויסען זיך וועט די קומענדיגע וואָך פאָרקומען אין לאָדז עלימינאַציע־פּערמעטטונ־גען פון די בעסטע יודישע פוסבאָל־שפּילער, כדי אויסצוקלייבען אַ פוסבאָל־רעפרעזענטאַנץ אויף די זומער־שפּילען פון „מכבי" אין טשערנאָוויץ.

די דערמאָנטע פּערמעטטונגען וועלען זיין זעהר סענסאַציאָנעל, ווייל ס׳וועלען אין זיי אָנטייל־נעמען די בעסטע יידישע פוסבאָל־שפּילער פון גאַנץ פּוילען.

די רעפרעזענטאַנץ וועט פעסטשטעלען דער קאַפּיטאַן פון פּוילישן מכבי־פערבאַנד ד"ר בעקמאַ אויס קראָקאָ.

* * *

דער צענטראַל־קאָמיטעט פון פּוילישען מכבי־פערבאַנד שיקט אַרויס אויף די זומער־שפּילען קיין טשערנאָוויץ אַ רעפּרעזענטאַנץ פון נעץ באַל, פאַר מענער.

די רעפּרעזענטאַנץ־מאַנשאַפט וועט בע־שטעהן פון שפּילער פון זשאַס (וואַרשאַ) מכבי (וואַרשאַ) מכבי (לאָדז), דרור (לעמבערג) און מכבי (קראָקאָ).

די רעפּרעזענטאַנץ וועט פעסטגעשטעלט ווערן דורך דעם קאַפּיטאַן פאַר ספּאָרט־שפּילען ה׳ ויירן לער פון לאָדז.

דער פאביאניצער רבי שליט"א

אין לאדז

איז דעם זומער בלישט פערייזט.

גרויסע און מיטעלע טריקא-טאזש-אינדוסטריע

האבען אונטערגעשריבען דעם קאלעקטיווען אפמאך

(2) עהרגעכטען אין אָוונד איז אין לאָדזער אַרבייטס - אינספּעקטאָראַט אונטערגעשריבען גע־וואָרען דער קאָלעקטיווער אָפּמאַך אין דער גרויסער און מיטעלער טריקאָטאַזש־אינדוסטריע.

די אונטערהאַנדלונגען מיט דער קליין־אינדו־סטריע זענען צולאָזען געוואָרען.

ערקלערונג פון געוועזענעם מאגיסטראט

מיר האָבען בעקומען אַ לאַנגע ערקלערונג פון די געוועזענע לאַווניקעס און שטאָט־פרעזעס אַלס ענטפער אויף דעם פונאַנדערלאָזען די לאָד־זער שטאָט־פערוואַלטונג און די מאָטיווען וואָס זענען דורך דער אויפזיכטס־מאַכט אָנגעגעבען גע־וואָרען, אונטער דער ערקלערונג זענען אונטערגע־שריבען: בראָניסלאַוו זשעמיעניצקי, עדוואַרד אַנ־דזשעיאַק, סטאַניסלאַוו ראַפּאַלסקי, וולאַדיסלאַוו אַדאַמסקי, אַנטאָני האַראַש, ראָמאַן איזדעבסקי, אַ־לעקסאַנדער יאָעל, לודוויג קוק, ד"ר אַלעקסאַנדער מאַרגאָליס, אַנטאָני פּורטאַל, פּושעסלאַוו סמאָליק.

אין דער ערקלערונג ווערט אויפגעקלערט די לאַגע פון לאָדזער מאַגיסטראַט אין דעמזעלבען ליכט, ווי דער געוועז. פּרעזידענט זשעמיעניצקי, האָט דאָס בעלויכטען אין „ראַבאָטניק" און וואָס מיר האָבען איבערגעגעבען אין נעכטיגען נומער פון אונזער צייטונג.

דער לעגיאניסטען-פערבאנד זאמעלט אויף אן אעראפלאן

די זאַמעל־אַקציע אויף אַן אעראָפּלאַן, וועלכע ס׳האָט אָנגעהויבען דער לאָדזער לעגיאָניסטען־פערבאַנד געהט פאָראויס. אויף די זאַמעל ליסטעס וואָס זענען אויך פונאַנדערגעשיקט געוואָרען צו די הויז־בעזיצער קומען אַריין בעדייטענדסטע סומעס. אַזוי אַז דער שעהנער געדאַנק פון פעראייביגען די מעשים פון די לעגיאָנען וועט זיכער רעאַליזירט ווערען. יעדער גיט אויף דער זאַמעל־אַקציע, אפילו אַרבייטסלאָזע גיבען אויך אַוועק זייערע לעצטע גראָשענס.

די וועלכע האָבען נאָך נישט געהאַט די געלעגענהייט צו דעקלאַרירען כאָטש די קלענסטע סומע קענען דאָס שוין טון אין סעקרעטאַריאַט פון לעגיאָניסטען־פערבאַנד נאַרוטאָוויטשאַ 32, אָדער אויפגעבען זייער אַדרעס דורך טעלעפאָן 125.06.

זאָל יעדער צולעגען זיין האַנד צו שטיצען דאָס פּוילישע לופט־פליה־וועזען. גיט יעדער וויפיל איינער קען אויף צו רעאַליזירען דעם פּלאַן און איינקויפען אַן אעראָפּלאַן פאַר דער מלוכה פון דער בעפעלקערונג פון דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

י. קאַפּראָווסקי (נאַוואָמיעסקאַ 15), ס. טראַווקאָווסקי (בזשעזשינער 56), מ. ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21), מ. באַרטאַשעווסקי (פּעטריק־195), י. קלופּטאַ (קאָנטנאַ 54), ל. טשינסקי (ראַקיטשינער 53).

CASINO

היינט און פאָלגענדע טעג!

אומגעוועהנליכער מזרח פילם

מאסקעס פון Dr. Fu Manczu

אין דער הויפּט־ראָלע:

BORIS KARLOFF

אומפערגעסליך פון פילם ד"ר פראַנקענשטיין, ווי אויך MYRNA LOY

J. HERSHOLT, LEWIS STONE

אויסער׳ן פּר.: אַקטואַליטעטען פון "Fox".

אָנהויב אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאַכמ. שבת און זונטאָג – 12 אַ זייגער בייטאָג.

בעפאר איהר פאהרט אויף

ערהאלונג!

קויפט איין | קויפט איין

נייעסטע פערפומען

ערשטקלאַסיגע פודערן, טואַלעט־זייפען זאָווי אַלערלעי מאָדערנסטע קאָסמעטיק

צו פאַבריקס־פרייזען

אין דער בעקאנטער פערפומעריע

י. דרוקער

5 זאוואדזקא 5

טעל. 175-92

רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

הורט און דעטייל

הורט! | דעטייל!

צו אל״ע שוקלים!

די וואהל-קאמיסיע מאכט בעקאנט, אז **די וואהלען צום 18-טען ציוניסטישען קאנגרעס**

קומען פאר **אין לאדז, זונטאג, דעם 23-טען ד. ח. פון 9 פריה ביז 10 אווענד**

אין זאל אנגעלסקי, אל. 1-טער מאי 2. וואהל-רעכט האבען אלע שוקלים פון 18 יאהר אן, וועלכע האבען אויסגע-קויפט דעם שקל תרצ״ג און זענען איינגעטראגען אין די וועהלער-רשימות.

יעדער וועהלער מוז מיטברענגען דעם שקל און א פערזענליכען דאקומענט —

די וואהל-קאמיסיע אין לאדז צום 18-טען ציוניסטישען קאנגרעס.

די הויז-בעזיצער ביים דעגי-רונגס-קאמיסאר

(א) נעכטען האט דער רעגירונגס-קאמיסאר הר׳ וואיעוואדזקי אויפגענומען א דעלעגאציע פון די היגע הויז-בעזיצער־פעראיינען און אפגעהאלטען מיט זיי א לענגערע קאנפערענץ וועגען ענינים, וואס זענען נוגע דעם הויז-בעזיץ.

דאס איז דער ריכטיגער שכן...

(א) טשעסלאוו רושקאווסקי (פון וואדנא 15 האט געמאלדען אין דער פאליציי, אז זיין שכן טעאפיל מאטלאצקי איז אריין אין זיין וואוינונג און פערגוואלטיגט זיין 17-יאהריגע טאכטער, גענאוועפא רושקאווסקא.

געגען מאטלאצקי׳ן איז פערפיהרט אנ׳אויספארשונג.

א סאניטאר-אינספעקציע אויף דער אלט-שטאט

(א) נעכטען איז אויף אלטשטאט אונגעריכט דורכגעפיהרט געווארען א סאניטאר־אינספעקציע, אונטער דער אנפיהרונג פון דעם וויצע-סטאראסטע, הר׳ ראשיצקי.

מחמת דער שווערער לאגע פון די דארטיגע הענדלער, איז פעראָרדענט געווארען בלויז אין 2 טעג צו ברענגען אין ארדנונג די געוועלבער, יאט-קעס, טרעפען-גענג, הויפען, אוביקאציעס א.א.וו.

אין געגענפאל וועלען די שולדיגע אין אנטי-סאניטארישען צושטאנד שטרענג בעשטראפט ווערען

זיך אויפגעהאנגען אויף טרעפען א יודישער יונגערמאן

(2) נעכטען האט זיך אויף די טרעפען פון מארזשאוויטשא 26 אויפגעהאנגען דער 31-יאהריגער גאדעל קליגאווער, א פענסיאנער פונ׳ם שטעטישען הקדש.

די לאקאטארען פונ׳ם הויז האבען בעצייטענס בעמערקט דעם אויפגעהאנגענעם, איהם ארונטער-גענומען פון דער שטריק און ארויסגערופען פאגאר-טאווע, וועלכע האט איהם אפגעמינטערט און אפ-געפיהרט אינ׳ם שטעטישען זאמעלפונקט.

די סיבה פונ׳ם טראגישען שריט איז שווערע נויט.

א יודיש מיידעל געקומען פון פלאצק קיין לאדז, כדי צו בעגיין דא זעלבסטמארד

(2) געכטען האט זיך אין דער וואוינונג פון איה-רע קרובים (אויף יעראזאלימסקא 19) געסמט מיט זאלץ-זויערע די 18-יעהריגע צפורה גלאווינסקי, וועלכע איז מיט עטליכע טעג צוריק געקומען פון פלאצק קיין לאדז.

פאגאטאוויע האט זי אין א בעוואוסטלאזען צו-שטאנד אפגעפיהרט אין ראדאגאשטשער שפיטאל.

די סיבה פונ׳ם זעלבסטמארד איז דערווייל נישט פעסטגעשטעלט.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער - שוועכע. אלע ארט נאלייזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

נעמט אן פון 8–2 און פון 5–9 אווענד

בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

א ביטערער שונא ישראל

וואס נעהמט דעם ביטערן טראפן, און צובלוטיגט א פאליציאנט

(2) אנטאני באראוויאק (31 יאהר אלט) פון ליסטאפאדאר 10, איז דעם 4 מאי ה.י. צוריקגע-גאנגען אהיים און די פיס האבען זיך איהם געוואר-קעלט, מחמת ער האט געהאט מעהר אין קאפ ווי ער איז איינגאנצען ווערט.

אויף ראג זאכאדניע און 11 ליסטאפאדא האט ער אנגעהויבען צו פערטשעפען די יודישע דורכ גייער, און צו פערטיילען קלעפ אויף רעכטס און אויף לינקס.

— האפסאסא!... ביעך זשיע!... היל, היט-לער!....

אתה — איז געקומען צוגיין א פאליציאנט, און זיך צו איהם געווענדט גאנץ געלאסען:

— פאניע, לאז געמאך... טשעפע נישט קיין מענשען... מאך נישט קיין אוואנטורעס, אז נישט וועל איך דיך מוזען אפפיהרען אין ארעסט...

באראוויאק האט איהם אבער געהארכט ווי דעם קאטער, נאר — פונקט פערקעהרט — מיט א געשריי „טי זשידאווסקי וואיטקו!" זיך א ווארף גע-טון אויף איהם מיט קולאקעס און איהם געפעהר-ליך צובלוטיגט דאס פנים...

ערשט מיט דער הילף פון נאך עטליכע פאלי-ציאנטען, איז דעם גרויסען „קאפ-מענש" און „בעס-סערען מענש" באראוויאק׳ן געלונגען צו צוימען און אפפיהרען איהם אין ארעסט.

נעכטען איז פארגעקומען זיין פראצעס אויף וועלכען עס האט זיך ארויסגעוויזען אז שוין צווי מאל איז ער שוין געמשפט און בעשטראפט געווא-רען פאר אזעלכע אוואנטורעס, און איצט האט ער, צום דריטען מאל בעקומען א פסק פון — 8 חדשים טורמע.

צ י ו נ י ס ט ע ן !

1 קייז איינז שטים די ברעכער און צעשטערער, וועלכע פרעדיגען שנאה און האס 1

וועהלט די וועלכע בויען און שאפען! שטימט פאר דער ליסטע נומער 1

אזא חתן ברויך מען איינצוזאלצען

ווער האט עס נאך בעסער געקאנט וויסען, ווי דאס פריילין זאלצבערג גופא?

(א) פריידעל זאלצבערג (פון זשעראמסקיעגא 15) האט געהאט א חתן פון פיעטריקאוו, אייגעם וואלף לעווקאוויטש.

דער דאזיגער חתן פלעגט זי אפט בעזוכען אין לאדז.

אזוי איז ער אויך עהע־נעכטען געקומען צו איהר צוגאסט, און נעכטען, אז זי איז א ווייל'ע אר-רויס פון שטוב — האט ער אויסגענוצט די „גינס טיגע קאניונקטור", ארויסגעשלעפט פון די שופלא-דען איהרע 150 דאלאר, 1,500 זלאטעס און ס׳ ביסעל ציהרונג און „געמאכט מיק"... און דער גוטער יאהר ווייסט איהם, וואו ער איז איצט.

פריידעל און פאליציי זוכט איהם, אבער — א פאקט איז:

גערעכט זענען געווען אונזערע חכמים, וואס האבען געהאלטען, אז קיין שום חתן שבעולם טאר נישט זעהען א כלה פאר דער בעשטימטער צייט... נאר גיי זיי א חכם ביי די היינטיגע צייטען, און פערקויף א קאץ אין זאק!

די הערצל-אקאדעמיע אין העלענאוו

מיטוואך אווענד איז אין העלענאוו פארק פאר-געקומען אנ׳אקאדעמיע איינגעארדענט דורך דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

אין גארטען האט זיך פערזאמעלט א פיל-טויזענד קעפיגער עולם, וועלכער האט זיך קאנצענ-טרירט ארום דער עסטראדע, אויף וועלכער עס זענען געזעסען ביים פרעזידיום טיש די מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט.

דעפ. ד״ר ראזענבלאט עפענט די פערזאמלונג מיט א קורצע רעדע.

דערויף טרעט ארויס מיט א לענגערע רעדע וועגען דער היסטארישער מיסיע פון טעאדאר הערצל — דעפ. יצחק גריגבוים. ער רעדט וועגען דער עפאכע וועגען דער פערזענליכקייט הערצל און געהט איבער צו דער איצטיגער לאגע אין ציוניזם. נאך א קורצע פויזע טרעט אויף מיט א רייה רעליגיעזע און נאציאנאלע לידער דער אבער-קאנטאר פון דער טלאמאצקער סינאגאגע און וואר-שא ה׳ משה קוסעוויצקי. דער קאנצערט פון בעריהמ-טען אבערקאנטאר און זינגער מיט זיין פרעכטיגער טענאר שטימע האט זעהר שטארק אויסגענומען ביים הלרייכען פערזאמעלטען עולם.

צולעצט בעגריסט ה׳ משה לימאן דעם דעפ. גרינבוים דער ״ערנער הערמאנס, אז זונטאג קומען פאר די וואהלען צום ציוניסטישען קאנגרעס און פאדערט אויף צו בעטייליגען זיך אין די וואהלען און צו שטימען פאר דער ליסטע, וועלכע עס רעפ-רעזענטירט דעפ. גרינבוים.

מיט׳ן געזאנג פון „התקוה" דורך ה׳ קוסעוויצקי און „תחזקנה" ווערט די גראנדיעזע הערצל אקאדעמיע פערענדיגט.

טעאטער „סקאלא"

נאר 10 גאסט-פארשטעלונגען

מ. ווינדער פרעזענטירט דעם ראמאנטישען שוישפילער, דעם קעניג פון דער יודישער אפערעטע

מיכאל מיכאלעסקא

צוזאמען מיט דער אמעריקאנער פרימא-דאנע, דער נאכטיגאל פון דער יוד. ביהנע

· בעטי סימאנאוו

דינסטאג, דעם 25-טען ד.ח. 9 אווענד און אלע טעג פייערליכע פרעמיערע!!!

נידער מיט דעם וויינען!

זאל לעבען די אפערעטע!

לאכען! זינגען! טאנצען!

די גרויסע אמעריקאנער אטראקציע דער

רעצעטער טאנץ

העכסט-מוזיקאלישע און פילפארבינע אפערעטען-שפיל אין 3 אקטען, 6 בילדער פון י. פריימאן, מוזיק: אלעקס אלשאניעצקי.

רעזשי: מיכאל מיכאלעסקא.

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון סקאלא

סעקציע פון קראוואטען - וועב-שטאף-פאבריקאנטען

ביים צענטראלען סוחרים- און פאבריקאנטען פערבאנד פון דער לאדזשער וואיעוואדזטווע (פיעט-ריקאווער 10) האט זיך געגרינדעט א נייע סעקציע פון קראוואטען־וועבשטאף-פאבריקאנטען, וועלכע האט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו פערבעסערען די לאגע אין דער קראוואטען-בראנזשע, בעזייטיגען די נישט געזונדע קאנקורענץ, מיטארבייטען מיט די קראוואטען-מאכער, נישט נאכמאכען קיין מוסטערן א. אז. וו.

אין דער פערוואלטונג פון דער סעקציע איז גע-וועהלט געווארען אלס פרעזעס ה׳ י. ל. בארקאוסקי.

דער רויח פון קערפער

52)

סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן

דער שלאף, הגם ער האט זעהר קורץ געדוי-ערט, האט צוריקגעקעהרט סטווערינאן די פעהיגקייט צו דענקען.

איהר ערשטער קלעהר איז געווען אז גיוסאן האט שוין בעוויזען זיך אדורכצורעהען מיט פיערן, און אז ער וועט זיך שוין נישט צוריקקעהרען צו איהר.

— איך וויל קיינעם נישט זעהען — האט זי גע-זאגט.

— אבער איהר מוזט זיך דאך פערשטענדיגען מיט׳ן דאקטאר, — איז צוגעשטאנען דאס קאמער-מיידעל, און אין איהר אופן פון רעדען, דאס מאל איז געווען עפעס אזויעס, וואס האט געצוואונגען כמ-ווערינאן שבעל אריינצוגעהען אין גאסט-צימער.

דארט האט זי געטראפען ווארטען א טויט-בלא-סען דעם שפיטאל-דאקטאר.

— מאדאם, — האט ער געזאגט, — עס איז געשעהען עטוואס אבסאלוט אונפערשטענדליכעס...

דער דאקטאר האט זיך אויף א ווייל'ע ער-דאקט, זוכענדיג די בויטיגע ווערטער און ווארטענ-דיג, אז סטווערינא זאל אנהויבען צו רעדען.

סטווערינא איז אבער געבליבען שווייגען.

— בערוהיגט זיך, מאדאם, עס איז נישטא קיין שום סיבות צו פערצווייפלען — האט ער פארט-געזעצט: — סעריזי... אייער מאן... איז פערוואונ-דעט מיט א מעסער אין שלייף...

— ווער?...

און סטווערינא איז מיט איין שפרונג צוגעלא-פען צום דאקטאר, וועלכער האט קוים געהאט די דרייסטקייט צו איבער־חזרן:

— סעריזי...

— מיין מאן?... פיער?... איהר האט א טעות...

— שוין א יאהר צייט ווי איך ארבייט מיט איהם, — האט דער דאקטאר טרויעריג געטענהט: — איך האב איהם ליב, — ער געניסט ביי אונז פון אלעמענס הייסער סימפאטיע... יא, ער איז פער-וואונדעט... אויף איהם איז געמאכט געווארען אנ׳ אנפאל... דער פערברעכער איז פערהאלטען געווא-רען... מען האט אייער מאן אוועקגעפיהרט אין דער קליניק... ער איז, פערשטייט זיך, נאך נישט געקומען צו זיך, אבער דאס הארץ... מיר האפען אויף א גו-טען אויסגאנג... דער פראפעסאר אנרי, אונזער פאר-טראן ווייסט שוין וועגן דעם געשעהעניש... ער איז שוין מסתמא געקומען צו איהם... איך וועל אייך נעהמען צו איהם...

אפילו אנקומענדיג אין דער קליניק, האט זיך סטווערינא נישט געקאנט אריענטירען אין דעם, אז פיערן איז בעשערט צו ליגען אויף דעמזעלבען ארט, וואו ער האט געגעבען הילף אזוי פיל מענ-שען — צו זיין א שטיק פלייש בלויז און געפינען זיך אין רשות פון די מענשען אין די ווייסע כאַ-לאטען.

זי האט דערקאנט דאס טויער, אין וועלכען זי האט אפגעווארט פיערן אין דעם ערשטען טאג, וואס זי איז אוועק אויף דער יוירען-גאס.

דאס דאזיגע נישט גלויבען האט נאך מעהר פערשטארקט איהר אומזיכערקייט.

זי האט אבער דערזעהען דעם פראפעסאר אנרי און דער בעפעל איז זיך פונאנדערגעגאנגען.

זי איז נישט איינמאל געווען מיט פיערן צוזא-מען ביים פראפעסאר און האט בעמערקט מיט וואס פאר א ליבע און אכטונג פיער פלעגט ארויסרעדען דאס ווארט „שעף", ווענדענדיג זיך צום פראפעסאר.

צי האט דאס דאזיגע ווארט נישט אויסגעדריקט די גרויסע אכטונג און יראת הכבוד וואס פיער האט געפיהלט בנוגע דעם געלעהרטען?

סטווערינא האט זיך א וואקעל געטון אויף די פיס און איז שיער נישט אנידערגעפאלען א חלשות.

ווארום אויב דער פראפעסאר גופא איז דא, איצט געווען, און איז איהר ענטקעגענגעגאנגען איז דאך ווירקליך...

דער כירורג האט זי אבער מקדים געווען און אנגעכאפט זי ביי דער האנד.

ער איז געווען א קליין בעוועגליך מענשעלע מיט א זעהר יונגען אויסזעהען.

— טייער קינד, פערלירט נישט די זעלבסטבע-הערישונג, — האט ער זיך צו איהר געווענדעט — איך פערזיכער אייך, אז ער וועט בלייבען לע-בען... און מעהר גענויע אינפארמאציעס וועל איך אייך געבען מארגען...

— קאן איך אריין צו איהם?...

— זעלבסטפערשטענדליך!

דער דיזשורירענדער דאקטאר האט אפגעפיהרט סטווערינאן צו פיערן.

מיט פעסטע שריט איז זי אריין אין צימער, אבער טראץ דעם, וואס זי האט זיך צוגעגרייט צו דעם, און וואס פאר א מעמד זי וועט דערזעהן איהר הייס-געליבטען מאן, האט זי נישט געקאנט געפי-נען אין זיך דעם כוח צוצוגיין ביז׳ן מיטען צימער.

און נישט דער באנדאזשירטער קאפ, און נישט די וואקסענע בלאסקייט פון זיין פנים האבען ביי איהר אפגענומען די מעגליכקייט צו דער-נעהנטערען זיך צו פיערן.

איהר האט צוטומעלט די פערגליווערטקייט פון זיין פנים, די פערשטיינערטקייט פון זיין קערפער — וואס איז נישט ענליך געווען — נישט אויף א חלום און נישט אויפ׳ן טויט און וואס האט זי גע-צוואונגען אויפצושוידערען...

שוין־וועט איז עס געווען דער לעבעדיגער, ווי־לענס-קרעפטיגער פנים פון איהר מאן — אטא די ווייכע, פארמלאזע מאסקע מיט׳ן האלב אפענעם מויל און נישט ארונטערגעלאזטע, נאר מאכטלאז ארונטערגעפאלענע ברעמען?

אט דער דאזיגער קערפער איז דאך נאך היינט איבערפריה געווען אזוי יונג און מונטער!?

(פארזעצונג קומט).

די ליסטעס צו די זונטאגדיגע קאנגרעס=וואהלען

זונטאג קומען פאָר די וואַהלען פון דעלעגאטען צום 18-טען ציוניסטישען קאָנגרעס. די וואַהלען קומען פאָר אין ענגלישען זאַל אַל. 1-טער מאי 2. פון 9 פריה ביז 10 אװ. וואַהל-רעכט האָבען אַלע, װעלכע האָבען אויסגעקויפט דעם היי-יעהריגען שקל און זענען אריינגעטראגען געוואָרען אין די וועהלער רשימות. יעדער וועהלער מוז מיטברענגען דעם שקל און אַ פערזענליכען דאָקומענט. עס פיגורירען פאָלגענדע 7 קאַנדידאטען ליסטען:

ליסטע נומער 1 פון דער אַלגעמיינער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין פוילען, וועלכע נעהמט אַרום די גרופען „על המשמר", „עת לבנות" סתם ציוניסטען, הנוער הציוני, החלוץ הכלל ציוני און ציוניסטישע האַנדווערקער. בראש פון דער ליסטע פיגורירט דעפ. יצחק גרינבוים, ד"ר יוסף האָווירזאָהן, דעפ. ד"ר ראָזענבלאַט. ליסטע נומער 2 פון „עת לבנות" מיט ד"ר גאָטליב בראש, ליסטע נומער 3 פון „מזרחי" מיט הרב קוק בראש, ליסטע נומער 4 פון זאַנדער-פעראַבאַנד ציוניסטען רעוויזיאָניסטען מיט מאיר גראָסמאַן, ליסטע נומער 5 פון בלאָק פאַר'ן אַרבייטענדען א"י מיט בן-גוריון בראש, ליסטע נומ. 6 פון די רעוויזיאָניסטען מיט וו. זשאַבאָטינסקי בראש, ליסטע נומער 7 פון „התאַחדות" מיט דעם געוו. דעפ. אדוו. א. לעווינסאָן בראש.

פון ציוניסטישען וואהל-קאמיטעט

דער האַנדווערקער מיטינג, וועלכער איז צוזאַמענגערופען דורך דעם היגען האַנדווערקער פעראַבאַנד אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַהלען צום ציוניסטישען קאָנגרעס, האָט צוגעצויגען אַ גרויסען עולם, אויסער די ה"ה לאַוטיק א. יאָעל, מ. לימאַן און ר. הויפמאַן, האָט זיך אויך אין דעם מיטינג בעטייליגט דער פאָרשטעהער פון דער הויפט האַנדווערקער צענטראַלע ה' דן בראַמבערגער פון וואַרשא.

די רעדנער שטעלען זיך אָב אויף דער טרויעריגער עקאָנאָמישער לאַגע פון פוילישען יודענטום בכלל און די יודישע האַנדווערקער בפרט. ארץ ישראל איז היינט אַריינגעטרעטען אין אַזאַ פאַזע, אַז דאָס ערשט זיך בויענדע יודישע לאַנד קען שוין היינט אין אַ געוויסע מאָס ראַטעווען פון אונטערגאַנג געוויסע טיילען פון דער בעפעלקערונג אין פוילען.

דער יודישער האַנדווערקער מוז דעריבער געהן צו די וואַהלען מיט דער ציוניסטישער גרופירונג, וועלכע בעהמט אַריין אין זיך אַלע שיכטען פון פאָלק. צום סוף ווערט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וועלכע פאָדערט אויף אַלע האַנדווערקער צו שטימען פאַר דער ליסטע פון ציונ. צענטראַל קאָמיטעט נומער 1.

* * *

דער ציוניסטישער וואַהל-קאָמיטעט (ליסטע נומער 1) אָרדענט איין מאָרגען שבת זעקס גרויסע וואַהל-מיטינגען: 3 נאכמ. אין לאָקאַל פון קליינהענדלער פעראַבאַנד (סטאַרי ריבעק 10), 4 נאכמ. אין „בני ציון", (רזשגאָווסקא 7), 6 אָוועגד אין לאָקאַל פון „החלוץ המרכזי" (פעטרקאָווסקא 86), 7 אָוועגד אין לאָקאַל פון „גוש העבודה" (זאַמענהאָף 13), 7 אָוועגד אין לאָקאַל פון „התחיה" (פילסודסקיעגאָ 66), 8 אָוועגד אין לאָקאַל פון „אגודת ציון" (פלאַץ קאָשטשעלני 4).

* * *

מאָרגען שבת 11 פריה קומט פאָר אין לאָקאַל פון „הנוער הציוני" פעטרקאָווסקא 86 אַ דרינגענדע בעראַטונג פון די מיטגלידער פון אַלע אַלגעמיינע ציוניסטישע יוגענד גרופירונגען, געווידמעט די וואַהלען צום קאָנגרעס.

* * *

דער ציוניסטישער קאָמיטעט האָט אַרויסגעגעבען אַן אויפרוף צו אַלע מיטגלידער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און דער ציוניסטישער יוגענד צו בעטייליגען זיך אַקטיוו אין די וואַהלען צום קאָנגרעס. דער קאָמיטעט פאָדערט אויף בעזונדערס אַלע וועלכע געפינען זיך אויף די אַרומיגע זומער-וואוינונגען צו קומען זונטאג אונבעדינגט ליין לאָדז און בעטייליגען זיך אין די וואַהלען פאַר דער ליסטע נומער 1.

אקציע פון יוד. צייטונגס-פערשפרייטער

געגען פערקויפען די היטלער-פרעסע איז לאדז

מאָנטאג האָט די פערוואַלטונג אויף דער ניטע פון אַנטיהיטלער קאָמיטעט גערופען אַ פערזאַמלונג פון איהרע מיטגלידער וועגען דער היטלערישע פרעסע.

די פערזאַמלונג עפענט ה' טאַגעליכט וועלכע האָט זיך געווענדעט צו די דעלעגירטע פון אַנטי-היטלער-קאָמיטעט און אַנגעוויזען, אַז נאָך מיט 5 חדשים צוריק האָט די פערוואַלטונג געגרופען אַ פערזאַמלונג, ספּעציעל געגען די היטלער-פרעסע, און מיט אַנטייל פון ראַטמאַן פ. כּארי איז דאַן באַשלאָסען געוואָרען נישט צו פערשפּרייטען די היטלערישע פרעסע און אַפּעלירט אויך יעצט צו אַלע פערזאַמעלטע ווייטער זיך צו האַלטען אין זעלבען בעשלוס.

דעם פאָרזיץ נעמט נאָך דעם איבער דער וויצע-פרעזעס ה' פנחס זאָנענבערג און גיט דאָס ערשטע וואָרט דעם פאָרשטעהער פון אַנטי-היטלער-קאָמיטעט ה' י. מ. ביאַלער, וועלכער דריקט אויס אַנערקענונג פאַר דער ביז איצטיגער אַנטי-היטלער טעטיגקייט פון צייטונגס-פערשפרייטער-פעראיין, אָבער אייניגע יודישע צייטונגס-קאָנטאָרען, כאָטש עפענטליך ברענגען זיי כלומרשט נישט די היטלער-פרעסע, אָבער פאַקטיש ברענגט מען ווייטער קיין לאָדז די היטלער-פרעסע.

דעריבער ווענדעט זיך דער רעדנער אויפ'ן אדרעס פון די קאָנטאָרען און אויך אייניגע צייטונגס-פערשפרייטער, וואָס ס'איז זיי נאָך אַלץ אַ שאָד די פּראָפיטען פון די היטלער-צייטונגען — אַז דער קאָמיטעט וועט זיך נישט אָפּשטעלען פאַר קיין שום זאַך אַ סוף צו מאַכען צום דאָזיגען שענדליכען האַנדעל.

עס רעדען נאָך אייניגע פערזאָן, וועלכע זאָגען זיך אַרויס אין זעלבען זין און עס ווערט אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציע:

אַלע צייטונגס-פערשפרייטער זאָגען זיך איינשטימיג אַרויס געגען פערשפרייטען די היטלערישע פרעסע און אָנווענדען אַלע מיטלען, כּדי די קאָנטאָרען זאָלען די היטלער-פרעסע מעהר נישט ברענגען.

אויף פעלדער

(ענדע פון 10-טע זייט).

זי ליגט מיט'ן פּנים צו דער ערד און הערט ווייטע טריט. זענען נאָך ווייט, אָבער זענען איהר נאָהענט, יעדער טריט האָט אַן אָפּקלאַנג אין מאַמע-ערד און פון מאַמע-ערד קלאַפּט עס אָפּ אין איהר ברוסט, אָט באַלד, אָט באַלד, וועט ער זיך אַראָפּלאָזען נעבען איהר, ער וועט פריהער אָנריהרען איהר ליבקען אָרעם; הערנאָך וועט ער אָנריהרען איהר אויבערשטען טייל פּלייצע, וואָס איז אָפּגעדעקט... דערנאָך וועט ער מיט אַלע פינף פינגער פון דער רעכטער האַנד אַריין אין איהרע געקרויזטע האָר, און אַזוי, ביז ווערהטאָג, וועט ער ציהען איהרע האָר, ביז זי וועט אויפהויבען דעם קאָפּ צו איהם....

אָבער פאַרוואָס ווערען זיינע טריט אַזוי ווייט און ווייטער? דער אָפּקלאַנג פון דער ערד, דער אָפּקלאַנג פון זיינע טריט אין איהר בלוט ווערט אַלץ שוואַכער און שוואַכער, — האָט ער פערקירעוועט אויף צוריק? נישט שוין-זשע האָט זי איהם בעליידיגט מיט דעם, וואָס זי האָט זיך אַנידערגעלייגט און בעהאַלטען ס'פּנים אויף דער ערד העמאַלס,, ווען זי האָט איהם געזעהן אָנקומען?

די טריט זענען אינגאַנצען פערשטילט געוואָרען. נישט אַנדערש, ער האָט זיך אָפּגעשטעלט; ער קוקט צו איהר, וואַרט, זי זאָל אויפשטעהן, וועט זי דעריבער בלייבען ליגען ביז ער זאָל צוקומען צו איהר, ביז ער וועט מיט זיין האַנד אָנריהרען איהר אָרעם. ביז ער וועט זי מיט געוואַלד אויפהויבען פון דער ערד און זאָגען: „קום, לאַבע, קריך אַרויף אויפ'ן וואָגען שטרוי און כ'וועל דיך אַרייבפיהרען אין דאָרף אַריין". ער וועט זי אַנטערהויבען און אַרויפזעצען אויפ'ן וואָגען שטרוי. כאַ-כאַ. זי וועט אויפהויבען דעם קאָפּ און איהם אַריינלאַכען גלייך אין פּנים אַריין.

ווען זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ. — איז שוין בערע קאָוואַלסקי געווען יודער אויפ'ן וועג נעבען זיין געשפּאַן: האָט צורעכט געמאַכט דעם יאָך אויף די אָקסען. זי האָט געקוקט צו איהם און ס'האָט איהר אויסגעוויזען, אַז דאָס איז נאָך אַלץ אַ טייל פון איהר חלום.

זי איז אויפגעשטאַנען, אַ טרייסעל געטון מיטן גאַנצען גוף; האָט צורעכט געמאַכט מיט די פינגער איהרע האָר; האָט אויסגעגלעט דאָס צוגעלעגענע קליידעל און מיט פעסטע טריט אָנגעהויבען שפּאַנען אין דאָרף אַריין. זי האָט פעסט געשטעלט טריט — כדי אָנצוקומען אין דאָרף אַריין פריהער פון איהם.

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאג פון 9—1 בייטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לגטשניצע-פרייזען.

פּאַרק „העלענאָוו"
מאָרגען, שבת, דעם 22 יולי 9 אָוונעד
אַריינגאַנג נאָר 1.09 זל.
רעצטע געזעגנונגס=פאָרשטעלונג
פון
די יודישע באַנדע
מיט די פריילינע זינגענדיקע און טאַנצענדיקע „באַנדיטען":
מאַלווינא ראַפּעל, לאַלאַ פּאַלמאַן, זישע קאַץ, דוד לעדערמאַן און מרדכי הילסבערג.
זיי געזונט לאָדז! | ספּעציעל צום געזעגנען! | לאָמיר זיך געזעגנען!
!!! שלאַגערס און שלאַגערלעך !!!
!!! יעדער נומער אַן אוצר !!!
פון טאַנצט יודעלעך טאַנצט...
ביז די וועלט שאָקעלט זיך!
ביים קלאַוויר: קאַמפּאַן. פערשקאַ.
פערגרעסערטער סימפאָנישער אָרקעסטער
אונטער דער לייטונג פון ה' ט. רידער.
עקסטרע פּרעמיע! —:— ספּעציעל לאָדזשעריש
לאָדזשער יודען לייבען...
אויסגעפיהרט דורך די בעליבטע און פריילינע „באַנדיטען"
זישע קאַץ און דוד לעדערמאַן.
האַלאָ! אין פאַל פון אַ שלעכטען וועטער וועט די פאָרשטעלונג פאָרקומען אין צוגעמאַכטען העלענאָוו-זאַל, וועלכער נעמט אַריין 2000 מאַן.
אָנהייב פון קאָנצערט 5 נאָכמיטאָג, —:— אָנהייב פון דער פאָרשטעלונג 9 אָוונעד.
אינספּיציענט: ב. שוואַרצשטיין. אדמ.: י. וויינבערג.

ביליגע אויספלוגען אין די קור-ערטער

ארגאניזירט דורך „וואגאן-לי-קוק"

אַ דאַנק די בעמיהונג פון היגען „וואַגאָן-לי-קוק" ווערען אָרגאַניזירט פאָלגענדע אויספלוגען:

קיין קריניץ אָפּפאָהר זונטאג דעם 23. ד. ח. 9.40 אָוועגד פון פאַבריקס באַהן מיט אַ ספּעציעלען צוג נומערירטע פּלעצער דער פּרייז פון 3-טער קלאַס 22.80, 2-טער קלאַס 34.20.

קיין טרוסקאַוויעץ אָפּפאָהר זונטאג דעם 23. ד. ח. 808 אָוועגד פון קאַלישער באַהן מיט אַ ספּעציעלען צוג, שנעל צוג פון פּושעמיסל ביז טרוסקאַוויעץ נומערירטע פּלעצער פּרייז 3-טער קלאַס 26.90, 2-טער קלאַס 38.10.

קיין זאַקאָפּאַנע אָפּפאָהר, שבת 1 בייטאָג פון 22. אויפ'ן 23. ד. ח. פון פאַבריקס באַהן מיט אַ דירעקטען צוג נומערירטע פּלעצער, דער פּרייז פון 3. קלאַס 23.90, 2. קלאַס 35.90.

קיין יאַרעמטשע אָפּפאָהר זונטאג 808 אָוועגד פון קאַלישער באַהן מיט איבערזעצונג אין לעמבערג נומערירטע פּלעצער, דער פּרייז פון 3. קלאַס 27,90, 2. קלאַס 40,80.

קיין איוואָניטש אָפּפאָהר זונטאג דעם 23. ד. ח. 9-40 אָוועגד פון פאַבריקס באַהן מיט אַ דירעקטען צוג רעזערווירטע פּלעצער, דער פּרייז פון 3 קלאַס 22.10, 2. קלאַס 33,10.

קיין טשעכאָטשינעק אָפּפאָהר פרייטאָג אָדער שבת 12,57 בייטאָג מיט אַ דירעקטען צוג קיין טשעכאָטשינעק, אָפּפאָהר פון טשעכאָטשינעק זונטאָג 6,30 נאָכמיטאָג דער פּרייז פוןביידע זייטען איז 13,10.

קיין קאָלומנע, אָפּפאָהר און צוריקפאָהר זונטאג, דער פּרייז אין ביידע זייטען 1.50.

קיין גלאָוונא אָפּפאָהר זונטאג 7,28 פריה פון קאַלישער באַהן, אָפּפאָהר פון גלאָוונא דעם זעלבען טאָג 9,11 אָוועגד דער פּרייז אין ביידע זייטען איז 3 זל.

אויף אַלע אויבענדערמאָנטע אויספלוגען קען מען בעשטעלען בילעטען אין ביוראָ פון „וואַגאָן-לי-קוק" פּיעטרקאָווער 64, פון 9 פריה ביז 9 אָוונעד אָהן איבערצייט, עס ליגט דעריבער אין אינטערעס פון אַלע אַנטיילנעמער אין די אויספלוגען צו בעשטעלען וואָס פריהער בילעטען אין „וואַגאָן-לי-קוק" ווייל די צאָהל פּלעצער איז אַ בעגרענעצטע.

אויספלוג, קיין אפריקא טערקיי און גריכענלאנד

דורך דער בעמיהונג פון היגען „וואַגאָן-לי-קוק" ווערט אָרגאַניזירט אַן אויספלוג מיט דער שיף S. S. Polonia קיין אפריקא, גריכענלאַנד און טערקיי. די צייט וועט דויערן 21 טעג. דער אָבפאָהר פון גדיניע קומט פאָר דעם 2 סעפּטעמבער צוריקקעהר קיין לעמבערג דעם 23 סעפּטעמבער. דער פּרייז פון אַ קאַבינע איז פון 600 זל. ביז 1200 זל. דער פּרייז פון דער שיפסקאַרטע נעמט אַרום פולשטענדיגע אויסהאַלטונג דורך דער רייזע אויף די פּאָרטען און די קאָסטען פון די פּעסער, אויסלענדישע וויזעס, באַהן 2-טע קלאַס פון קאָנסטאַנץ ביז לעמבערג. איינשרייבונגען נעמט שוין אָן דאָס היגע רייזע-ביוראָ „וואַגאָן-לי-קוק", פּיעטרקאָווער 64, פון 9 פריה ביז 9 אָוונעד אָהן איבעררייס.

1 ציוניסטישע האנדווערקער! 1

אויף דער ליסטע פון ציוניסטישן צענטראַל-קאָמיטעט פיגורירן אייערע פאָרשטעהער ל א ו נ י ק אלעקסאנדער יאָעל און דז בראמבערגער

ערמעגליכט זיי צו קעמפן אויפ'ן קאָנגרעס פאַר א מאסן-עליה פון האנדווערקער קיין ארץ-ישראל, פאר א גרעסערע צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר דער קאָלאָניזאַציע פון האנדווערקער אין ארץ ישראל.

שטימט פאַר דער ליסטע נומער 1

פון רעוויזיאָניסטישן וואהל-קאמיטעט

מאָרגען, שבת — זשאבאָטינסקי'ס רעפעראַט אין פילהארמאָניע

מאָרגען, שבת, דעם 22 ד. ח. 9 אזייגער-אין אָוועגד רעדט אין פילהאַרמאָניע דער פּרעזי-דענט פון וועלט-פערבאַנד פון ציוניסטען-רעוויזיאָ-ניסטען, זאב זשאבאָטינסקי, אויף דער טעמא „צ ם ציוניסטישען וועהלער — אין דער לעצטער שעה"

דער רעפעראַט פון דעם גרויסען פאָלקס פיהרער אין טאָג פאר די וואהלען האָט ארויס-גערופען אַ אומגעהויערע פעראינטערעסירונג אין אַלע קרייזען פון דער לאָדזער יודישער בעפעל-קערונג, וועלכע זעהען אין זשאבאָטינסקין דעם איינציגען אויפריכטיגען און עהרליכען קעמפער פאר א יודישער מלוכה אין א״י און וועלכער איז פאר זיי דער סימבאָל פון דער יודישער האָפנונג צו א בעסערען מאָרגען.

בילעטען אויף דעם דאָזיגען רעפעראט זענען צו בעקומען אין פילהאַרמאָניע ביי דער קאסע און אין מנורה ואל. קאָשטשושקי 21).

מאָרגען, שבת, 10,30 פריה, אָרדענט איין דער לאָדזער רעוויזיאָניסטישער וואהל - קאָמיטעט א גרויסען פאר-קאָנגרעס מיטינג אין קינא „זאכענטא" (זגערזשער 28) אויף דער טעמא „געגען פשרות און מה-יפות אין קאמף פאר דער יודישער מלוכה." מיט'ן אנטייל פון אינזש. עלפערן. מר. בערקאָל" אינזש. ליובלינסקי מ. קלינגבייל, מר. גרינצווייג און א. קאָושעק.

* * *

ווי עס איז געווען צו פאָראויסצוזעהן, זענען די 6 גרויסע רעוויזיאָניסטישע וואהל - מיטינגען, וועלכע זענען פאָרגעקומען דינסטאָג, מיטוואָך און דאָנערשטאָג אין די לאָקאלען פון די אָרגאַניזאציעס „מנורה", „קדימה", און „ברית ישורון" אדורך מיט א אומגעהויערען ערפאָלג. צו די מיטינגען איז גע-קומען א גרויסער עולם פון ציוניסטישע וועהלער און סימפאטיקער. די צאָהלרייכע פערזאמעלטע האָבען נאָכ'ן אויסהערען די רעפעראַטען אין א בעגייסטערטער שטימונג אָנגענומען איינהייטליכע רעזאָלוציעס צו שטימען אין טאָג פון די וואַהלען פאר דער רעוויזיאָניסטישער ליסטע 6 פאר די קעמפער פון א פרייער אומבעגרעניצטער מאסען-איינוואנדערונג פון אלע שיכטען פון יודישען פאָלק קיין א״י.

* * *

א גרויסע פעראינטערעסירונג ווייזט ארויס צו דער וואהל-אקציע, וועלכע ווערט געפיהרט דורך דעם לאָדזער רעוויזיאָניסטישען קרייז-סעק-רעטאַריאט — די גאנצע לאָדזער פּראָווינץ. אין אלע שטעט און שטעטלעך פון דער לאָדזער וואָ-יעוואָודזטווע קומען פאָר צאָהלרייכע רעוויזיאָ-ניסטישע מיטינגען אויף וועלכע עס ווערען אָנגענו-מען איינשטימיגע רעזאָלוציעס צו שטימען פאר דעם שעפער פון יודישען לעגיאָן, פאר זשאבאָ-טינסקין, און פאר דער רעוויזיאָניסטישער ליסטע נומער 6.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל-גאס 19, טעל. 125-17
נעהמט אָן פון 1—2 ביי טאָג און פון 4—7 נאָכמ.

בלוט, הויט און נערוועז-קראַנקע
דער-רמבן דורך דעם נעבעריך פון גאמירליך ביטער-וואסער
Franciszka Józefa
די נאטירליכע פערדויאונגס - פערהעלטנישען עמפפעהלט דורך דאָקטוירים.

גראנדיעזע טרויער-אקאדעמיע

נאָך דעם וועלט בעריהמטען חזן-קינסטלער יאָסעלע ראָזענבלאַט ז״ל

מי:וואָך דעם 26.7 ד.י. קומט פאר אין פארק העלענאָוו א גרויסע טרויער-אקאדעמיע נאָך דעם וועלטבעריהמטען חזן-קינסטלער יאָסעלע ראָ-זענבלאט ז״ל.

גארטען-פעסט לטובת תומכי אורחים

די גאָרטען פערוויילונג לטובת „תומכי אורחים" וואָס קומט פאָר זונטאג אין העלענאָוו פערשפּרעכט צו זיין זעהר אינטערעסאַנט, צוו. אנד. וועט אויפ-טרעטען דער בעריהמטער איליאָזיאָניסט פון איטאַל-יען סעגניאָר פאגעטי מיט זיין טאָכטער מיט פאַני מיט פערד. היפּנאָטישע, מאגנעטישע נומערן.

אויך טרעט אויף די סובּרעטקע נינא ניעווסקא און יערזי לענסקי אין אַרטיסטישע אויפטריטען, און דער לאָדזער הומאָריסט משה גאָלדבערג וועט זינגען די נייעסטע יודישע לידער. דער קאָנצערט טייל ווערט אָנגעפיהרט דורך פּראָפעסאָר ט. רידער אויך איז צו געווינען 2000 ווערטפולע זאַכען צוו. אנד. צו געווינען לעבעדיגען אינווענטאר.

ס'איז צו ערוואַרטען, אז די געזעלשאַפט וועט וויסען ווי אָפּצושאַצען די טעטיגקייט פון „תומכי אורחים" אין יעצטיגען מאָמענט און בע-זוכען זונטאָג די גאָרטען פערוויילונג אין העלענאָוו.

מעלדונגען

בלאָק פון אַרבייטענדען א״י צום 18-טען ציוניסטי-שען קאָנגרעס לאָדזער ביוראָ.

מיר פאָדערן אויף אַלע חברים פון אַרבייטענ-דען ארץ-ישראל צו קומען צו דער לעצטער מאָבי-ליזאציע פערזאַמלונג ע״ב די קאָנגרעס וואַהלען, וואָס קומען פאָר שבת ד. 22-טען ד. ח. פינקטליך 10 פריה אין זאַל „פילהאַרמאָניע" באַרוטאָוויטשא 20. י. ס. א. פ. „פועלי ציון" (פאַר מיט צ. ס. ציוג. אַרב. פאַרטיי „התאחדות" (איחוד גרופּע), הסתד. „השומר הצעיר", סאָצ. פערב. פון דער יוד. אַרב. יוגענט „פרייהייט", הסתד. „גורדוניה", הסתד. „החלוץ". חברים קומט אַלע אומבעדינגט.

בלאָק פון אַרבייטענדען ארץ-ישראל צום 18-טען ציוג. קאָנגרעס לאָדזער ביוראָ.

שבת, דעם 22. ד. ח. קומען פאָר פאַלגענדע פאָרוואַהל-פערזאַמלונגען פון די חברים פון די אָר-גאַניזאציעס: „פועלי-ציון" — פיעטרקאָווער 83 פינקט. 4 נ. מ. „גורדוניה", זשעראָמסקי 31 פינקט. 5 נ. מ. „השומר הצעיר" פיעטרקאָווער 116 פינקט. 6 נ. מ. „פרייהייט", גדאַנסקאַ 40 פינקט. 7 נ. מ. „החלוץ" גדאַנסקאַ 40 פינקט. 8 אין אָווענט. חברים קומט אַלע מאַסענווייז.

אַכטונג קאָמיטעטען פון די אָרגאַניזאציעס אין לאָדז שבת ד. 22. ד. ח. פינקט. 9 אָווענט אין ביוראָ פון בלאָק פיעטרקאָווער 83 אַ פולזיצונג פון אַלע קאָמיטעטען קומט אומבעדינגט.

קאָמוניקאַט

דער פעראיין געגענזייטיגע הילף פון יודישע סטודענטען פון ווארשאָווער פּאָליטעכניקום טיילט מיט, אז אין די ערשטע טעג פון שעפטעמבער ווערט געעפנעט א לעגאַליזירטער און רעקטאראט צוגעשטימטער קורס פאר איינטריטענדע אין פּאָליטעכניקום. דער קורס בעזיצט ערשטקלאַסיגע הילפס-לעהר-מיטלען, א גרויסען עקזאַמינאַציאָנס מאַטעריאַל און ווערט אנגעפיהרט דורך די חבריא אינזש. פּושמאַן און באַזים די אָרגאַניזאַטאָרען פון דעם פאַריאַה-ריגען מיט גרויס ערפאָלג געקרוינטען צוגרייטונגס קורס. די לעהרער זענען אינזשעניערען און דיפּלאָ-מאַנטען פון ווארש. העכער פּאָליטעכניקום.

איינשרייבונגען און אינפאָרמאציעס אין פער-איין פּאָליטעכניקום פּאָלנאַ 3 דינסטאָג און פריי-טאָג 10—9 אדער אין קאנצעלאַריע פון גימנאַזיום פון פרוי דיקשטיין לעשנאָ 56. טעל. 12.06,85 טעגליך 11—9 און 19—17. אדרעס פאר בריף: אינזש. פּושמאַן נאָמיעסטניקאָווסקאַ 7. דער קורס בעזיצט איינינע האַלבע סטיפּענדיעס פאר אומ-פערמעגליכע.

דער פעראיין אקצענטירט, אז אלס אָרגאַ-ניזאציע אָמענגסטען פערבונדען מיטן פּאָליטעכ-ניקום שטודיום איז זי אַממעהרסטען בערופען צו פערלייכטערן דאָס איינטרעטען פון אַביטוריענטען אין פּאָליטעכניקום.

מיכאַל מיכאלעסקא אין לאָדז

די טעג הויבען זיך אָן אין סקאלא די גאַסטראָלען פון אָפּערעטען-סטאַר מיכאַל מיכא-לעסקא, צוזאַמען מיט דער אַמעריקאַנער פרימא-דאָנע בעטי סימאָנאָוו. געשפּילט וועט ווערען צום 1-טען מאָל אין לאָדז „דער לעצטער טאַנץ" אָפּע-רעטע מיט א רייכע מוזיקאַלישען אינהאַלט. די פּרעמיערע קומט פאר דינסטאָג ד. 25-טען ד.ח. עס זענען אויך ספּעציעל איינגעלאַדען געוואָרען די בעליבטע אַרטיסטען: אברהם קורץ, יוסף סטרו-גאַטש, אלא שלי פּקאָוויטש, און א ספּעציעלער דאַמען-כאָר און באַלעט.

CHCESZ BYC PIĘKNĄ — używaj wyroby Mag. W. Paździerskiego. Krem i mydło „HALINA № 1" odmładza cerę, usuwa piegi, wągry, pryszcze, żółte i czerwone plamy — zaś krem „HALINA № 2" udelikatnia cerę nazawsze, zapobiega i usuwa zmarszczki.

Fabryka kosmet. „Pharmachemia", Bydgoszcz

Żądać w aptekach, drogerjach i perfumerjach.

דער פלאַן האָט געווירקט

(ענדע פון 9-טע זייט).

שטענדיג געווען אַ נערוועזער, אָבּ'אויפגערעגטער אָבער איצט איז גאָרנישט אויסצוהאַלטען פון איהם... טוט נאָר אַ קוק אויף מיינע אויסגעהאַרעוועטע הענד... אַז שטענדיג נאָר וואַשען, ראַמען, נעהען... און אַלץ פאַר איהם און פאַר די קינדער... איך פערגין זיך נישט קיין שום פערגעניגען, קיין שום פערוויילונג, גאָרנישט... און פאַר דעם אַלעמען קריג איך דעם דאַנק, וואָס ער בעהאַנדעלט מיך ערגער פון אַ דינסט... מיין גאָט, מיט וואָס האָב איך זיך פערשולדיגט, וואָס ער איז געוואָרען מיטאַמאָל אַזוי שלעכט צו מיר?

זי האָט זיך פונאַנדערגעוויינט אויפ'ן קול, טרייסטלדיג פערצווייפעלט מיט די אַקסעל.

אַ קעלט איז דורך זיבאן איבער'ן לייב.

„איך בין שולדיג"! — האָט זי געבראַכט פאַר זיך.

און אין דער הויך האָט זי אַרויסגעזאָגט:

— בערוהיגט זיך, בערטאַ, אַלבערט וועט זיכער ווערען בעסער. ער האָט אוודאי געהאַט עפּעס אַן אומאַנגענעמליכקייט, לאָזט ער עס אויס צו אייך. ביי דער ערשטער געלעגענהייט וועל איך איהם געבען אָנצוהערען, אַז ער בעגעהט אַ גרויס אומ-רעכט געגען אייך. איך בין זיכער, אַז ער וועט איבגיכען ווערען אַנדערש.

אָהן חשק, מיט אַ שווערע האַרץ, איז זיבא שפּע-טער געגאַנגען בעזוכען אַלבערט'ן.

אַלבערט האָט גלייך בעמערקט, אַז זיבא איז אומרוהיג, אַזוי ווי נישט-צופרידען מיט עפּעס: זי האָט געהאַלטען די אויגען אַראָפּגעלאָזען. ווי זי וואָלט זיך פאַר עפּעס געשעהמט. און נישט גע-שמייכעלט.

— וואָס האָט פּאַסירט, זיבא? — האָט ער גע-פרעגט.

— עס טוט מיר וועה דאָס האַרץ פאַר בערטאַן. זי זעהט מיר אויס צו זיין נישט גליקליך מיט דיר. דו וואָלסט בעדאַרפט זיין ווייכער מיט איהר, צו-געלאָזענער, זי פערדינט נישט, אַז...

— ביסט געקומען מיר פּרעדיגען מאָראַל?

— מיין געוויסען לאָזט מיר נישט רוהען... איך וואָלט היינט נישט בעדאַרפט אינגאַנצען קו-מען... איך פיהל זיך אַזוי שלעכט...

און זיי זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען, צוויי נישט-צופרידענע, אַנגעבּרוגזטע מענשען.

* * *

בערטאַ האָט געזעהט ביים ליכט פון לאָמפּ אויפ'ן טיש, ווען אַלבערט איז אַנגעקומען אַהיים.

— די זיצונג האָט זיך שוין אַזוי שנעל גע-ענדיגט? — האָט זי געפרעגט.

— יאָ. שנעלער ווי איך האָב גערעכענט, — האָט אַלבערט פּויל אָפּגעענטפערט און איז אַריין צו זיך אין צימער.

ווען בערטאַ איז געבליבען אַליין, האָט זי גע-נומען מורמלען פאַר זיך:

„ער איז געקומען צו פריה אַהיים און זעהט מיר אויס שטאַרק צוטראָגען. מיין פּלאַן האָט גע-מוזט ווירקען. זיבא איז אַ פרוי מיט געוויסען... איך האָב עס איהר פיין אָפּגעטון"...

ווי כטיג פאר הויזבעזיצער!

אַנ'ענערגישער יוגעפרמאַן, לאַנג-יעהריגער אדמיני-סטראַטאָר פון הייזער נעהמט אָן נאָך איין הויז אין אדמיניסטראַציע.

3383

אָפּפערטען אין אַדמ. אונטער „Gwarancja"

געשיכטע פון א היטלער

פון ניינצען הונדערט יאָהר צוריק

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

די זעלבע קולטורעלע און עקאָנאָמישע פּאָזיציעס אין לאַנד, האָבען געשפּילט די זעלבע גרויסע ראָלע אין האַנדעל פון אַלעקסאַנדריע, דעם גרעסטען האַנ-דעלס-פּאָרט פון דער רוימישער אימפּעריע, אין האַנדעל פון אַלע העלעניזירטע און ראָמאַניזירטע לענדער אַרום מיטעללענדישען ים, וואָס די דיי-טשע יודען האָבען פערנומען אין דער דייטשער רעפּובליק נאָך דער וועלט-מלחמה.

די יודישע קהלה פון אַלעקסאַנדריע איז געווען גרויס אין צאָהל און זעהר רייך. די שוהל פון אַלעק-סאַנדריע מיט איהרע איין און זיבעציג גאָלדענע שטולען פאַר די גבאים און פּני פון דער עדה, איז געווען איינע פון די וואונדער פון דער וועלט און איז געשטאַנען אין גלאַנץ און פּראַכט נאָהענט צום בית המקדש פון הורדוס.

די שוהל, דערציהלט עפּעס אַ גמרא אָדער אַ מדרש, איז געווען אַזוי גרויס, אַז דער עולם האָט נישט געקאָנט הערען דעם חזן און דער שמש האָט בעדאַרפט געבען אַ צייכען, ווען צו ענטפערען אמן. ווער עס האָט נישט געזעהען דעם מקום קדוש פון אַלעקסאַנדריע — זאָגט עפּעס אַ גמרא אָדער אַ מדרש — האָט נישט געזעהען דאָס וואונדער פון דער וועלט. דער נשיא פון דער קהלה איז גע-ווען אַלעקסאַנדער, וועלכער איז געווען אַ רוימישער פּאַטריציער און זיין אַמט האָט מיט זיך געטראָגען דעם כבוד פון די „בני המלוכה".

ווייטער האָבען די יודען פון מצרים געהאַט אַן אייגענעם בית המקדש, געבויט פון חוניו מיט לערך דריי הונדערט יאָהר פאַר'ן חורבן בית-המקדש. די יודען זענען געווען נישט נאָר פּולשטענ-דיג העלעניזירט, נאָר די פיהרער און וואָרט-פיהרער פון דער דאָמאָלסדיגער העלענישער קול-טור, ווי די יודען אין דייטשלאַנד. דער גרעסטער פילאָזאָף און גריכישער סטיליסט פון יענער צייט צייט איז געווען דער יוד פילא. דער ברודער פון דעם זעלבען נשיא אַלעקסאַנדער און דער גרינ-דער פון דער ניי-פּלאַטאָנישער פילאָזאָפיע.

די הויפּט-קוואַלען פאַר קנאה און שנאה צו יודען איז אָבער געלעגען אין דיזער עקאָנאָמישער מאַכט. די מאַכט האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט אין די הויז-אינדוסטריען און אין האַנדעל, וואָס די יודען האָבען קאָנטראָלירט אין אַלעקסאַנדריע און אין גאַנץ מצרים, אין די שיפען, אין די פּאָרטען און אויף די ימ'ען, און די יודישע וואַרהייזער אין די פּאָרטען, וואָס זענען געווען אָנגעפּאַקט מיט די סחורות פון דער וועלט. אין דער זעלבער צייט האָ-בען די יודען נאָך געהאַט זייער אייגענע מלוכה און דעם מאַראַלישען פּרעסטיזש, וואָס איז דערמיט פערבונדען, כאָטש זי איז געשטאַנען אונטער רוי-מישען פּראָטעקטאָראַט. הורדוס איז געווען דער פריינד און פערבינדעטער פון יוליוס צעזאַר און אויגוסטוס. זיין אייניקעל, אגריפּא דער ערשטער, איז געווען דער פריינד און פערבינדעטער פון קא-ליגולא און קלאַודיוס. און דער זעלבער צייט זע-בען דאָס קלאַסישע גריכענלאַנד, דאָס לאַנד פון האָמער, פּלאַטאָ און אַריסטאָטעל, און דאָס העלע-ניזירטע מצרים געזעהן בלויז רוימישע פּראָווינצען, פערוואַלטעט פון פּראָקאָנסולען. הכלל, די גריכען און די מצרים האָבען געהאַט גענוג גאָהרונג פאַר קנאה און שנאה צו יודען. זיי האָבען זיך געזיהלט מאָראַליש, פּאָליטיש און עקאָנאָמיש דערנידעריגט, ווי די דייטשען נאָך דעם „ווערסאַיל טראַקטאַט" און האָבען דעם וואַהרשיינליך געליטען פון דעם זעלבען געפיהל פון מינדערוועהרטיגקייט, ווי די מאָדערנע דייטשען לייד'ען.

און אויף דעם הינטער-גרונט פון קנאה און שנאה, פון „אינפעריאָריטי קאָמפּלעקס", איז נאַטיר-ליכערווייז אויסגעוואַקסען אַ געוואַלדיגע אַנטיסע-מיטישע בעוועגונג, אַ לייד-שאַפטליכער זאַגלאָ-גישער האַס צו יודען. מען קאָן זיך לייכט פאָרשטעל-לען, אַז פּונקט ווי אין איצטיגען דייטשלאַנד, האָט מען אין אַלעמען בעשולדיגט די יודען, אַז זיי האָ-בען פערכאַפּט אַלץ אין זייערע הענד, אַז זיי זע-נען פרעמד צום גייסט פון דער העלענישער קול-טור, אַז זיי פערידישען און פערומרייניגען די העלענישע קולטור, די גריכישע שפּראַך, און וואָס נישט.

און דער גייסטיגער פיהרער און אידעאָלאָג פון דער גאַנצער אַנטיסעמיטישער בעוועגונג איז גע-וואָרען דער גראַמאַטיקער אַפּיאָן, אַ העלעניזירטער מצרי, אַליין אַ פרעמדער, ווי דער עסטרייכער איז האַלבער כלאָוו היטלער. אַפּיאָן שרייבט אַ ווערק פערלוימדעט די יודען אַלס אַ ראַסע און אַ פאָלק, און העצט צו פּאָגראָמען. די בעוועגונג ברענגט צו אַ שרעקליכען פּאָגראָם און שחיטות אין יודישע קוואַרטאַל פון אַלעקסאַנדריע. 400 הייזער פון די רייכסטע יודען ווערען צוראַבעוועט און פערברענט. יודישע פרויען אין טעכטער געשענדעט. פלאַקוס, דער רוימישער פּראָקאָנסול, אַליין אַן אויסוואורף און פּאָגראָמשטשיק, שטעהט-צו צו די פּאָגראָמש-טשיקעס. די יודען האָבען נישט קיין פּלאַץ וואו זיך צו בעהאַלטען. דער פּאָגראָם און די שחיטות האַלטען אָן אַ גאַנצען חודש. ביז פלאַקוס ווערט צו-ריקגערופען קיין רוים, אַרויסגעוואָרפען, און פער-לירט דעם קאָפּ נישט פאַר זיין פּאָגראָם-טעטיגקייט נאָר ווייל דער נייער קייסער קאַליגולא איז איהם חושד, אַז ער איז נישט לאָיאַל צו איהם.

אָרדנונג און לעבען — זיכערקייט ווערט אויף אַ צייט צוריקגעשטעלט פון נייעם פּראָקאָנסול.

די פּאָגראָם-אַגיטאַציע און דער בעסטיאַלישער ראַסען-אַנטיסעמיטיזם מיט די צרות ענדיגט זיך אָבער נישט.

(סוף זונטאָג).

אונאפרופליך די לעצטע 2 טעג — היינט און מארגען

דער גרעסטער שלאגער פון יאהר 1933

די איבעריגע מאמע

(א מאמע קען גיכער זיבען קינדער ערנעהרען, ווי זיבען קינדער איין מאמע)

1) די ליידען פון די מאמע ביים ערציהען קינדער. 2) ווי אזוי דינען אָפּ קינדער די עלטערן? 3) אדער איך בלייב אין שטוב אָדער דיין מאמע, שרייט אויס די שנור צום זוהן. 4) איך וויל נישט דיין מאמען האבען ביי זיך אין שטוב, זי וועט שוין איהר גאנץ לעבען פערבלייבען ביי אונז, זאל זי בעסער געהן אין זקנים-הויז. 5) אז די געשעפטען וועלען זיך פערבעסערן, וועל איך זי דעמאלסט איינלאַזען, זאגט דער איידעם. 6) די מאמע וואנדערט פון איין קינד צום צווייטען און איבעראל איז זי איבעריג, עס בלייבט איהר איבער איינס, צו געהן אין זקנים-הויז און דארט מוז זי אויף די עלטערע יאָרן וואשען פאדלאגעס טרעהרען אין די אויגען שטעלען זיך ווען מען זעהט די האנדלונג פון קינדער צו א מאמע. זיהן, טעכטער, שנירס, איידעמס, אלע געהט בעוואונדערן דאס העכסט-אינטערעסאנטע קינא-בילד

קלאנג-קינא

Sienkiewicza 40 Tel. 141 22

דאס איינציגע קינא אין גארטען

אנפאנג 4 נאכמ. אויפן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 54 גר.

היינט. פרעמיערע! דער אָפּיציר פון דער קייזערליכער גווארדיע פירשט אסלאווסקי

אין דער וואונדערבארער קלאנג-אפערעטע פון STRAUS א. נ.

Anna ONDRA און Iwan PETROWICZ

„ZEMSTA NIETOPERZA“

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.

ADRIA — נאַרוטאָוויטשאַ 1

METRO — פּשעיאַזד 2

קלאנג-קינא-טעאטער

„CORSO“

זשעלאַנאַ 2-4

גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

I. Dr. Frankenstein

אין די הויפט-ראלען: Boris Karloff, Mae Clarce, John Boles

II. „הערצער-קאמענדע“

אין די הויפטראלען: Gustaw Froehlich, Dolly Haas

אויסערן פראגראם: לאנד-אקטואליטעטען.

פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער. — דער זאל איז גוט ווענטילירט און געקיהלט. — געקסטער פראגראם: „געטריבען דורכ'ן גורל“.

כ'האב ביז איצט אינגאנצען נישט געליטען פון אָדעמשיסטעם

אז כ'וואלט נאר בענוצט „LEBEWOHL“, שטענדיג צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס

אויסדריקליך

LEBEWOHL

אינלענדישע אויסארבעטונג.

Zakład Leczniczy

Położniczo-Ginekologiczny

ul. EWANGELICKA 18 (Sienkiewicza 83)

Ordynują: Dr. med. SZ. EIGEROWA i Dr. med. J. BAUM

Zapisy na porody I i II klasy.

וויכטיג ביי'עס

פאר סוויטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאן איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פערזעהן מיט א גרויסן אויסוואל פון די בעסטע

רייז-פערשלוסען

צו אויסערסט ביליגע פרייזען.

קומט און איבערציינגט אייך!

מיט אכטונג

H. APFELBAUM

Łódź, Północna 2,

tel. 142-92.

P. K. O. 68-384.

---

2 גרויסע פאבריקס-זעלער

זעהר ליכטיגע (12 פענסטער פראנט). 450 קוואדראט מעטער פלעכע, 1 שטאק, זעהר טרוקען, עלעקטרישע ליכט און קראפט-אנלאגע, געאייגנעט פאר א פאבריק אדער לאגער, זאפארט צו פערמיטען. נידריגע מיטע.

וואלבע 12 (רוג פזשעיאזד)

אוועק מיט אונזער פיינד!

קארעלוכען, פרוסאקעס און אלערליי ווערים — דאס זענען די סערשפרייטער פון אנשטעקונג און פערשידענע אנ-שטעקענדע קראנקהייטען.

מ'דארף זיי גרינדליך פערניכטען מיט דער הילף פון ערפאלגרייכען און ראדיקאל מיטעל ווי עס איז

„FLURIN“

צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס.

1675

אכטונג, ליידענדע אויף פיס!

איך ארבייט אויס פארמעס צו שיך אויף אנארמאלע פיס. פאר ה"ה שוסטערס ארבייט איך אויס אויך די מאדערנסטע פאסאנען

Wytwórnia form i prawideł do butów z cholewami

E. CZARNOMSKI, Żeromskiego (Pańska) 46.

הורט! — דעטייל! 3624 פאבריקס-פרייזען.

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

ראקאלען

אין צענטרום שטאט צו פערמיטען א האלב געוועלב א גרויסע וויסטאווע מיט איינריכטונג אויף פערשידענע אר-טיקלען אויסער גאלאנטעריע שרייב-מא-טעריאלען, געווינשטען הערן-קאפעלושען אדער שול-ביכער. די פירמע עקזיסטירט 30 יאהר. פרייז ביליג. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיג. 3816

עס ווערט געזוכט א בויד מיט א וואוינונג צוזאמען אדער א געוועלב מיט א וואוינונג צוזאמען. צו ערפאהרען ביי פישעל צעדערסקי, זגערזשער .34

צו פערמיטען 1 שטוב מיט 2 פענסטער ווי אויך 1 געמעבלירטע שאפע פולנאצנא 7, צו פרעגען ביים זשאנרצע פון 4 ביז 7. 3813

איך זוך א געוועלב, פראנט, אויף גייערס מארק ביטע זיך צו ווענדען טעל. 240-18. 3809

צו פערמיטען איין מעבלירט צי-מער וועלכער האט מעבעל ביי אן אינטעליגענטער פאמיליע מיט א בעזונ-דערן איינגאנג און מיט אלע בעקוועמ-ליכקייטען אויף מאנאטליך. צו ערפאהרען אין אדמיג. 3834

א לעצט צימער צו פערמיטען פאר 2 יונגעלייט אדער פאר א יונג פאר-פאלק פאר מאנאטליכען אפצאהל זאכאר-ניא פארפער רעכטס. 3838

א גאלדענער האנדעלס-פונקט! א גרויס געוועלב אין הויף צום אדורכצוימען און אויף א וואוינונג פון באד אהן אבטרעט-געלד איבערצוגעבן ביליג. פא-סעסיע אויף 2 פראנטען אויף שילדען. צו ערפאהרען קשטשעלנא 3 ביים דיינגערמאכער. 3820

ביליג צו פארדינגען א גרויס רע-מאנטירט געוועלב מיט שויפענסטער ציגעל גאס 10. צו ערפארען אין געוועלב פון 6 ביז 9 אווענד. 3825

זאפארט איבערצוגעבען א צימער און קוך און א געוועלב אין הויף. צו ערפאהרען ביי עדעלמאן, נאוואמיעסקא .21 3830

א שטוב בעאייגנעט אויף א גע-שעפט פיעטרקאווער גאס צווישען שרויד-מיעסקא און זאחאדזקא פון זאפארט אוועקצוגעבען. צו ערפאהרען אין אדמיג.

א רעמאנטירט געוועלב, געאייגנעט אויף קאלאניאל, וויין-געשעפט אדער גא-לאנטעריע, עווענטועל אויף אנ'אייזען-געשעפט. צו ערפאהרען פאמארסקא 31 אין סקלאד-אפטעקשנא. 3847

צו פערמיטען ענצעלנע צימער ווי אויך צימער און קיך זגערזשער .43/45

הויז און פערקויף

א לירע-פעלץ געלעגענהייטליך בי-ליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען אין אדמיג. 3878

צו פערקויפען א הענטשקע-מאשינ-דעל א 12-ער אין א גוטען צושטאנד ביליג צוליב ליקווידאציע צו ערפאהרען פל. קאשטשעלנא 5 פיאטרקאווסקי.

פרייע פאסטענס

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער אבערלאַק-נייהערין צו סוויטערס זאוואדזקא 19 רעכטס, פארטער, צווייטער איינ-גאנג. 3844

א שטריקער מיט א 9-ער מאשין ווערט געברויכט, עווענטועל וויל איך בלויז ארויסבארגען אזא מאשין געגען א גוטען אפצאהל. די אדרעס אפצוגעבען אין אדמיג. פאר „מאשין“ 3846

ערשטקלאסיגער צושניידער צו דא-מען-קאנפעקציע (קליידער) זוכט בעשעפ-טיגונג. אפערטען אין אדמיג. אונטער „Ch. F.“ 3810

א יונגעל צו ערלערנען די זאקען-בראנזשע ווערט געזוכט. צו ערפאהרען אין אדמיג. 3849

ס'ווערט געזוכט א יונגעל באלד בעצאהלט צו טריקאַ ביי גאלדשטיין, פול-נאצנא 22, פראנט 3 שטאק. 3822

זאפארט ווערט געברויכט א גוטע אזשיריסטען אויך צושניידערין און צעק-לען אויף גוטע לוינען ביי לייביש שפירא וואכ-ידניא 16. 3808

פערשידענעס

איך נעהם אן סוויטערס אויף לוין אויף דוביעד'ס 9-ער מאשין 80 צענטי-מעטער אויף גוטע בעדינגונגען, צו מעל-דען זיך שוו.-יאקובא 5 ליבערמאן. 3811

איך נעהם אן א ארבייט אויף לוין אויף 10-ער סוויטער-מאשינען. רעיעלע אויספיהרונג, ביליגע פרייזען. צו ערפא-רען נארוטאוויטשא 10, וו. 3. 3833

Języka polskiego, korespondencji i rachunkowości szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalnę skróconą metodą. Wólczańska 29 m. 1. front, parter.

שיילען מיט פאריזער שרינדען ביליג צו בעקומען ביי פרוי ראזענבערג, קא-מיענא 5. 3819

איך זוך א שותף צו א פראספע-רירענד שטרימף-פאבריקאט מיט קאפיטאל 10 טויזענט זל. אפערטען אונטער „עק-זיסטענץ“. 3829

א לאדוער א לאנגיעהריגער לייטער פון א קראקאווער קאמיסיאנס-לאגער פון א היגער אנגעזעהענער פירמע, וואוינט איצט אין קראקא זוכט פערטרעטונגען פון בוימוואל-אויסארבייטונגען, ערשטקלאסיגע רעפערענצען, אפערטען אונטער M. M. אין אדמיג. 3821

Uczenica VIII kl. gim. udziela lekcji (po 70 gr.) Północnc 10, m. 44 3845

ביים פריזיער-מייסטער לאסמאן, פאמארסקא 53 ווערט ראזירט און גע-שוירען צו ביליגע פרייזען. 3854

השבת אבדה. גייענדיג פון פול-נאצנא ביז סאלנא האב איך פערלוירען א ביכעלע פון חובות. אפצוגעבען פול-נאצנא 18 ביי בינשטאק.

אכטונג. כ'נעם אן צו קראצען הענטשקעס, ס'וויטערס, זאקען צו זעהר ביליגע פרייזען. פינקטליכע אויספערטי-גונג, נאוואמיעסקא 26 פראנט, 3-טען שטאק, וועהב.

וואלענע הענטשקעס אין יעדען קוואנטום קויפט געגען קאסא פראוויזאר, פולנאצנא .12

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה

פאר'ן טעקסט — 8	פרייטאג און ערב-יו"ט — 24 גר.	אין דער זייט	שפאלטען
אין טעקסט — 40	— 60		4
נאכ'ן טעקסט — 12	— 18		

אויסער דער שטאָט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען — 20 גר. א מ/מ (אין דער זייט שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס מעהרערע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא — 1 דאל.

מאנוסקריפטען, וועלכע ווערן נישט געדרוקט, ווערן נישט צוריקגעשיקט. פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען טעגליך אויסער שבת און יו"ט. פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט דעם פרינציפיעל פון אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

Za wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odp. udz. Ch. J. Braustowski i D. Silberberg   Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.